

Kl. 12.00–15.59
18.00–20.34

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 8 april justerades.

§ 2 Anmälan om granskningsrapport

Andre vice talmannen anmälde att följande granskningsrapport hade kommit in från Riksrevisionen och överlämnats till näringsutskottet:
RiR 2025:7 LKAB:s omställning – planering för en ny värdekedja

§ 3 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:
Motioner
2024/25:3407 till miljö- och jordbruksutskottet
2024/25:3401, 3410 och 3411 till finansutskottet
2024/25:3405, 3406 och 3408 till utrikesutskottet

§ 4 Extra ändringsbudget för 2025 – Ytterligare stöd till Ukraina

Finansutskottets betänkande 2024/25:FiU31
Extra ändringsbudget för 2025 – Ytterligare stöd till Ukraina (prop.
2024/25:146)
föredrogs.

*Extra ändringsbudget
för 2025 – Ytterligare
stöd till Ukraina*

Anf. 1 EDWARD RIEDL (M):

Fru talman! Ryssland under Putins regim är inte längre ett land bland andra. I stället för att bygga välstånd för sin egen befolkning och delta i arbetet med att bygga en bättre värld för mänsklighetens bästa hotar och attackerar man sina fredliga grannländer.

Man bedriver sedan tre år tillbaka ett fullskaligt anfallskrig i Ukraina. I dag hotar den tidigare presidenten i Ryssland, numera vice ordförande i det ryska säkerhetsrådet, Sverige och Finland och andra nyblivna Nato-medlemmar med hämndattacker med kärnvapen. Så betar sig en skurkstat

som inte vill bygga fred och välbefinnande för sin egen och andra befolkningar. Så betar sig en skurkstat som inte har respekt för mänskligt liv.

Fru talman! Tänk om mänskligheten kunde lägga alla de enorma resurser som världen nu lägger på att rusta upp för att möta ett fientligt inställt Ryssland, alla de pengarna, på forskning för att bota sjukdomar, utrota fattigdom och mycket annat i mänsklighetens tjänst!

Tyvärr lever vi inte i en sådan tid. Sverige och andra länder får nu rusta upp för att möta verkligheten. Sverige är säkrare i Nato, och Nato är starkare med Sverige. Vi rustar upp Sverige i ett rasande tempo.

Vi kommer att vara uthålliga i vårt stöd till Ukraina tillsammans med andra länder. I dag beslutar den här riksdagen om det 19:e militära stödpaketet från Sverige till våra vänner i Ukraina. Det är det största militära stödpaketet hitintills.

Det har gått mer än tre år sedan den fullskaliga invasionen inleddes. Vi har sett ofattbart mänskligt lidande – sönderslagna familjer, bortrövade barn, våldtäkter och krigsbrott – och enorm förstörelse av ekonomiska värden. Vi har bevittnat uthållighet och styrka hos den ukrainska befolkningen. Det är beundransvärt hur man kämpar på varje dag.

Trots massiva attacker och terrorbombningar är motståndsviljan i Ukraina obruten och stark. Ukrainas beslutsamhet är en påminnelse för alla oss andra om att frihet, självständighet och demokratiska värden är värda att försvara även när priset är högt.

Fru talman! Åtta av riksdagens åtta partier står bakom det svenska stödet till Ukraina och de enskilda stödpaketet till Ukraina. Sveriges stöd är omfattande och viktigt och gör skillnad varje dag, ute på slagfältet och långt bakom frontlinjerna, för att det ska finnas värme och mat för befolkningen. Tillsammans med andra länder gör Sverige det möjligt för Ukraina att fortsätta försvara sig mot den ryska invasionsarmén.

Fru talman! Varje vecka sedan den fullskaliga invasionen inleddes har människor i Sverige samlats på olika platser för att manifesteras stödet från Sverige till Ukraina. Man har samlats på Norrmalmstorg. Man har samlats på Fria Ukrainas plats utanför den ryska ambassaden för att berätta vad vi tycker om det Ryssland gör mot sitt grannland Ukraina och visa stöd för Ukraina.

Blågula Bilen, en av många stödorganisationer, har samlat ihop och skänkt nästan 1 000 fordon. Man har kört dem till Ukraina och lämnat över nycklarna för att ukrainarna ska kunna köra ambulanstransporter med sårade soldater bort från frontlinjen och mycket annat.

Stort tack till alla er som på ideell basis engagerar er för att hjälpa till att stärka Ukrainas försvarsförmåga och se till att man kan mota bort invasionsarmén!

Fru talman! Regeringen och Sverigedemokraterna har kommit överens om att införa en ram för det militära stödet till Ukraina mellan åren 2024 och 2026 på totalt 75 miljarder kronor, fördelat på 25 miljarder kronor per år. I förslaget som vi kommer att rösta om i kammaren i dag börjar vi använda en ansevärd del av nästa års del av den ramen, närmare bestämt 16,5 miljarder kronor. Det innebär att vi snabbt stärker stödet till Ukraina och ser till att man får både militär utrustning och åtgärder för civil motståndskraft på plats.

Stödpaketet innehåller försvarsmateriel av många olika slag, allt från ammunition till material för sjuktransporter, personlig utrustning, bas-

materiel och delar för att klara luftförsvar och maritim kapacitet. Sverige ger stöd tillsammans med andra länder utifrån vad Ukraina beskriver att man behöver för att kunna fortsätta hålla den ryska invasionsarmén på lagom avstånd. Det visar, fru talman, att det engagemang som finns i Sverige och i många andra länder gör skillnad på riktigt ända fram till frontlinjen.

Mycket av det vi gör är sådant som också möjliggör att livet kan fortgå – att barn kan få barnomsorg och att ungdomar kan få utbildning. Även om mycket av utbildningen får ske i skyddsrum, som vi från finansutskottet såg vid vårt besök, sker ändå utbildning på plats i Ukraina.

Det handlar om att orka tänka och rusta sig för framtiden, fru talman, och se till att det finns framtidstro även efter att den ryska invasionsarmén har motats bort. Det är i uthålligheten och viljan att fortsätta leva ett normalt liv under onormala omständigheter som Ukrainas verkliga styrka bor, och vårt stöd här inne och från alla frivilligkrafter i Sverige möjliggör detta.

Fru talman! Det är avgörande att vi fortsätter vara uthålliga i vårt stöd till Ukraina. Alla ni som på frivillig väg bidrar till detta, fortsätt! Vi får inte svikta i detta.

Sveriges stöd till Ukraina är brett förankrat och ligger fast. Med dagens beslut tar vi nästa steg i det arbetet. Det är ett beslut som speglar både vår solidaritet och vår övertygelse om att Ukrainas kamp är avgörande – för Ukraina, för Europa och för vår gemensamma framtid, fru talman. Slava Ukraini!

Jag yrkar bifall till utskottets förslag till beslut.
(Applåder)

Anf. 2 JOAKIM SANDELL (S):

Fru talman! Vi står här i dag för att fatta beslut om att Sverige ska fortsätta, och fördjupa, sitt stöd till Ukraina. Det sker i en tid då det ukrainska folket dagligen försvarar sin frihet, sin demokrati och sina liv.

Vi socialdemokrater står bakom den här extra ändringsbudgeten. Det gör vi för att vi vet vad som står på spel och för att vi vet att tystnad, passivitet eller likgiltighet aldrig är ett alternativ i mötet med förtryck och aggression.

Fru talman! Det är lätt att glömma, men bara för ett ögonblick: Detta krig pågår fortfarande. Varje dag rasar bomber över ukrainska städer. Varje natt söker familjer skydd i källare. Barn växer upp under luftvärnslarm. Liv förstörs. Människors framtid krossas. I det läget är det vår skyldighet att inte vänja oss, inte låta brutaliteten bli vardag och inte låta den geopolitiska kartan ersätta vår moraliska kompass. Därför är stödet till Ukraina så viktigt.

Vi ger försvarsmateriel. Vi ger ekonomiskt stöd. Men framför allt ger vi också ett besked om att Sverige står kvar och inte svajar, inte tvekar och inte glömmar.

Och just därför, fru talman, vill jag också säga något om det som nu sker på andra sidan Atlanten. Vi följer väl alla utvecklingen i USA med stigande oro. Donald Trump har tydligt signalerat att han är beredd att överge Ukraina. Han ifrågasätter stödet till Nato, och han relativiserar Vladimir Putins ansvar. Han sätter gång på gång sina egna intressen framför världens behov av stabilitet, fred och ansvarstagande.

Det är djupt beklämmande, och det är farligt. För när en stormakt tvekar påverkar det hela världen. Det stärker inte bara Ryssland, utan det urholkar också den regelbaserade världsordning som vi alla är beroende av.

Det är just i ett sådant läge Sverige måste vara tydligt. Vi kan inte ersätta USA:s militära muskler, men vi kan visa politisk handling. Vi kan visa att det fortfarande finns länder – även små – som håller fast vid sina värderingar och står upp för folkrätten, för suveräniteten och för mänskliga rättigheter. Det finns länder som inte hukar inför auktoritära ledare eller flörtar med isolationistiska drömmar.

Fru talman! Vi behöver också vara ärliga med att hoten mot enigheten i Europa inte bara kommer utifrån. De kommer också inifrån. Viktor Orbán i Ungern har gång på gång försvårat och fördröjt det europeiska stödet till Ukraina. Han har arbetat emot sanktioner, han försöker blockera militärt stöd och han har närmat sig Kreml i en tid då resten av EU visar solidaritet och tydlighet.

Orbáns agerande är inte bara cyniskt. Det är ett svek mot den europeiska gemenskapen, och det underminerar vår kollektiva säkerhet. Det är en påminnelse om att kampen mellan demokrati och auktoritär nationalism inte bara utspelar sig i öst utan även inom våra egna strukturer.

Därför är det avgörande att Sverige och andra medlemsländer står fast och inte låter den illiberala ungerska Orbán sätta tonen för Europas hållning. Det är avgörande att vi visar att solidaritet är mer än en princip: Det är en handling, och vi tänker inte kompromissa med den.

Fru talman! Det gör mig stolt att vi i Sveriges riksdag över partigränserna visar en sådan bred enighet i det här stödet. I en tid då populismen växer i Europa, då splittringar fördjupas och då vissa helst vill vända sig inåt är det starkt att vi här är överens. Det är ett styrkebesked och ett uttryck för vår demokratiska mognad.

Men vi socialdemokrater nöjer oss inte med det symboliska. Vi vill också att detta stöd ska vara långsiktigt och strategiskt. Vi ska göra vad vi kan för att hjälpa Ukraina att vinna kriget. Vi ska också bidra till att landet ska kunna bygga upp ett starkt, självständigt och demokratiskt samhälle efter kriget. Det handlar om sjukvård, utbildning, infrastruktur och sociala trygghetssystem. Det handlar om att tro på framtiden även när det ser mörkt ut.

Vi måste också se till att det stöd vi ger till Ukraina inte urholkar vår egen försvarsförmåga. Sveriges säkerhet och Ukrainas kamp ska inte ställas mot varandra. De hänger ihop.

Fru talman! Det är lätt att tala om värderingar i goda tider. Det är svårare när det blåser kallt, priset för solidaritet ökar, opinionen svajar och andra länder börjar backa. Det är då vi visar vilka vi är. Det är då vi kan visa vad Sverige står för.

I dag visar vi att vi står upp – inte bara med ord, utan med handling. Vi visar att vårt stöd till Ukraina inte är tillfälligt utan grundat i våra mest grundläggande värderingar. Vi visar att vi tar ansvar också när det är svårt.

Därför kommer vi att rösta ja till denna extra ändringsbudget, och därför säger vi nej till trumpism, till eftergivenhet och till cynism.

(Applåder)

Fru talman! I dag behandlar vi det 19:e och hittills största militära stöd-paketet till Ukraina. Värdet uppgår till hela 16 miljarder kronor. Med stöd-paket 18, som vi behandlade i januari i år, är vi bara i år uppe på drygt 29 miljarder kronor.

Sverigedemokraterna och regeringen har tidigare kommit överens om ett treårigt stöd om 25 miljarder kronor per år. Med Rysslands allt aggressivare press på Ukraina behöver vi dock gå snabbare fram. I år har vi alltså redan använt största delen av 2026 års budgeterade medel. Med dagens stödpaket är Sverige uppe i ett totalt stöd om nästan 90 miljarder kronor.

Det kom som ett bryskt uppvaknande för Europa att behöva axla ett större ansvar för Ukrainas försvar i och med att USA inte längre ser det som självklart att vara ledande i stödet. Det innebär att såväl EU som enskilda länder i Europa behöver göra mer för Ukraina för att man ska ha förmåga att fortsätta stå upp mot Ryssland. Dagens paket svarar upp mot detta.

Det som är nytt i det här paketet är framför allt två saker. Det ena är en stor upphandling av nyttillverkad försvarsmateriel. Sverige för en kontinuerlig dialog med Ukraina för att säkerställa att vi stöder med det Ukraina faktiskt efterfrågar. Därför kommer vi att göra satsningar på skräddarsydda tekniska lösningar som ännu inte finns på marknaden. Vi kommer att stödja innovation, produktifiering och militarisering hos mindre techbolag som har lovande produkter på gång. Fokus ligger på att utveckla materiel med resultat att de i närtid ska kunna serieproduceras.

Den andra stora satsningen började vi med redan i förra paketet, men nu kommer det stora stödet: Vi gör ekonomiska donationer om drygt 5 miljarder kronor. Det är framför allt ett danskt initiativ till upphandling för att man tillsammans ska kunna säkerställa affärsmässighet, transparens och leveranskontroll när man upphandlar så här mycket militär materiel. Och nu stöder vi alltså med ytterligare 5 miljarder. Försvarets materielverk kommer att bidra med personal för att kontrollera verksamheter som Sverige är med och finansierar så att allt går rätt till.

Ukrainas framtid är, som vi alla vet, mycket oviss. Även en vapenvila innebär ovisshet, och det kommer att krävas stora satsningar på att återuppbygga Ukraina. Det är dock en stor trygghet att vi i Sveriges riksdag är enade i vårt stöd. Jag hoppas, och utgår från, att vi alla kommer att fortsätta vara väldigt enade. Det är också mycket viktigt att Europa i stort är enat.

För att möjliggöra ett starkt Ukraina är det en förutsättning att Ryssland fattar att det kostar mer än det smakar att angripa en suverän stat. Det är hög tid att Europas ledare axlar ansvaret för vår säkerhet och att de inte förväntar sig att USA ska stå för lejonparten av denna säkerhet.

Fru talman! Det har gått över tre år sedan Ryssland attackerade Ukraina. Europa behöver hålla ut och hålla samman, i stöd och i handling. Europa har kapaciteten att axla stödet till Ukraina. Förhoppningsvis kommer EU också att göra stora omprioriteringar i den kommande långtidsbudgeten för att få loss medel till det som är viktigast för en stark union och starka grannar. En del av EU:s säkerhet utgörs av att våra vänligt sinnade grannar har förmågan att stå emot dem som angriper. Vi behöver lyfta blicken och ta hänsyn till vad omvärlden faktiskt gör, inte vad man hoppas att omvärlden ska göra.

Varje natt vaknar jag. Det är kanske inte så många i Sverige som tänker på det, men varje natt angrips Ukraina. Vi var ett gäng från finansutskottet som besökte Ukraina i maj förra året. Då hade vi, på de telefoner vi fick resa med, en app som varnade oss när flyglarmet gick. Jag har den appen på min jobbtelefon. Varje natt måste tusentals familjer skynda sig ned i skyddsrum. Medan vi kan sova lugnt här lever de i ständig press och i ständig förstörelse, helt oskyldigt angripna av en granne.

Larmen går även dagtid. Familjer är åtskilda under dagtid, och människor vet inte om deras barn hinner ned i skyddsrum – om det ens finns skyddsrum. Det är vad Ukraina lever med efter att ha blivit helt oskyldigt angripet av Ryssland. Det är det vi måste se till att stoppa, så att deras larm inte behöver gå på nätterna.

Jag avslutar med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 4 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V):

Fru talman! Kriget i Ukraina har nu pågått i över tre år. Ukraina har genom sin uthållighet och försvarsvilja stått emot det ryska anfallskriget. Men det har kostat, inte minst i form av människoliv och förstörd infrastruktur.

Ukraina hade inte kunnat stå emot utan omvärldens stöd – det moraliska stödet, det ekonomiska stödet och stödet i form av krigsmateriel och utbildningar. Nu ska vi besluta om ytterligare ett stort stöd till Ukraina, denna gång i form av bland annat materiel och utbildningar.

När vi i finansutskottet besökte Ukraina för snart ett år sedan talade man såklart mycket om behovet av krigsmateriel men också om hur viktigt det har varit med utbildningar och Sveriges stöd i form av förbandsmateriel, som har räddat livet på många ukrainska soldater. Det innebär några flaggor mindre på Självständighetstorget i Kiev. Redan vid vårt besök förra året fanns det väldigt många flaggor där, och det är hjärtskärande att tänka på hur många fler det måste finnas i dag.

I det här stödpaketet ingår, förutom materiel, stöd till Ukrainas totalförsvarsförmåga, kustbevakning och krisberedskap för att stödja räddningstjänst, energi och maritim säkerhet. När Ryssland försöker minska Ukrainas försvarsvilja genom att slå ut energi och rikta in sig på civilbefolkningen krävs ett försvar som inte bara går ut på att vara effektivt på slagfältet. Där är även stödet till de institutioner som har till uppgift att skydda demokratiska processer i Ukraina viktigt.

Fru talman! Rysslands agerande – invasion, ockupation och krig – är helt oacceptabelt och strider mot folkrätten. Invasionen är oprovocerad, olaglig och oförsvarlig. Stödet till Ukraina och de ekonomiska sanktionerna måste fortsätta och utökas. Det inkluderar att bekämpa den ryska skuggflottan i Östersjön, som även medför en stor risk för miljökatastrofer. Världens länder måste också sluta köpa rysk olja och gas eftersom det finansierar Putins krig.

Efter det amerikanska valet och en ny presidentadministration i Vita huset ser vi en oroande utveckling. Presidenten lovade i valrörelsen att få ett snabbt slut på kriget. Nu ser vi att han försöker få till ett fredsavtal där Ryssland står som vinnare. Det borde aldrig löna sig att angripa ett annat land. Stormaktspolitiken från Vita huset är oroande. Presidenten vill få

fram en fred genom att tillerkänna Ryssland stora delar av Ukraina, och han vill göra både Grönland och Kanada till amerikanska stater. Tanken att den som är stor och stark har rätt att ta vad den vill ha får inte vinna.

Därför är det positivt att de flesta demokratiska stater samlas i stödet till Ukraina och i motståndet mot den ryska invasionen. Målet måste vara att tillsammans förhindra att Ryssland vinner kriget och att Ryssland inte på något sätt belönas för den invasion och ockupation som man är ansvarig för. Inga förhandlingar får ske över huvudet på Ukraina. Det är Ukrainas villkor och Ukrainas beslut som ska ligga till grund för eventuella förhandlingar och uppgörelser. Det är Ukraina som bestämmer vägen framåt för sitt eget land.

Ukraina behöver en fred som är rättvis och hållbar, inte en fred som ger Ryssland mersmak och som inte avskräcker Putin från nya anfallskrig. Freden i Ukraina är viktig för hela Europa. Om Ukraina tvingas till en orättfärdig fred hotas i förlängningen hela Europa. Putin kommer inte att stanna vid Ukraina; hans imperialism kommer att fortsätta och på sikt hota hela det demokratiska Europa.

När kriget är slut måste Sverige och EU vara delaktiga i återuppbyggnaden av Ukraina utifrån den inriktning som den ukrainska befolkningen vill se. Detsamma gäller vårt stöd till andra länder som direkt hotas av den ryska imperialismen, som Moldavien och Georgien.

Fru talman! Runt om i världen pågår krig och konflikter. Människor flyr för sina liv, despoter härjar och människor lever i förtryck. Krig leder alltid till många dödsoffer, sönderslagna familjer, stor förödelse i form av städer och infrastruktur som bombas sönder samt minor i mark och vatten som måste röjas. I Vietnam och Kambodja dödas människor fortfarande av kvarvarande minor, trots att det är länge sedan de krigen avslutades.

Krig skapar många flyktingar och lemlästade. Generationer av barn växer upp med konsekvenserna, sorgen och minnena. Även om jag inte var född är det med stor sorg som jag tänker på min farmors bror och hennes kusin, som tillsammans med andra judiska unga män tvingades ut i de sovjetiska minfältet för att säkra dem för den efterföljande ungerska armén. Trauman ärvs i generationer, och de kan vara svåra att bearbeta.

Fru talman! Jag vill också rikta en tanke till den sista internationella journalisten att lämna Ukraina efter Rysslands invasion – den som stannade kvar längst av alla. Det var Joakim Medin. Nu sitter han i ett turkiskt fängelse. Jag hoppas att han snart ska kunna lämna även det landet, och jag hoppas att det är hela riksdagens önskan.

Med det sagt, fru talman, vill jag avsluta med att påpeka att Sverige måste fortsätta att vara en stark röst i världen för fred, frihet, demokrati, mänskliga rättigheter och jämlikhet. Vänsterpartiet står bakom det humanitära, ekonomiska och militära stöd som Sverige skickar till Ukraina och fördömer den ryska invasionen och ockupationen. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 5 MARTIN ÅDAHL (C):

Fru talman! Bara det allra senaste dygnet har 8 civila dött och 24 skadats i Ukraina, bland dem en tolvårig flicka i Samardistriktet. Det är tyvärr ännu en vanlig vardag i Putins terrorkrig mot Ukraina, där man mitt under de så kallade fredsförhandlingarna inte drar sig för att fortsätta att med-

Prot. 2024/25:107
29 april

*Extra ändringsbudget
för 2025 – Ytterligare
stöd till Ukraina*

vetet och faktiskt ganska utstuderat ge sig på helt vanliga civila och barn. För bara två veckor sedan angreps civila i Sumyregionen på väg ut från en söndagsgudstjänst. 35 dog och 117 skadades. Till och med Donald Trump, som ju annars konsekvent har gått Kremls och Putins ärenden, ber nu Putin att ”stoppa”.

Det är svårt att inte tänka på de familjer som vi träffat – dels familjer som finns här i Sverige som flyktingar, dels sådana vi i finansutskottet träffade för ett år sedan när vi var i Kiev och Kievregionen. Någon av dem, eller någon släkting eller vän, har drabbats nu.

Trump vill påtvinga Ukraina en fred på Putins villkor. Här är det tillfälle att återigen citera Winston Churchill och det han sa till Neville Chamberlain efter Münchenöverenskommelsen 1938. Även där försökte ett västland sälja ut ett offer till angriparen. Churchill sa: Ni valde mellan vanära och krig. Ni valde vanära, och ni fick krig.

Varje uppgörelse med Putin som belönar hans missdåd kommer att uppmuntra till fler missdåd. Det finns, som har nämnts tidigare i debatten, många nya platser i Europa där detta kan ske.

Här måste Sverige stå orubbligt och samverka med andra så att EU och Europa också står orubbligt. Samtidigt har Donald Trump, mitt i allt svammel, tyvärr en poäng när han likt en maffiaboss säger att Zelenskyj inte har korten. Det är vi i Väst Europa – vi i Europa – som inte har givit Zelenskyj och Ukraina alla de kort de skulle behöva för att stå emot nu när USA och Trump sviker. Vi har inte mobiliserat alla våra resurser, trots att Ukraina är vår sköld mot Putin och trots att det ligger i vårt säkerhetsintresse. Som nämnades tidigare hör vi nu till och med Putins attackhund Dmitrij Medvedev hota Sverige och Finland.

I stället för att agera skyller alla på varandra i Europa. Alla tittar på varandra. Alla väntar, om inte annat på Friedrich Merz och hans regering i Tyskland, trots att tiden för länge sedan är ute och trots att det finns enkla saker att göra. Vi i väst kan fortfarande skicka luftförsvar, även utan USA. Vi vet att den danska modell som nämnts tidigare i dag – att ge pengar för att Ukraina självt ska bygga ut sin försvarsindustri – har fungerat väldigt väl. Det är mycket tacksamt och välkommet att ytterligare 5 miljarder ges till detta inom ramen för det här paketet. Vi vet dock att möjligheterna för detta uppgår till omkring 200 miljarder kronor, enligt Ukrainas egen bedömning. Det finns oerhört mycket mer vi kan göra för att bygga upp Ukrainas egen försvarsförmåga.

Ukraina producerar i dag, som många i denna kammare vet, hälften av all den försvarsmateriel som används i kriget mot Ryssland i sin egen försvarsindustri, som ofta ligger i framkant teknologiskt. Vi vet att Ukraina fortfarande ber oss om Jas 39 Gripen. Vi vet att vi kan skicka avancerade vapensystem. Vi vet att vi kan skänka till Ukrainas försvarsfond.

Europa är pressat, men bara 1 procent av Europas samlade bnp vore mer hjälp än all hjälp som USA har givit sedan den fullskaliga invasionens början. Vår samlade ekonomi är minst tio gånger större än Rysslands. Sannolikt är även Nordens bnp större än Rysslands, även om det är svårt att beräkna i dag eftersom det är en krigsekonomi.

Den som måste leda detta, och inte ledas av andra, är Sverige. Sverige har låg statsskuld. Vi kan ge mest per capita och kan ge mest i förhållande till bnp, men i stället ligger vi fortfarande efter våra baltiska grannländer

och flera nordiska grannar. Därför är detta paket oerhört bra. Den stora enighet som finns i den här kammaren är också oerhört viktig och bra. Men det räcker tyvärr inte. Tiden är ute. Därför manar jag å Centerpartiets vägnar: Ge ett stort paket! Ge ett maximalt paket!

Vi kan, bör och måste tredubbla hjälpen till Ukraina till drygt 1 procent av bnp, eller 75 miljarder kronor. Det är redan nu uppenbart att den ram på 25 miljarder per år som har satts, som redan har överskridits med 16 miljarder under innevarande år, inte håller. Varför inte sätta en ram som motsvarar Ukrainas behov och vår kapacitet fram till dess att Zelenskyj kan stå emot försöken att tvinga Ukraina på knä inför Putin? Vi kan inte vänta. Det går inte att vänta på att Trump plötsligt ska få något slags uppenbarelse om Putin, utan det är handling som gäller. Handling, om något, är det enda Trump lyssnar på. Handling är det som Ukraina behöver.

Gör det nu, innan det är för sent! Tredubbla hjälpen till Ukraina, och gör det nu! Inte bara kan vi avvara 1 procent av bnp, utan vi bör också göra det. Det ligger både i vårt moraliska och i vårt säkerhetspolitiska intresse. Svenska folket förväntar sig av sin statsminister och sin regering att de står upp för Ukraina, för friheten i Europa och för alla de människor som varje dag riskerar livet, oavsett om det är vid fronten eller om det handlar om civila som drabbas av de pågående och fortsatta terrorbombningarna. Dessa människor vill vara kvar i ett fritt och demokratiskt land utan förtryck och inte ge upp inför en övermakt som de har stått emot sedan den fullskaliga invasionen inleddes.

Jag vill naturligtvis yrka bifall till förslaget om paketet.

Anf. 6 HANS EKLIND (KD):

Fru talman! Vi debatterar alltså stödpaket nummer 19 till Ukraina. Det omfattar 16 miljarder, vilket gör det till det största stödpaketet hittills.

I en på många sätt osäker tid visar vi i Sverige att vi är beredda att ta ansvar och att vi gör vår del för att Europa ska ta ett större ansvar för att stötta Ukraina. Att vi fortsatt kan göra detta, dessutom med ett enigt parlament, skickar viktiga signaler till omvärlden. Vi viker inte en enda millimeter från vår hållning att stödja de ukrainska kvinnor och män som med livet som insats försvarar sitt territorium och sitt lands existens.

Att vi ånyo kan gå fram med ett så stort paket bygger på den gemensamma uppfattningen att stöd behövs i närtid. Regeringen har därför tidigare lagt delar av den ekonomiska ramen för militärt stöd, vilket gör att ramen nu kan utökas från 25 till 40 miljarder under innevarande år. Man räknar med att 70 procent av det värde som finns i det här paketet kommer att levereras i år.

För att stödja Ukrainas insatser för att försvara sig mot Rysslands militära angrepp finns även denna gång stöd i form av ammunition, luftvärn, splitterskyddade fordon och mycket mer. Det handlar nu om anskaffning av försvarsmateriel från svensk, nordisk och europeisk försvarsindustri till det ukrainska försvaret.

I detta paket finns även ekonomiska donationer. Det finns en rad olika multilaterala initiativ som upphandlar materiel och utrustning som sedan kan doneras till Ukraina.

I paketet ingår dessutom donationer av svensk försvarsmateriel som kan avvaras under en begränsad tid. Det handlar om kulsprutor, finkalibrig

ammunition, fordon för flygbasunderhåll, sjukvårdstransportbilar, sjukvårdsutrustning, personlig utrustning, livsmedel med mera.

Med detta paket utökas exportkreditgarantierna till att även omfatta försvarsexporten. För försvarsmaterielföretag som kan och vill exportera till Ukraina är affärer med den ukrainska staten givetvis behäftade med hög riskexponering. För att underlätta denna typ av affärer införs därför exportkreditgarantier.

Fru talman! I december 2022 diskuterade vi det nionde stödpaketet här i kammaren, och vi kallade det vinterpaketet. Nu är vi framme vid det 19:e stödpaketet. Jag sa då och säger här i dag: Det ukrainska folket är det oskyldiga offret för denna galenskap, Putins krig. Det försvarar demokratin, friheten och varje folks rätt att självt bestämma sitt eget öde. Vi stöder det ukrainska folket för att det är moraliskt rätt och riktigt. Vi stöder detta tappra folk; det ska inte stå ensamt.

Denna hållning, fru talman, har väglett och vägleder oss kristdemokrater varje dag sedan den 24 februari 2022.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 7 CECILIA RÖNN (L):

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Den signal vi sänder med denna extra ändringsbudget är att Sverige står enat bakom Ukrainas frihet, fred och framtid. Vi står här i en tid som kommer att definiera vår generation. Ukraina har kämpat för sin frihet, fred och framtid i mer än tre år. I mer än tre år har krig rasat i Europa, där den auktoritära regimen Ryssland försöker krossa en demokrati. Ukraina kämpar inte bara för sin överlevnad utan också för de värderingar vi i Sverige håller allra högst: frihet, självbestämmande och demokrati. Deras kamp är vår kamp, och vårt stöd måste fortsätta att vara långsiktigt orubbligt.

Ukrainas uthållighet, motståndskraft och umbäranden i kampen för sin demokrati, sitt land och sin frihet är ofattbar. Kampen har nu pågått i mer än tre år, och det går inte att föreställa sig hur vardagen har ändrats och hur det är att leva med ständiga beskjutningar, larm och rädslor för att nära och kära inte kommer hem igen. Förutom att Ukraina har lyckats stå upp militärt mot Rysslands fullskaliga och olagliga invasion har man också lyckats upprätthålla sin elförsörjning, sin infrastruktur, sina företag, sina matleveranser och sina betalsystem.

Sverige och omvärlden behöver fortsätta att stötta Ukraina tills kriget är slut, hjälpa ukrainarna att återuppbygga landet efter kriget och låta Ukraina bli en del av den europeiska gemenskapen. Vi har också mycket att lära av Ukraina. Låt oss inte tro något annat.

Stödet till Ukraina är helt avgörande. I Sverige finns ett starkt stöd för att fortsätta att stötta Ukraina tills man har vunnit kriget och skapat fred på sina villkor. Jag är väldigt glad över att vi i denna ödesfråga står enade över alla partigränser och att svenska folket sluter upp bakom stödet till Ukraina.

Fru talman! Sedan Rysslands fullskaliga invasion 2022 har Sveriges stöd till Ukraina varit omfattande. Men kriget fortsätter. Vi vet att Ukrainas frihetskamp också är vår kamp för demokrati, frihet och säkerhet i Eu-

ropa. Därför ställer vi liberaler oss givetvis helhjärtat bakom förslaget till extra ändringsbudget. Denna budget innebär att vi skänker ytterligare försvarsmateriel såsom ammunition, sjuktransportfordon, personlig utrustning och materiel för flygbasunderhåll till Ukraina. Stödet kompletteras av förstärkningar till totalförsvaret, Kustbevakningen och Myndigheten för psykologiskt försvar. Stödet är omfattande, konkret och direkt anpassat till de behov Ukraina identifierat. För oss liberaler är detta inte bara en fråga om utrustning. Det är en fråga om värderingar. Ukraina kämpar för sin frihet men också för hela Europas demokratiska ordning.

Fru talman! För att tydligt signalera långsiktigheten i stödet till Ukraina har regeringen tidigare aviserat en bottenplatta om 25 miljarder per år. Vi liberaler har aviserat att vi vill öka stödet ytterligare. Det är avgörande att visa att Sverige inte bara deltar utan leder. Sveriges stöd måste vara stabilt, förutsägbart och växa i takt med Ukrainas behov. Sveriges stöd till Ukraina är ett stöd till vår gemensamma framtid i ett fritt och demokratiskt Europa. (Applåder)

Anf. 8 MARTIN ÅDAHL (C) replik:

Fru talman! Jag begärde inte replik för att jag tycker annorlunda än Cecilia Rönn i denna viktiga fråga, snarare tvärtom. Centerpartiet tycker att stödet till Ukraina är bra men att det inte på långa vägar räcker. Att Sverige är ledande i Europa är vägen för att kunna kompensera för det Trump nu gör med USA:s stöd till Ukraina. Vi föreslår därför att det svenska stödet ska tredubblas till drygt 1 procent av bnp per år, alltså 75 miljarder. Det kan Sverige klara, och det behöver Ukraina.

Den 3 mars skrev Liberalerna i en debattartikel att stödet borde fördubblas och att den uppsatta Ukrainaramen borde utökas så fort som möjligt. I samma artikel skrev Liberalerna också att en god vän inte snålar med hjälpen.

Står Liberalerna fast vid att hjälpen borde fördubblas? För närvarande har man bara förflyttat en del av hjälpen, och det är ändå inte dubbelt så mycket i år som det var tänkt från början. Centerpartiet vill ju ha tre gånger så mycket. Står Liberalerna fast vid att stödet borde fördubblas, och tänker man fortsätta att driva det? Eller vill man rent av ha ännu mer, och hur tänker man i så fall driva på för det framöver?

Anf. 9 CECILIA RÖNN (L) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Ådahl för frågan.

Ledamoten hänvisar till en debattartikel som mina kollegor i försvarsutskottet och utrikesutskottet skrev. Jag håller helt med dem om att en god vän inte snålar med hjälpen, och jag tycker att Sverige i detta avseende är en väldigt god vän som gör det vi kan, lyssnar in Ukrainas behov och stöttar.

Det finns flera viktiga aktörer i detta arbete. Sverige är ju en del av EU-gemenskapen, och i detta arbete trycker vi på för att stödet från hela EU ska vara långsiktigt och stabilt.

Precis som ledamoten sa har situationen i USA gjort att frågan har blivit ännu mer aktuell, och därför är det viktigt att vi nu kliver fram och säkrar ett långsiktigt stöd till Ukraina så att de kan vinna kriget och få fred på sina villkor. Mot bakgrund av detta lade Liberalerna fram förslaget om

att utöka stödet ytterligare. Som jag sa i mitt anförande är de 25 miljarderna per år en bottenplatta, och som mina kollegor i regeringspartierna har sagt gäller ramen för det militära stödet även 2026. Givetvis är Liberalernas ambition ett uthålligt och ökat stöd till Ukraina från både Sverige som nation och EU-gemenskapen så att Ukraina får det man behöver för att kunna vinna kriget.

Anf. 10 MARTIN ÅDAHL (C) replik:

Fru talman! Att både göra allt man kan tillsammans i Europa och varje land för sig är väldigt klokt. Men som jag var inne på i mitt anförande är det genom att leda med konkreta exempel som vi kan imponera på andra, kanske mot förmodan till och med på USA och Trumpadministrationen. Men framför allt kan vi leda våra grannar i Europa och tillsammans med Norden, Baltikum och Polen skapa en stark pool inom EU som satsar mycket på Ukraina, är ett stort stöd och visar vägen för de andra: Nu gör vi detta, och ni kan följa efter och göra lika mycket.

Det är precis detta president Zelenskyj, den ukrainska ledningen och den ukrainska militären behöver i detta läge för att kunna stå emot när USA drar tillbaka sitt stöd.

Jag tänker att detta kloka resonemang leder fram till att Sverige bör öka sin hjälp och åtminstone ge mest per capita i Europa och världen. Vi har ju goda statsfinanser, stark försvarsindustri och hög kapacitet.

Jag fick inte riktigt ett tydligt svar från ledamoten från Liberalerna. Står Liberalerna fast vid att fördubbla ramen för stödet för Ukraina från 25 till 50 miljarder per år?

Man får gärna tycka som Centerpartiet att det ska vara tre gånger så stort. Vi behöver verkligen göra allt vi kan just nu.

Anf. 11 CECILIA RÖNN (L) replik:

Fru talman! Tack till ledamoten!

Jag ska försöka att vara ännu tydligare i mitt svar. Jag håller helt med om det långsiktiga och viktiga stödet till Ukraina, precis som jag sa i mitt första svar. Jag tänker inte upprepa det.

Jag står helt bakom det som mina kollegor skrev i debattartikeln och det som även Gulan Avci redovisade för i *Agenda*-debatten. Det är att Liberalerna vill öka stödet. Det kommer vi självklart att driva på för i samarbete med regeringen.

Min uppfattning är att hela regeringen har uppfattningen att stödet till Ukraina ska vara ändamålsenligt och långsiktigt, och det ska hjälpa Ukraina att vinna kriget och kunna återuppbygga sitt land. Vi jobbar för det både nationellt och i EU-gemenskapen.

Anf. 12 JACOB RISBERG (MP):

Fru talman! I Europa rasar sedan tre år ett brutalt krig. Det är ett krig som startats på grund av maktbegär och Putins självförhålligande bild av sig själv och Rysslands historia. Putins invasion av Ukraina är ett angrepp inte bara på ett land, utan på hela idén om frihet, demokrati, människovärde och en regelbaserad världsordning.

Vi ser varje dag bilder av förstörda städer, söndertrasade liv och brutala övergrepp. Vi ser barn som bär tunga väskor på flykt från sina hem, mödrar

som gråter över sina förlorade söner samt gamla som överlever i källare utan värme och vatten. Samtidigt ser vi något lika starkt: Ukrainas okuvliga vilja. Vi ser soldater, sjukvårdare, lärare och frivilliga som kämpar med en beslutsamhet som inspirerar hela världen. Men denna kamp kan de inte föra ensamma.

Fru talman! Det var inte länge sedan vi beslutade om vårt förra stödpaket till Ukraina. Det i sig är en mycket viktig signal. Vi i Sveriges riksdag är eniga i vårt stöd, och vi kommer att fortsätta stötta Ukraina så länge det behövs.

Det stöd vi kan ge – ekonomiskt, humanitärt, militärt – är avgörande. Varje krona, varje leverans av hjälpmedel och varje röst i de internationella institutionerna gör skillnad. Det handlar om att ge Ukraina möjlighet att försvara sig, att lindra nöden för civilbefolkningen och att visa Putin att världen inte accepterar att styrka går före rätt. Att stå med Ukraina är att stå på rätt sida av historien.

Vi ska inte lura oss själva: Ett Ukraina som besegrar aggressionen är en garant för en säkrare och friare värld för oss alla. Om vi inte stoppar våldet där riskerar vi att det sprider sig. Om vi inte försvarar principen om självbestämmande i Ukraina försvagar vi den överallt.

Jag kunde bara önska att resten av världen såg det på samma sätt – i varje fall våra allierade och samarbetspartner, men det är högst osäkert nu. När det gäller USA verkar det tyvärr i stället vara det motsatta: att den starkes rätt ska gälla och att forna stormakter kan göra upp om världsordningen utan att ta hänsyn till dem som blir ockuperade, vare sig på statlig eller mänsklig nivå.

Trump pratar om fred, men är det verkligen den fred vi vill ha?

Imperiet sjöng en gång:

Och med freden kommer tystnaden: allt ordnas under hand
och folk och länder styckas upp i samförståndets namn.

Så tag du halva jorden bror och halva månen med
så tar jag andra halvan, så är vi bägge två tillfreds.

Och om man då kämpar mot förtryck och hot
för den frihet som man valt,
då blir varje krig en segerstrid
och varje fred ett nederlag.

Vi vill ha fred, men en fred måste också bli en hållbar fred. De signaler vi får om fredsförslag där Putin blir belönad för sin invasion stjälper internationell rätt och utsätter oss alla för fara.

Det handlar om framtiden – vår framtid och våra barns framtid. En framtid där rätt går före makt, där folkets vilja betyder mer än diktators drömmar om imperier och där vi kan leva i fred, i frihet, med respekt för varandra som fria människor.

I dag igen visar vi i ord och handling att vi står sida vid sida med dem som försvarar sina hem, sin frihet och sina liv. I dag så som alla andra dagar. För Ukraina. För friheten. För oss alla.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 10.)

Prot. 2024/25:107
29 april

*Extra ändringsbudget
för 2025 – Ytterligare
stöd till Ukraina*

§ 5 Regellättnader och ökad transparens på värdepappersmarknaden

Finansutskottets betänkande 2024/25:FiU35
Regellättnader och ökad transparens på värdepappersmarknaden (prop. 2024/25:110)
föredrogs.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 10.)

Straffrättsliga frågor

§ 6 Straffrättsliga frågor

Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU10
Straffrättsliga frågor
föredrogs.

Anf. 13 LARS JILMSTAD (M):

Fru talman! När vi i dag debatterar detta betänkande om straffrättsliga frågor står vi inför förhållanden som rör själva kärnan i vårt samhällskontrakt – rättvisa, trygghet och skydd för de svagaste bland oss. Det handlar om hur vi ser på vår gemensamma moral, hur vi visar att samhället står på den utsattes sida och hur vi omsätter dessa värderingar i kloka och verkningfulla lagar.

Fru talman! Det psykiska våldet är en mörk skugga i många människors liv. Det bryter ned, isolerar och förminskar. Det är ett våld som inte lämnar synliga märken men som kan förvandla ett hem till ett fängelse och en relation till ett tyranni. Särskilt kvinnor drabbas av denna form av systematisk kontroll och nedbrytning.

När flera partier nu motionerar om att kriminalisera detta står vi helhjärtat bakom den ambitionen. För Moderaterna är det en självklarhet att samhället ska stå på brottsoffrets sida.

Men just för att denna fråga är så viktig måste vi ta ansvar för att skapa en lagstiftning som verkligen fungerar i praktiken. Vi vill inte ha symbolpolitik. Vi vill ha verkliga resultat för verkliga människor i verklig nöd.

Moderaterna står därför redo att gå vidare med kriminalisering när regeringen har slutfört sitt arbete. De kvinnor som i dag lever under psykiskt våld förtjänar en lagstiftning som faktiskt ger dem upprättelse. Vår moraliska kompass är tydlig: Alla former av våld i nära relationer ska bekämpas med full kraft, oavsett om de lämnar blåmärken på kroppen eller på själen.

Fru talman! När det gäller våra barn kan vi aldrig göra tillräckligt. Det är en moralisk plikt för ett civiliserat samhälle att skydda dem som inte kan skydda sig själva. De sexuella övergreppen mot barn, särskilt de som nu sker i den digitala världen, utgör ett av vår tids mörkaste brott mot vår gemensamma mänsklighet.

Vi ser med särskild oro på fenomenet sexuell utpressning av barn, där unga människor manipuleras och tvingas till handlingar under hot och skam. Detta är ett övergrepp som kan följa ett barn genom hela uppväxten och sätta djupa spår långt in i vuxenlivet.

Regeringens proposition, som nu ligger på riksdagens bord, innehåller betydande förstärkningar av skyddet. Vi utvidgar straffansvaret för våldtäkt mot barn, vi ökar möjligheterna att lagföra dem som utnyttjar barn genom köp av sexuell handling och vi anpassar lagstiftningen till den digitala verklighet där många övergrepp nu sker.

Parallellt med detta utreder vi hur provokativa åtgärder kan användas mer effektivt i brottsbekämpningen – ett viktigt verktyg för att komma åt förövare innan de hinner skada fler barn.

Fru talman! Låt mig nu vända blicken mot en fråga som är av en annan typ men som också rör grundläggande rättsprinciper. I frågan om för sent inlämnade årsredovisningar står vi inför en balansgång mellan effektiv brottsbekämpning och rimliga villkor för företagare.

Sverigedemokraterna lyfter i sin motion en viktig princip: Straffet ska stå i proportion till brottets allvar. Det är svårt att försvara ett system där en småföretagare som av ren okunskap eller tidsbrist missar en administrativ deadline riskerar samma straffrättsliga konsekvenser som vid allvarliga våldsbrott.

Vi vill ha ett Sverige som är välkomnande och enkelt för företagande. Det skapar jobb, välfärd och framtidstro. Samtidigt måste regelverket kring företagande utformas så att ohederliga och kriminella aktörer kan identifieras och uteslutas. Vi anser därför att denna fråga kräver den genomlysning som nu pågår genom den särskilda utredning som vi har tillsatt.

Detta är inte en fråga om att vara för eller emot företagande; det är en fråga om att skapa ett system som både främjar företagsamhet och upprätthåller den grundläggande ordning som ett fungerande näringsliv kräver.

Fru talman! Utöver dessa tre områden rymmer betänkandet en mängd viktiga frågor, från brott mot allmän ordning till straff för rattfylleri och åtgärder mot penningtvätt. För samtliga dessa områden pågår nu ett genomgripande reformarbete.

När utskottet föreslår avslag på motioner är det inte för att frågorna saknar betydelse, utan tvärtom. Det är just för att de är så viktiga att vi vill säkerställa att den lagstiftning vi skapar verkligen gör skillnad. Vi vill inte ha symbolpolitik; vi vill ha resultat.

Vi från Moderaternas sida välkomnar det engagemang för rättssäkerhet och trygghet som kommer till uttryck i betänkandet. Det svenska samhällskontraktet bygger på att varje människa ska kunna leva i trygghet, att varje barn ska kunna växa upp utan rädsla för övergrepp och att varje företagare ska kunna verka under rimliga och förutsägbara villkor.

Sverige ska vara ett land där brottsoffer får upprättelse, där barn skyddas från övergrepp och där företagare kan fokusera på att skapa jobb utan rädsla för oproportionerliga påföljder. Det är vår vision, och det är för den vi arbetar varje dag.

Fru talman! Jag vill avsluta med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

(Applåder)

Anf. 14 HELENE BJÖRKLUND (S):

Fru talman! I dag debatterar vi betänkandet om straffrättsliga frågor.

Jag vill börja med att tydliggöra att vi socialdemokrater ställer oss bakom våra reservationer nummer 1 och 5, och jag yrkar bifall till båda

dessa. Det handlar om mäns våld mot kvinnor och om kampen mot den organiserade brottsligheten. Det är där jag kommer att ha mitt fokus i denna debatt.

Vi socialdemokrater driver en kriminalpolitik som vilar på ett tydligt och enkelt budskap: repression med precision. Vi ska vara stenhårda mot brottsligheten men på ett rättssäkert och träffsäkert sätt.

Vi lever i ett Sverige där otryggheten sprider sig snabbare än tryggheten byggs och där gängvåldet kryper allt längre ned i åldrarna. Under Socialdemokraternas regeringsinnehav skärpte vi straffen, genomförde en historisk förverkandelag och ökade antalet poliser till rekordnivåer.

Vi är stolta över den kursändringen, men vi är också ärliga: Det räckte inte. Vi borde ha gjort ännu mer, och vi borde ha gjort det ännu snabbare. När vi ser att antalet skjutningar, sprängningar och mord ökar och när barn under 15 år involveras i mordärenden – då krävs ett nytt och kraftfullare angreppssätt.

Därför föreslår vi en ny svensk maffialag. Den innebär i korthet att hela gänget ska kunna straffas och inte bara den som håller i vapnet. Fler ska våga ange sina chefer, gängtopparna, och få kortare straff om det kan hjälpa polisen. Vi ska slå mot gängens företag och svarta pengar och inte bara mot personerna. Vi vill se särskilda maffiaenheter, elitstyrkor inom polisen, åklagarna och Ekobrottsmyndigheten, som kan jaga gängkriminalen.

Det här är verktyg som vi tror kan fånga in gängtopparna, som annars gömmer sig utomlands och strypa pengaflödet som göder våldet.

Vi socialdemokrater anser att Sverige måste växla upp kampen mot penningtvätt och den kriminella ekonomin. Det räcker inte med att ta hand om gängens vapen, utan vi måste också slå mot deras kassaflöden. Gängens makt byggs inte bara av vapen och våld. Den byggs av pengar – blodspengar som göder lyxliv, mutor och nya brott. Gängens affärsmodell bygger helt enkelt på att de ska kunna tvätta sina pengar rena, köpa fastigheter, starta företag och göra affärer.

Det här är organiserad brottslighet på riktigt, och den utgör ett direkt hot mot vår samhällsmodell. Därför vill vi socialdemokrater växla upp kampen mot penningtvätt, och jag yrkar därmed bifall till vår reservation 5.

Det är viktigt att den kriminella ekonomin inte får breda ut sig, och det är viktigt att vi gör detta med träffsäkerhet. Det är inte hederliga företagare som ska straffas, och det är inte vanliga löntagare som ska betala priset.

Fru talman! Vi pratar ofta, med rätta, om det hänsynslösa gängvåldet, som drabbar många oskyldiga. Men vi måste också tala om den osynliga brottslighet som slår mot oskyldiga i deras egna hem.

Att stoppa mäns våld mot kvinnor är en fråga om trygghet, frihet, rättvisa och respekt. Mäns våld mot kvinnor var en prioriterad fråga under den förra S-ledda regeringen. Under vårt regeringsinnehav skärpte vi straffen för sexualbrott, misshandel och grov kvinnofridskränkning. Vi införde samtyckeslagstiftningen – ett paradigmskifte i svensk rättshistoria. Vi kriminaliserade hedersförtryck, och vi tillförde särskilda kvinnofridsutredare till polisen.

Men vi såg också det psykiska våldet – den tysta misshandeln som inte lämnar blåmärken men som bryter ned en människas själ. Därför tillsatte vår S-regering en utredning om att kriminalisera kontrollerande beteende.

Utredningen blev klar redan 2022, men den nuvarande regeringen har låtit förslaget ligga och samla damm. Det duger inte. Psykisk misshandel är våld, och kontrollerande beteende är brott. Det ska därför kriminaliseras.

Fru talman! 107 gånger varje dag året runt, eller var trettonde minut, anmäls en kvinnomisshandel i Sverige. Bakom dessa siffror döljer sig en verklighet av fysiskt våld, men också en form av misshandel som alltför ofta förblir osynlig: den psykiska.

Psykiskt våld bryter ned människor långsamt. Det börjar med en kommentar, ett förbud mot att träffa vänner eller ett ifrågasättande av kläder eller matvanor. Det handlar om kontroll och isolering.

Den S-ledda regeringen tog dessa signaler på allvar och tillsatte en utredning som föreslog införandet av en ny brottstyp: kontrollerande beteende. Jag yrkar därför bifall till reservation 1.

Avslutningsvis: Vi socialdemokrater ser som sagt behovet av en kraftfull, bred och långsiktig kriminalpolitik. Vi är beredda att ta ansvar, även i opposition. Det är därför vi omprövar, förstärker och utvecklar vår politik. Vi gör det av respekt för varje brottsoffer och för varje barn som riskerar att dras in i gängens klor. Vi gör det för att vi ser att Sverige behöver en ny riktning.

(Applåder)

Anf. 15 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Fru talman! För de flesta i vårt land står trygghet högst upp på önskelistan. Lag och ordning har seglat upp som en av väljarnas absolut viktigaste frågor.

Mörka rubriker om våldet och den grova kriminaliteten avlöser varandra. Det handlar om individer som anser sig ha rätt att bruka och göra våld på hela samhället. Påskhelgen förmörkades av dödsskjutningar och ett stort antal sprängdåd – nu senast, bara häromdagen, det fruktansvärda dådet i ett lugnt radhusområde i Tumba där en mor och en dotter fick livshotande skador i ett sprängdåd, båda givetvis helt oskyldiga.

Fru talman! Ljuset i mörkret är ändå att vi nu har en regering som förstår allvaret i detta. Vi skärper lagstiftningen på flera områden. De brottsbekämpande myndigheterna, polisen med flera, har fått helt nya verktyg. Man blir effektivare och klarar upp fler brott. Vi har dock fortfarande en lång väg att vandra för att bekämpa det våld vi nu ser.

Vi gör den största omläggningen av rättspolitik i modern tid. Det gör vi därför att vi ser och vet vad nedmonteringen av goda normer och värderingar över tid har gjort med det svenska samhället. I detta ligger mycket av förklaringen till den brutala brottsutveckling vi nu ser.

Det har inte varit tydligt vilka värderingar som inte är valbara. Sverige har svikit familjens betydelse och betydelsen av en kompass kring rätt och fel. Detta har också avspeglats i de låga straffen och i den straffmätning som lagt större vikt vid förmildrande omständigheter för gärningsmannen än vid kravet på brottsoffrets upprättelse.

Fru talman! Regeringen arbetar ihärdigt och med stor energi på det rättsliga området – för lag och ordning, för tryggheten, för att stärka goda normer och värderingar och för att förebygga brott.

Det finns inga alexanderhugg mot kriminaliteten. Som polis har jag under ett helt yrkesliv sett brottslighetens utveckling på nära håll. De åtgärder som nu införs borde ha varit på plats långt tidigare, men benägenheten och viljan till förändring saknades. Nu är det som det är, och jag vet att det är tålmodigt arbete som krävs, ett metodiskt arbete steg för steg. Det finns ingen quickfix här. Sakta men säkert återtar vi tryggheten, men det kommer att ta tid. Det tror jag att vi alla inser.

Fru talman! Kristdemokraterna har i årtal sagt att samhället måste prioritera den person som utsatts för brott. Nu har vi en regering som också låter detta faktum styra politiken.

Regeringen har inlett ett paradigmskifte i synen på lag och ordning. Vi har inlett en historisk, fullständig och total översyn av straffrätten, den lagstiftning som styr de påföljder som utdöms när rättvisa ska skipas i våra domstolar. Målet med detta arbete är enkelt: att vikta om vågskålen, förändra straffrätten och låta brottsoffret, inte förövaren, stå i centrum. Vi ska lägga omsorgen där, inte på gärningsmannen.

Fru talman! Undersökningar indikerar att en majoritet av väljarna anser att skärpta och mer avskräckande straff är den bästa linjen för att minska brottsligheten. Inkapacitering av förhårdade brottslingar har en brottsförebyggande effekt. Utvisning och avvisning av kriminella har en brottsförebyggande effekt. Vi ska fortsätta jobba med de frågorna.

Straffen har inte upplevts som rättvisa och proportionerliga. Brottsoffer har inte fått den berättigade upprättelse som förväntats. Nu ändrar vi på det. Vi inför straff som ser till att farliga personer låses in på längre tid och inte kan begå nya brott, förstöra andras liv eller rekrytera nya unga personer in i kriminalitet. När de väl kommer ut ska vi se till att de inte återfaller i brott.

Fru talman! Sverige behöver en ny straffrätt, en ny balans där vi viktar om vågskålen med fokus på straffskärpning snarare än rabatt.

Vi kristdemokrater vill förändra mängdrabatten i nuvarande form och låta försvårande omständigheter väga tyngre. Brotsdrabbade ska inte lämnas i sticket, för då lämnar vi hela samhället i sticket.

Ytterst handlar det om värderingar – att det ska finnas rättvisa, att den som drabbas av brott och den kränkning det innebär ska få den upprättelse som är berättigad.

Kristdemokraterna är det värderingsdrivna partiet. Som kristdemokrat kommer jag alltid att kämpa för de värderingar som byggt vårt samhälle starkt. Dessa värderingar behövs nu mer än någonsin.

Med dessa ord, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 16 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Fru talman! Jag tackar Torsten Elofsson för anförandet.

Det är nog ganska bekant att vi inte är helt överens om inriktningen på kriminalpolitiken och orsakerna till brottsligheten. Det jag nu fäste mig vid i anförandet var ledamotens markering av att allmänheten menar att strängare straff är effektiva. Mot det står ju en enig forskning, både svensk och internationell, som säger att så inte är fallet. Det som är avgörande för väldigt många är i stället risken för upptäckt.

Jag undrar om ledamoten har någon kommentar till detta.

Anf. 17 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag tackar Gudrun Nordborg för frågan.

Det jag refererade till var en enkätundersökning som visade att allmänheten är av den övertygelsen. Det finns i och för sig ingen motsättning i detta. Forskarna pekar visserligen på att det finns motstridiga faktorer, men strängare straff har onekligen en brottsförebyggande effekt i den meningen att människor så länge man inkapaciterar dem inte heller kan begå brott.

Det var också det jag pekade på i mitt anförande: Längre straff verkar hämmande i den meningen att förhårdade brottslingar inte kan begå nya brott.

Sedan har de en viss avskräckande effekt, men den är omdiskuterad i vetenskapen. Forskning är ju vad den är, och det finns ingen fullständig enighet när det gäller den här frågan.

Anf. 18 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Fru talman! Då upprepar jag att jag hävdar att forskningen är näst intill fullständigt samstämmig, både den internationella och den svenska, om att längre straff inte avhåller och avskräcker från nya brott.

Om vi skulle låsa in alla i fängelser skulle det ju inte ske några brott i samhället, men frågan är om det är värt det för varje brottsling. Eller ska vi ha en skarpare gradering där de som vi kan vara ense om är farliga och hotfulla får de långa straffen medan vi har ett annat förhållningssätt till övriga som begår brott, alltså en mer nyanserad syn på straffets effekter i relation till vad forskningen säger?

Anf. 19 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik:

Fru talman! Vi genomförde en stor kriminalvårdsreform på 70-talet, och nu skådar vi resultatet. Vi har i decennier arbetat med olika typer av brottsförebyggande insatser. Vi har också liberaliserat synen på brottslingar och ansett dem vara någon typ av offer som utan egen förskyllan dras in i kriminalitet. Allting har varit samhällets fel.

Nu ser vi resultatet av detta. Den organiserade brottsligheten har fått växa sig stark. Det våldsbrottslighet vi nu beskådar har fått växa sig stark utan att man har gjort någonting.

Vänstern säger hela tiden att man måste satsa mer på brottsförebyggande åtgärder, precis som om vi inte skulle ha gjort det. I min hemstad Malmö har vi slängt in miljoners miljoner i brottsförebyggande insatser för att fixa de utsatta områdena, bland annat i Rosengård. Vi har satsat mer på bland annat lärare och lärartäthet. Har det hjälpt? Nej, det har det inte.

Nu lägger vi om straffrätten på så sätt att straffen skärps för de grävsta brottslingarna. Sedan finns en skala för vilka typer av brott som ska leda till frihetsberövande påföljder, fotboja eller skyddstillsyn och villkorlig dom. När vi tittar på den typen av brott vi nu bekämpar ser jag ingen anledning att pillra med brottsförebyggande åtgärder. De unga har redan fallit in i mönstret, och de blir förhårdade kriminella innan de fyller 15. Då måste vi göra insatser. En del är att skärpa straffen för de tyngst kriminella.

Anf. 20 ADAM MARTTINEN (SD):

Fru talman! Vi debatterar riksdagens motionsbetänkande om de straffrättsliga frågorna, och utskottet föreslår i korthet att samtliga motioner av-

slås med hänvisning till att frågorna på olika sätt bereds inom Regeringskansliet. Gott så.

De stora straffrättsliga reformerna, utöver vad som föreslås i motionerna i dag, har det arbetats intensivt med, och det kommer en rätt stor leverans från regeringen första halvåret 2026, som många av oss ser fram emot.

Fru talman! Straffrätten är dock alltid intressant att debattera eftersom den på ett bra sätt ofta belyser politiska och ideologiska skillnader. I Sverige har vi de senaste 50 åren haft en vänsterorienterad kriminalpolitik som har fokuserat på att förklara brottens orsak med sociala orättvisor. Lösningarna har därmed alltid varit att laglydiga etablerade medborgare ska betala mer i skatt som sedan ska gå till brottslingar så att brottslingar slipper begå nya brott för att få uppleva känslan av ett mer klasslöst samhälle.

Miljoner och miljarder har spenderats på fritidsgårdar, idrottsplatser, integrationsprojekt och saft och bulle i socioekonomiskt utsatta områden som enda lösningen på en tilltagande kriminalitet. Brottsligheten har trots det bara eskalerat.

Det är alltså något fel med vänsterns politik eftersom den inte ger tillfredsställande resultat. Tack och lov, vill jag påstå, kommer Tidöavtalets straffrättsliga reformer att innebära ett slut på vänsterflummet i kriminalpolitiken. Det vi gör just nu kommer att innebära ett historiskt trendbrott i svensk politik.

Jag menar, som konservativ, att alla i ett samhälle som det Sverige erbjuder har ett eget ansvar för sina egna handlingar. Därmed motiverar jag att straff ska innebära en kännbar markering mot den brottsliga gärningen. Straffet har enligt mig ett egenvärde i sig som en normbildande konsekvens, och enligt mig ska straffet utformas som en del av upprättelsen för brottsoffren. Samtidigt måste ett straff också inbegripa en garanti att farliga personer inte ska kunna begå nya brott.

Argument om att längre straff inte hjälper och att långa fängelsestraff riskerar att göra brottslingarna ännu farligare platsar inte i en modern konservativ straffrätt som sätter laglydiga medborgare och brottsoffer i främsta rummet. Att längre straff inte hjälper har varit ett flitigt använt argument genom åren från vänsterkanten, och vi fick också höra det i replikskiftet. Det behöver inte nödvändigtvis vara fel i sak, men vi prioriterar helt olika perspektiv. Vänstern, som betraktar brottslingar som offer för samhällsliga orättvisor, vill helt enkelt inte att ett straff ska vara en markering som påverkar brottslingen negativt. Straffet ska i stället vara en möjlighet för brottslingen.

Jag och många med mig betonar i stället det egna ansvaret för egna handlingar och värnar i stället brottsoffrens utsatthet och samhällets behov av skydd. Det kan innebära att brottslingar får det lite svårare, och det är en helt naturlig politisk konflikt.

Fru talman! Det finns stora skillnader mellan Sverigedemokraternas och Socialdemokraternas straffrättsliga politik, och jag är tacksam över att vi inte företräds av Magdalena Andersson och Morgan Johansson. När den här mandatperioden är slut kommer vi också att ha gjort slut på Socialdemokraternas kriminalpolitiska era, och jag känner ett stort folkligt stöd för det vi just nu gör.

Fru talman! När den här mandatperioden är slut kommer vi att se helt nya straff som står mer i samklang med den allmänna rättsuppfattningen

än vad vi någonsin har sett förut. Vi talar om dubbla straff för gängkriminala, och vi kommer att se tidsbestämda straff för farliga återfallsförbrytare och en sänkt straffmyndighetsålder med ungdomsfängelse i stället för ungdomsvård. Vi kommer att se en kraftig påökning för dem som begår flera brott med kraftigt eller helt slopade straffrabatter – för att nämna några exempel.

Sammantaget kommer våra straffrättsliga reformer att resultera i en historiskt hög fängelsepopulation, vilket alltså är något positivt med tanke på hur samhället ser ut i dag. Vi kommer vidare att se historiskt höga nivåer när det kommer till utvisningar av utländska medborgare som begår brott, när vi har ändrat villkoren för när de ska utvisas och när vi har infört obligatoriska krav på åklagare att alltid pröva utvisning när utlänningar begår brott.

Fru talman! Det är stor skillnad på Socialdemokraternas och Sverigedemokraternas kriminalpolitik. Nu lämnar vi saft-och-bulle-politiken bakom oss och prioriterar riktiga straff, fler utvisningar och inte minst riktig upprättelse värd namnet för brottsoffren.

Anf. 21 GUDRUN NORDBORG (V):

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 1. Jag gör det för Vänsterpartiets räkning därför att det vore en viktig reform om vi på allvar kan markera mot psykiskt våld och kontrollerande beteende.

Jag vill gå tillbaka lite grann historiskt och nämna kvinnofridsreformerna i slutet av 90-talet. De hade till syfte att minska fokuset på hur man såg nästan enbart på det fysiska våldet för att i stället försöka se de psykiska effekterna av våldet, det vill säga en vridning mot såren inombords, det mest smärtsamma, som sitter kvar som sår även om blåmärken och benbrott har läkt.

Där skedde alltså ett juridiskt paradigmskifte. Man skulle inte se varje gärning som en isolerad händelse, utan det kunde vara fråga om ett förlopp där man skulle markera mot upprepningen. Så gjorde man i lagtexten genom att införa brottet grov fridskränkning om handlingen sker i nära relation. Om det var en man som angrep sin kvinna var brottet grov kvinnofridskränkning. Detta lyckades delvis. Tolkningen av de psykiska effekterna som det allvarliga i brottet har dock klingat av i rättstillämpningen. Det är fortfarande så att man fokuserar mest på det fysiska våldet i rättsväsendet.

Det har ändå kommit efterföljande kriminaliseringar som har byggt på frågan om upprepning. Det är inte minst viktigt att nämna barnfridsbrottet i sammanhanget. Där kan vi nu inkludera det psykiska våldet som ett moment även i barnfridsbrottet och markera att våldet är av extremt allvarlig betydelse för barn.

Promemorian som nämns i betänkandet som vi egentligen diskuterar när vi pratar om psykiskt våld kom redan i augusti 2022. Där fanns kloka resonemang om hur det här våldet fungerar och vad detta skulle kunna inkludera, inklusive att föra in ekonomiskt våld och det kontrollerande beteendet i det psykiska våldet. Det var väldigt klokt tänkt. Men promemorian lämnades in, och regeringen bestämde stoppdatum för remisstiden till den 15 november 2022. Det är mer än två år och fem månader sedan. Sedan har regeringen ruvat på hur man ska formulera straffbestämmelserna.

Jag menar att det kan vara klokt med eftertanke här. Det förekom nämligen några kritiska kommentarer om att man ville ha förtydligande i lagtexten, vilket förstås är viktigt. Men ska det ta så här lång tid? I andra fall, där det inte har handlat om kvinnors och barns utsatthet, har regeringen skyndat mycket mer.

Man hävdade att det var framför allt bland rättsväsendets aktörer som det fanns tveksamheter. Det var oerhört intressant att läsa remissvaren över huvud taget. De visade på en väldigt varierande våldskompetens, inte minst från rättsväsendets sida. Det som störde mig mest var Åklagarmyndigheten, som menade följande om det ekonomiska våldet: ”Det kan i detta sammanhang inte bortses från den starka motivbild som kan finnas för målsäganden att i efterhand påstå oriktiga förhållanden i syfte att undvika återbetalningsansvar.”

Det fanns många fler inom rättsväsendet som hade en mycket mer realistisk inblick i vad det här våldet innebär. Stockholms tingsrätt pratade om en våldsregim. Svea hovrätt markerade att en reform var ett viktigt steg i rätt riktning. Lunds universitet markerade att det var oerhört viktigt att också få ett språk för vad många kvinnor och barn upplever och det lidande som det här medför.

Umeå universitet gjorde detsamma och visade också på att det kan bli farligt om vi delar upp våldet i för många olika sorter. De pågår väldigt ofta parallellt och förstärker varandra. Det är en markering, som också många andra har gjort, mot att vi inte får fragmentisera våldet. Det är något som pågår och som sammantaget får allvarliga konsekvenser. Inte sällan kommer det psykiska våldet i en relation först, och sedan byggs det på med kanske alla de andra våldsformerna.

Jag vill också lyfta upp Istanbulkonventionen. Det är först när vi kommer till remissvaren från ideella organisationer som den lyfts fram. Man markerar att psykiskt våld och ekonomiskt våld ingår i det som vi enligt konventionen har åtagit oss att agera mot.

Jag vill även komma in på regler om bodelning, som vi har diskuterat en del i den här kammaren. Bodelningsreglerna kan ge utrymme för ytterligare former för ekonomiskt våld.

Under min tid som lektor vid Umeå universitet undervisade jag i bland annat familjerätt. Vår lagstiftning hade länge texter som markerade att om ett långt äktenskap där kvinnan hade varit hemma och servat mannen som gjort karriär slutade i skilsmässa, som inte sällan handlade om att mannen hade träffat en yngre kvinna, skulle mannen vara skyldig att ge underhåll, i varje fall under en övergångsperiod. Då skulle kvinnan kunna etablera sig på arbetsmarknaden på något sätt, till exempel genom att gå en kortare utbildning.

Jag minns reaktioner från studenterna efter några år, då vi kanske hade kommit längre med jämställdhetstänket. De sade: Men ska han aldrig bli av med henne? I dag frågar vi oss i stället om hon aldrig ska bli av med honom. Det kan handla om konstruktioner med skulder, borgensåtaganden och andra förpliktelser som mannen har förbundit sig till och som kvinnan blir fast i.

Jag vill avslutningsvis säga något som jag ofta har sagt i talarstolen. Det våld som vi ser i familjerna och de nära relationerna riskerar att sprida sig och också komma in i det som vi lätt fokuserar ännu mer på; det handlar

om gängkriminaliteten och sprängningarna. Det är självklart väldigt allvarligt. Men vi får inte bortse från vad grunderna kan vara.

Vi har i dag ännu mer dokumentation och forskning som visar att de flesta av förövarna har upplevt våld tidigt i livet. Jag tror att det finns anledning att ta hand om de unga brottsoffren väldigt mycket mer, så att inte de också blir förövare.

Anf. 22 ULRIKA LILJEBERG (C):

Fru talman! De senaste åren har vi sett en mycket problematisk utveckling när det gäller tryggheten i Sverige. Den har försämrats. Vi ser gängkriminalitet med skjutningar och sprängningar. Vi ser handel med människor, vapen och narkotika. Vi ser bedrägerier mot äldre och mot välfärden. Alla är mycket allvarliga brott. Och mycket bra har gjorts, men mycket mer behöver göras.

I dag kommer jag dock att fokusera på ett lika allvarligt område: mäns våld mot kvinnor och våld i relationer.

När vi pratar om gängkriminalitet pratar vi ibland om utsatta områden. Men jag vill erinra om att när det gäller sexualbrott, mäns våld mot kvinnor och våld mot barn är hela Sverige ett utsatt område. Det är inte gator och torg som är brottsplatsen. Brottet sker oftast i hemmet men även på nätet.

Jag vill återigen lyfta fram behovet av en närvarande och tillgänglig polis i hela landet för alla brott och för alla brottsutsatta.

I detta betänkande lyfter Centerpartiet dock fram behovet av att psykiskt våld och kontrollerande beteende kriminaliseras. Det var, som flera andra har sagt här, hösten 2021 som den socialdemokratiska regeringen gav en utredare i uppdrag att se över straffansvaret för psykiskt våld. I uppdraget ingick att ta ställning till om straffbestämmelserna om grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning skulle ändras eller om det skulle införas ett nytt brott.

I den promemoria som kom i augusti 2022 föreslogs en ny brottstyp, psykisk misshandel, och att den brottsbeteckningen även skulle täcka in ekonomiskt våld. Promemorian med förslagen har remissbehandlats, och sedan november 2022 bereds förslagen inom Regeringskansliet, nu inte med en socialdemokratisk regering utan med Tidöregeringen. Där har förslagen beretts i två och ett halvt år – i två och ett halvt år har förslagen beretts.

Det är konstitutionellt helt i sin ordning att lägga ned utredningar eller att inte ta dem vidare. Saker förändras. Men vi har en justitieminister som har sagt i bland annat interpellationsdebatter att regeringen ser detta som ett omfattande problem och att det är mycket angeläget att komma åt det även straffrättsligt. Det säger även moderata ledamöter här i dag. Sedan säger man: Vi ska bara hitta ett sätt att lösa det, så att vi får den kraft, tydlighet och synlighet som problemen förtjänar.

Efter två och ett halvt år önskar jag och utsatta kvinnor i Sverige att regeringen hanterar det även med den snabbhet, skyndsamhet och prioritet som problemen och de utsatta förtjänar.

Centerpartiet yrkar därför bifall till reservation 1.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 10.)

Prot. 2024/25:107
29 april

Straffrättsliga frågor

§ 7 Kriminalvårdsfrågor

Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU14
Kriminalvårdsfrågor
föredrogs.

Anf. 23 ADAM MARTTINEN (SD):

Fru talman! Vi debatterar kriminalvårdsfrågor. Det är ett område där det händer ganska mycket, milt sagt. Först och främst kommer behovet av anstaltsplatser, precis som Sverigedemokraterna förutspådde för tio år sedan, att behöva expandera väldigt kraftigt. Dels har vi till följd av massinvandringen fått helt nya dimensioner av kriminalitet, vilket kommer att ställa hårda krav på svensk kriminalvård en lång tid framöver, dels behöver vi göra upp med vänsterns flumpolitik i straffrättsliga frågor, vilket kommer att resultera i fler personer i fängelse under en betydligt längre tid.

När Sverigedemokraterna för tio år sedan varnade för en utveckling med en alltmer ansträngd kriminalvård var det ingen av er andra som var intresserad av att agera. Hur våra partiers olika budgetanslag har sett ut genom åren finns väl dokumenterat och går enkelt att hitta för den som söker på JuU1 på riksdagens hemsida och skrollar längst ned i varje dokument. Det är alltså ingen smickrande läsning för er andra partier.

Man kan kort säga att Socialdemokraterna under åtta år har bromsat och satt käppar i hjulet för en nödvändig expansion, och nu har vi en väldigt ansträngd situation med fulla fängelser. Sverigedemokraterna och regeringen har dock agerat snabbt och handlingskraftigt. Vi har exempelvis öppnat upp för möjligheten att hyra anstaltsplatser utomlands. En möjlig kapacitet på hundratals platser finns alltså tillgänglig redan nästa år om vi bara får tillräckligt stöd här i riksdagen. Det är alltså den snabbaste garantin för att vi snabbt ska få fram fler anstaltsplatser och skapa en ventil i våra svenska anstalter under tiden vi bygger nytt i Sverige.

Rent principiellt anser jag att anstaltsplatser i andra länder kan komma till användning av fler skäl än kapacitetsbrist. Vi kan i närtid få egen erfarenhet av att utnyttja en europeisk anstaltskapacitet för att utveckla vårt sätt att hantera en svensk fängelsepopulation där exempelvis allt fler kommer att utvisas efter sina straff.

I betänkandet finns det en reservation från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet om att stoppa alla förslag om att hyra anstaltsplatser utomlands. När det finns dömda brottslingar som går fria i väntan på att avtjäna sina straff säger Socialdemokraterna nej till den snabbaste lösningen på att få fram fler anstaltsplatser. Motiveringen är att kriminalvården riskerar att förändras till att bara handla om förvaring likt ett "straffverk", att det kan innebära för lite vård för den dömda och att det återfallsförebyggande arbetet kan komma att riskeras.

Jag frågar mig vilket vårdande arbete och vilket förebyggande arbete som behövs för utländska medborgare som ska utvisas. För mig är det helt okej om personer som ska utvisas efter avtjänat straff endast erbjuds förvaring tills de ska utvisas. Men det verkar alltså vara ett så pass stort problem för Socialdemokraterna att man väljer att reservera sig och därmed återigen bromsa och sätta käppar i hjulet för nödvändiga åtgärder när de behövs som allra mest.

Dessvärre, fru talman, kommer regeringen och Sverigedemokraterna att behöva Socialdemokraternas stöd här i riksdagen för att göra verklighet av att hyra anstaltsplatser utomlands, då det handlar om myndighetsutövning i annat land. Min fråga är varför Socialdemokraterna alltid värnar brottslingarnas perspektiv och aldrig tycks vilja göra det som krävs för att hantera väldigt allvarliga situationer i vårt land. Det vill jag ha svar på i den här debatten.

Anf. 24 ANNA WALLENTHEIM (S):

Fru talman! Svensk kriminalvård har länge varit en förebild. Myndigheten Kriminalvården åtnjuter högt förtroende, och många utländska gäster kommer hit för att besöka och inspireras av den kriminalvård vi har. Det är en plats där rättvisa och rehabilitering går hand i hand – där brottsoffer ska få upprättelse och där den dömda ska ges möjlighet att förändras.

Men i dag ser vi hur denna grundtanke hotas av en djupgående kris. Platsbristen är akut. Kriminalvården har gått upp i stabsläge. Besöksrummen görs om till bostadsrum, och dubbelbeläggningar är vardag. Vi ser att de extrema köerna till häkten och anstalter växer.

Mitt i denna kris har vi våra kriminalvårdare, de som varje dag ska bära upp vårt rättssystem. Fackförbund som Seko och ST larmar. De berättar om en arbetsmiljö där hoten växer, där otillåten påverkan breder ut sig och där stressen driver människor från yrket. I fackförbundet ST:s rapport från 2024 får vi del av en alarmerande bild. Tre av fyra anställda inom Kriminalvården uppger att det förekommer hot och våld på arbetsplatsen, och över en tredjedel har själva utsatts under det senaste året. Sekos rapport från 2023 pekar på en liknande bild: Otillåten påverkan såsom hot, våld och trakasserier har ökat kraftigt, vilket skapar en otrygg arbetsmiljö för personalen. Kriminalvårdens egna rapporter bekräftar den här bilden: allt fler incidenter, hög personalomsättning och en obalans mellan erfarna och nya kriminalvårdare.

Vi måste våga prata om våra kriminalvårdare och behandlare, som varje dag åker till jobbet med professionalism och engagemang. Vi måste lyfta deras situation. Det här är människor som dag efter dag ser till att vår tro på förändring inte bara kläs i vackra ord utan också leder till något som händer i mötet med klienterna. Men deras arbetsmiljö är ohållbar, och vi måste lyssna på deras rop på hjälp.

Fru talman! I det betänkande som vi nu debatterar finns det mycket som vi socialdemokrater står bakom. Vi har också en del reservationer som bland annat bygger på de rapporter och historier vi får från kriminalvården, fackförbund och personal men även omvärlden.

För det första handlar det om det återfallsförebyggande arbetet, som måste vara prioriterat. I dag ser vi tydliga strukturella hinder för det återfallsförebyggande arbetet. Detta är insatser som måste prioriteras. Samverkan mellan kriminalvården, polisen, socialtjänsten, hälso- och sjukvården och Arbetsförmedlingen måste stärkas.

För det andra handlar det om krisen i kriminalvården och om att lyssna på dem som arbetar inom den. Vi har en nationell kris i kriminalvården där platsbristen och personalbristen hotar både säkerheten och det återfallsförebyggande arbetet. Vi socialdemokrater anser att regeringen måste återkomma och agera för att komma till rätta med krisen.

För det tredje handlar det om att bygga ut frivården, så att ingen lämnas utan stöd. Alla prognoser visar att platsbristen inom kriminalvården kommer att förvärras. Även om förstärkningar gjorts och kommer att behöva fortsätta göras menar vi socialdemokrater att det framgångsrika återfallsförebyggande arbetet behöver utvecklas för att inte halka efter. Därför är frivården viktig. Frivården övervakar bland annat personer som är villkorligt frigivna, ungdomar som är föremål för ungdomsövervakning och personer med fotboja. Även frivården behöver ha kapaciteten att utföra sitt arbete.

För det fjärde handlar det om att stå upp för kvinnorna på våra kvinnoanstalter. Där ser vi dessvärre att belastningen är värre än någonsin. Brottsmönstren har förändrats, och många bär på svåra trauman från ett liv av både utsatthet och övergrepp. Dessutom är det fråga om kvinnor som ofta lyckas gå under radarn under en längre tid innan vi ens upptäcker och märker dem. Vi anser att regeringen måste uppmärksamma de problem vi ser på våra kvinnoanstalter och agera även här.

Slutligen har vi en reservation som handlar om synen på att hyra anstaltsplatser utomlands. Vi socialdemokrater är oroliga över detta.

Vi är oroliga över planerna på att hyra anstaltsplatser utomlands. Vi ser nämligen att det skulle riskera att slita sönder rättskedjan. Utifrån erfarenheter från våra grannländer vet vi att det är dyrt, ineffektivt och inhumant.

För att möta den akuta platsbristen menar vi socialdemokrater att det finns andra vägar att gå. Vi kan säkerställa en långsiktig och hållbar utveckling av kriminalvården. På justitieutskottets möte i dag presenterade vi ett utskottsinitiativ som handlar om att ge Specialfastigheter ett samhällsuppdrag att stödja Kriminalvårdens utbyggnad av nya anstaltsplatser.

Vi vet att Kriminalvården planerar för en tredubbling av antalet platser till 2034, men den nuvarande utbyggnadstakten är alldeles för långsam och otillräcklig. En faktor som bland annat fördröjer takten i utbyggnaden är den ordning som gäller i dag när gäller upphandlingar. Genom att ge Specialfastigheter ett tydligt samhällsuppdrag kan vi påskynda processen och säkerställa att utbyggnaden sker med hög kvalitet och säkerhet.

Fru talman! Vi står inför ett vägval. Ska vi fortsätta på en väg där kriminalvården reduceras till ett förvaringssystem, där personalen arbetar under orimliga förhållanden och där det återfallsförebyggande arbetet nedprioriteras? Eller ska vi välja en väg där vi investerar i en kriminalvård som straffar och rehabiliterar och där personalen har en trygg arbetsmiljö som ger människor en verklig chans att förändras?

Om kriminalvården förlorar sitt uppdrag att förändra blir alla förlorare på det. Vi bygger inte ett tryggare samhälle, utan vi riskerar att bygga fler låsta dörrar. I en tid när brottsligheten förändras måste också kriminalvården förändras, men utan att överge sin själ.

Den som avtjänar sitt straff ska veta att samhället förväntar sig en förändring. Men då måste också våra intagna ges möjlighet att lyckas. De som varje dag kliver in bakom murar, stängsel och låsta dörrar för att göra detta möjligt, alltså våra kriminalvårdare, ska känna vårt stöd – inte vår likgiltighet.

Sverige behöver en kriminalvård som straffar och förändrar – en kriminalvård som skyddar samhället och släpper ut bättre människor. Det är vägen till ett tryggare Sverige.

Jag vill avsluta med att säga vi såklart står bakom alla våra reservationer, men jag yrkar bifall till reservation 6.
(Applåder)

Prot. 2024/25:107
29 april

Kriminalvårdsfrågor

Anf. 25 ADAM MARTTINEN (SD) replik:

Fru talman! Jag tänkte ändå uppehålla mig lite grann vid den konflikt som finns mellan Sverigedemokraterna och regeringen å ena sidan och Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet å andra sidan.

Det talas väldigt mycket om att det är en ansträngd situation. Man talar om personalens situation och om de intagnas situation. Det finns en sonsingskö av människor som är dömda till fängelse men går fria i väntan på att få avtjäna sina straff. Det är klart att det är en väldigt allvarlig situation vi befinner oss i.

Men frågan är: Finns det något enskilt förslag från oppositionen som skulle kunna frigöra hundratals fängelseplatser redan nästa år? Vi har ju sett hur regeringen har arbetat intensivt med kontakter med Estland. Estland har också välvilligt ställt upp på de samtal som vi har haft och meddelat att vi har en möjlighet att redan nästa vår kunna få hundratals nya fängelseplatser och utöka vår anstaltskapacitet. Vilket förslag har Socialdemokraterna som gör detta möjligt på så kort tid? Och varför säger Socialdemokraterna nej till att göra just detta som man också efterfrågar, nämligen att skapa en ventil i våra anstalter för personalen och de intagna och för att kunna inkapacitera fler personer som går i väntan på att avtjäna sina straff? Varför säger Socialdemokraterna nej till den möjligheten?

Anf. 26 ANNA WALLENTHEIM (S) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för frågan!

Som jag sa i mitt anförande är vi socialdemokrater oroliga över att hyra anstalter utomlands. Anledningen till detta är att vi väljer att lyssna på våra grannländer. Där finns det rapporter som visar på att detta inte har gett den effekt som man önskat.

Självklart kan vi hamna i en situation där krisen eskalerar ytterligare. Om regeringen väljer att samtala med oss är det möjligt att vi kan hitta andra lösningar. Vi menar inte att man kan säga absolut nej, men vi är oroliga, och vi säger därför nej i detta skede. Det är bland annat därför vi har lagt fram vårt utskottsinitiativ i justitieutskottet i dag, där vi menar att det finns andra vägar för att skynda på processerna.

Jag har de senaste åren mött ett flertal kommunalråd som säger: Bygg hos oss! De vet att detta skulle skapa arbetstillfällen i en situation när vi har extremt hög arbetslöshet i vårt land. Det händer också att de säger att det finns mark och detaljplaner, men ändå händer ingenting.

Processen att bygga häkten och anstalter är alldeles för lång och komplicerad i dag. Själva byggandet ska upphandlas, liksom vem som ska äga och driva den. Detta skulle vi kunna förändra. Här hoppas vi att både regeringen och Sverigedemokraterna ska stödja utskottsinitiativet. Det är ett steg i rätt riktning för att skynda på processen och få fler platser redan i närtid.

Anf. 27 ADAM MARTTINEN (SD) replik:

Fru talman! Det finns inget motsättningsförhållande mellan något enskilt förslag och att hyra anstaltsplatser utomlands. Allting kommer att behövas. Men Socialdemokraterna väljer att säga nej till ett förslag som skulle ge omedelbar effekt. Socialdemokraterna blir svaret skyldiga när det gäller varför de säger nej till förslaget.

Våra grannländer har blandade erfarenheter, men vi har också en helt ny utredning utifrån ett svenskt perspektiv som är ganska detaljerad. Socialdemokraterna låtsas som om de inte vet vad det handlar om. Det finns ju en hel utredning att läsa. Jag hoppas verkligen att Socialdemokraterna har tagit den till sig.

Nu verkar det som om Socialdemokraterna sitter och väntar på någon sorts inbjudan från regeringen där man ska lägga utredningen i knät på Socialdemokraterna och förklara vad den innehåller. Det jobbet borde Socialdemokraterna klara av själva, tycker jag.

Rent principiellt finns det en möjlighet att hyra hundratals anstaltsplatser redan nästa år. Varför är det ett dåligt förslag? Och varför bromsar Socialdemokraterna den möjligheten?

När Socialdemokraterna får möjlighet att bromsa ett förslag gör de också det. Men när vi har möjlighet att genomföra andra straffrättsliga reformer på egen hand lägger de sig platt. Så fort Socialdemokraterna får möjlighet till inflytande sätter de käppar i hjulet och bromsar utvecklingen.

Jag vill fråga: Varför röstar ni genom er reservation nej till att hyra anstaltsplatser utomlands när det är fullt fungerande och fullt lagligt? Det kommer att funka, och det kommer att skapa en ventil i våra svenska anstalter. Det är helt obegripligt varför Socialdemokraterna alltid ska sätta sig på tvären!

Det finns inget motsatsförhållande mellan att snabba på processerna och att hyra anstaltsplatser utomlands. Jag tycker att Socialdemokraterna verkligen är svaret skyldiga: Varför säger de nej till förslaget? Varför bromsar man denna möjlighet, som skulle kunna underlätta för svensk kriminalvård?

Det är Socialdemokraterna som är skyldiga när vi har en katastrof på anstalterna.

Anf. 28 ANNA WALLENTHEIM (S) replik:

Fru talman! Ledamoten Marttinen nämner här att det är både möjligt och lagligt och att man skulle kunna göra detta. Men vi får inte heller svar på de frågor vi har.

Rapporter visar att det oftast blir mycket dyrare än man trott, och det är otroligt svårt att säkerställa en god arbetsmiljö för de kriminalvårdare som skulle behöva ta sig till det andra landet och jobba där. Och hur löser man situationen för de intagna och deras familjer? Har man talat med de organisationer i Sverige som jobbar med barn och unga vars föräldrar och närstående sitter intagna? De har ett stort behov av att ha kontakt med de familjemedlemmar som sitter i fängelse.

Det finns ju inga svar på de här frågorna. Det är inhumant och dyrt, och vi menar att det inte lever upp till de krav man kan ställa på en del av rättskedjan. Det ska nämligen också vara rättssäkert. Det hoppas jag i alla fall att ledamoten håller med om.

Anf. 29 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik:

Fru talman! Fru talman! När det gäller att öka tempot i utbyggnaden finns det faktiskt inte någon som helst konflikt, utan där är vi helt överens. Regeringen har gett uppdrag till Kriminalvården, och man har tillsatt en samordnare för att samordna olika aktörer och se vad som ytterligare kan göras. Man ser över plan- och bygglagen för att påskynda processerna. Man är egentligen inte främmande för några initiativ för att påskynda processerna kring utbyggnaden.

Däremot finns det en konflikt som gäller frågan om att hyra anstaltsplatser utomlands. I betänkandet är Socialdemokraterna väldigt klara med att de inte vill gå vidare med planer på att hyra anstaltsplatser utomlands. I betänkandet skriver man till och med så här: ”Vi begär därför att regeringen inte ska gå vidare med planerna på att hyra anstaltsplatser utomlands.”

Samtidigt uttryckte Socialdemokraternas rättspolitiska talesperson i förra veckan i TV4 att man ändå öppnar dörren på glänt. Bara regeringen samtalar med Socialdemokraterna är man kanske inte helt främmande för detta. Även ledamoten lyfter frågan – ja, men vi har en akut situation; man kanske inte kan utesluta någonting.

Är det här ytterligare en fråga som kan läggas till frågan om säkerhetszonerna, där Socialdemokraterna under lång tid sa tvärt nej för att i nästa ögonblick vilja ha säkerhetszoner i hela södra Stockholm, och frågan om anonyma vittnen? Man var benhård motståndare till anonyma vittnen för att i nästa ögonblick rösta för det här i kammaren. Är det här nästa exempel på att Socialdemokraterna först är tvärt emot för att sedan byta fot?

Anf. 30 ANNA WALLENTHEIM (S) replik:

Fru talman! Först skulle jag vilja påpeka att jag tycker att det är viktigt att alla politiska partier är beredda att ompröva tidigare beslut. Verkligheten förändras. Det måste också politiken göra.

Självklart är vår första, tydliga inställning till detta ett nej. Det är det utifrån de anledningar som jag också lyfte i det tidigare replikskiftet, med den ledamoten. Vi ser att det riskerar att vara extremt höga kostnader, att det är inhumant och att vi inte riktigt kan lösa rättssäkerheten. Hur löser man familjesituationen? Hur löser vi situationen för dem som ska arbeta på de här anstalterna och så vidare? Det finns för många frågetecken, där jag menar att man inte lever upp till rättssäkerheten. Det är ett stort problem.

Men jag ska också vara krass och säga att vi aldrig kan riskera att våra kriminalvårdare, som jobbar inom kriminalvården i dag, får en situation som är ohållbar. Vi ser redan i dag att vi riskerar att vara där – där alla våra häkten och anstalter är fulla. Det är klart att vi kanske behöver hitta den där snabba, akuta lösningen om vi kommer i en situation då det blir farligt att vistas inne i våra fängelser både för klienterna och för dem som jobbar där.

Att hyra anstalter tycker vi inte är lösningen. Men om regeringen lyckas få med sig tillräckligt många partier är det klart att man kan samtala med oss och se hur man kan göra detta. Är det kortsiktigt? Är det långsiktigt? Hur tänker regeringen? Vi får inte heller svar på det.

Vi ställer oss bakom våra reservationer, som jag sa, och yrkar bifall till en. I grund och botten står vi fast vid att lösningen på det problem vi ser aldrig kan vara att hyra anstalter utomlands.

Anf. 31 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik:

Herr talman! Inledningsvis får jag lov att konstatera att vi har ett stort antal personer intagna på våra fängelser som är dömda till utvisning. Att man då kan bekymra sig så mycket över hur de personerna ska återanpassas till det svenska samhället och hur de ska kunna ha kontakt med sina anhöriga har jag svårt att förstå.

De här personerna ska inte vara kvar i Sverige. Jag har därför väldigt svårt att se det som ett problem om vi kan lösa placeringen på en anstalt utomlands.

Men jag vill komma tillbaka till frågan. Det är klart att alla partier ibland byter uppfattning om saker och ting. Det har vi också gjort. Verkligheten förändras. Det finns anledning att göra nya ställningstaganden. Men saken här är att Socialdemokraterna är väldigt tvärsäkra. I en reservation som justerades förra veckan skriver man: ”Vi begär därför att regeringen inte ska gå vidare med planerna på att hyra anstaltsplatser utomlands.”

Det lämnar inte särskilt mycket öppning för dialog eller samtal, utan det är tvärt nej. Samtidigt går Socialdemokraterna ut i medier och säger: ”Ja, men bara regeringen samtalar med oss kan vi titta på den här frågan och är kanske öppna för ett annat alternativ.”

Det är den hållningen, den ganska ryggradslösa hållningen, att man inte kan stå fast vid en position ens en vecka som jag har lite svårt för.

Anf. 32 ANNA WALLENTHEIM (S) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för frågorna!

Vi måste hitta flera lösningar på den problematik som vi ser. Just nu behandlar vi bland annat en proposition som handlar om att fler personer utan samtycke faktiskt ska kunna avtjäna sitt straff i en annan stat – när det handlar om att man inte ska utvisas eller inte har medborgarskap och så vidare. Där har vi inga reservationer. Att fler människor avtjänar sitt straff i andra länder är också ett sätt att öka kapaciteten i anstalter och häkten.

Men när det handlar om människor som är etablerade, som har familj och barn här, är det tydligt att det finns en ideologisk skiljelinje. Jag menar att vi måste se barnen. Vi måste se de familjemedlemmar som också blir otroligt drabbade när, oftast, en fader eller en broder hamnar i fängelse. Det är kanske viktigt för den personen att hålla kontakten, att få ta det där avskedet eller att säga: Tyvärr, det här räcker inte längre. Vi måste också leva upp till den typen av principer.

Sedan tycker jag att ledamoten ska vara medveten om att kommuner runt om i Sverige skriker: Bygg anstalter och häkten hos oss! Det är kommuner som ser att den höga arbetslösheten skulle kunna lösas genom att de får arbetstillfällen. De har mark och detaljplaner men ingenting händer. Jag menar att om regeringen bara hade varit tillräckligt lyhörd för detta hade vi kunnat ha en situation där man satt spaden i marken för fler anstalter. Då hade vi kunnat komma igång med detta. Men ingenting händer när det gäller att korta processerna och göra annat.

Det finns alltså annat att titta på än att hyra anstalter utomlands – om man bara är beredd att vända och vrida på varje sten för att hitta den lösningen.

Prot. 2024/25:107
29 april

Kriminalvårdsfrågor

Anf. 33 MIKAEL DAMSGAARD (M):

Herr talman! Regeringen har nu inlett den största offensiven mot brottsligheten i svensk historia. Det handlar om en förstärkning av hela rättskedjan, nya verktyg till brottsbekämpande myndigheter, en helrenovering av det brottsförebyggande arbetet och en fullständig översyn av hela strafflagstiftningen.

Vi flyttar fokus från gärningsmannen till brottsoffret. Straffen ska spegla brottens allvar. Regeringen avser att införa dubbla straff för brott som utförs i gängkriminella miljöer. Dagens form av mängdrabatt ska avskaffas, och reglerna om villkorlig frigivning skärps.

Fängelsestraffet syftar till att ge brottsoffret upprättelse och att ge förövaren möjlighet att efter straffet återinträda i det öppna samhället som en laglydig samhällsmedlem. Men fängelsestraffet syftar också – inte minst – till att skydda samhället från farliga gärningsmän.

För att klara allt detta behöver kriminalvården byggas ut kraftigt.

I budgetpropositionen för 2025 planerar regeringen att öka Kriminalvårdens budget med 11 miljarder kronor från 2023 till 2027. Det motsvarar en ökning av budgeten med 75 procent.

I regleringsbrevet för 2025 gav regeringen Kriminalvården i uppdrag att i samband med budgetunderlaget för 2026 lämna in en platskapacitetsrapport för perioden 2025–2034. Kriminalvården överlämnade sin rapport i mars. I rapporten tar man i beaktande det beräknade kapacitetsbehovet med anledning av förslagen i Tidöavtalet och utgår från att samtliga straffskärpningsförslag i regeringens reformagenda träder i kraft under mandatperioden.

I platskapacitetsrapporten redovisar Kriminalvården fyra olika scenarier med ett spann på 19 000–41 000 intagna på anstalt 2034. Det innebär en ökning på mellan 140 och 420 procent, beroende på vilket scenario som följs.

Men för att ha det självklara sagt: Antalet intagna på anstalt är också till sin natur beroende av brottslighetens utveckling. Regeringens offensiv mot kriminaliteten syftar till att Sverige ska bli ett tryggare och säkrare land.

I slutet av maj kommer Petra Lundh att lämna över den utredning där regeringens stora straffrättsliga reformer bereds. Efter att utredningen har remitterats kommer regeringen att återkomma med en proposition med betydande straffrättsliga reformer. Det kommer först då att vara möjligt att med större säkerhet bedöma behovet av antalet anstaltsplatser i ett längre perspektiv.

Men en sak är säker: En kraftig utbyggnad av häkten och anstalter kommer att vara nödvändig under den tioårsperiod vi har framför oss. Det handlar om att fortsätta att förtäta och dubbelbelägga inom befintliga anstalter och häkten, att bygga nya anstalter i Sverige, att pröva möjligheten att hyra anstaltsplatser utomlands och att i fler fall överföra straffverkställigheten till den dömdes hemland i de fall det handlar om utländska medborgare.

I februari tillsatte regeringen en nationell samordnare för kriminalvårdens expansion. Samordnaren ska samverka med kommuner, fastighetsmarknaden och statliga myndigheter i syfte att underlätta tillskapandet av häktes- och anstaltsplatser samt kartlägga och analysera hinder för en skyndsam och kostnadseffektiv expansion av kriminalvården.

Herr talman! Vi behandlar i dag ett motionsbetänkande där motionsyrkanden om kriminalvården från allmänna motionstiden behandlas. I många av motionerna framförs kloka synpunkter som man kan känna stor sympati för. Utskottets majoritet föreslår emellertid att samtliga motioner avslås, i de flesta fall för att det redan finns tillkännagivanden från tidigare riksdagsår, att arbete redan pågår på Justitiedepartementet eller att uppdrag har getts till myndigheter eller utredningar.

Vad gäller frågan om överbeläggning på häkten och anstalter konstaterar utskottet att detta är ett uppenbart problem som innebär utmaningar till exempel när det gäller säkerhet, arbetsmiljö och det återfallsförebyggande arbetet. Det pågår dock ett intensivt arbete med att utöka antalet fasta platser på häkten och anstalter. Det pågår planering för nya anstalter, och det byggs nya anstalter. Regeringen har också gett Kriminalvården i uppdrag att redovisa förslag på åtgärder som skulle kunna bidra till en snabbare och mer kostnadseffektiv expansion av platskapaciteten och vid behov föreslå nödvändiga författningsändringar.

Det kan i sammanhanget också nämnas att Specialfastigheter, som tidigare har nämnts i debatten och som är det statliga bolag som äger många anstalter och häkten i vårt land, nyligen sålde flera fastigheter inom försvarssektorn, bland annat Försvarsmaktens högkvarter, till Fortifikationsverket för 8,2 miljarder kronor. Förutom att det frigör mycket kapital för Specialfastigheter att investera i Kriminalvårdens verksamhet ger det också ökade möjligheter för Specialfastigheter att fokusera på kriminalvårdens behov – nog så viktigt.

Herr talman! Personer som upprepade gånger begår brott står för en mycket stor andel av den totala brottsligheten i samhället. Ett effektivt återfallsförebyggande arbete kan därför ge stora vinster för den enskilda individen såväl som för samhället. En av kriminalvårdens grundläggande uppgifter är att verka för att återfall i brott förebyggs, bland annat genom att samverka med andra aktörer i samhället.

Vad gäller frågan om strukturella hinder för det återfallsförebyggande arbetet kan jag verkligen understryka behovet av stärkt myndighetssamverkan. Det är bland annat mot den bakgrunden som regeringen omarbetade direktiven för den parlamentariska Trygghetsberedningen och riktade in utredningen mot det återfallsförebyggande arbetet.

Trygghetsberedningens uppdrag var att kartlägga vilka kompetenser som i dag är involverade i det återfallsförebyggande arbetet, att analysera hur inblandade aktörer på ett bättre och effektivare sätt gemensamt kan bidra till att minska återfall i brott samt att lämna förslag på hur det återfallsförebyggande arbetet kan förstärkas.

Regeringen har således redan uppmärksammat de brister som finns vad gäller samverkan mellan olika aktörer i det återfallsförebyggande arbetet. Utredningen har remitterats, och arbete pågår nu i Regeringskansliet med slutsatserna.

Men det går inte heller, herr talman, att bortse från det släpphänta sätt på vilket vi i Sverige har hanterat personer som gång på gång återfaller i brott. En viktig del i den pågående straffrättsutredningen är därför att återfall i brott mer än i dag ska verka i skärpande riktning i straffmätningen. I klartext: Den som återfaller i brott kommer att få mer kännbara påföljder.

Herr talman! Även om det i dag är svårt att bedöma det exakta antalet intagna på häkten och anstalter om tio år är det uppenbart att en kraftfull utbyggnad av kriminalvården kommer att krävas. Var och en inser lätt magnituden i den utmaningen. Det handlar naturligtvis om den fysiska utbyggnaden i sig men också om kriminalvårdens kompetensförsörjning. Men att det är svårt förändrar inte det faktum att det är nödvändigt.

Regeringen genomför nu ett paradigmskifte i rättspolitik. Det kommer att kräva fler platser i häkten och anstalter, något som innebär att vi flyttar fokus från gärningsmannen till brottsoffret och att straffen ska spegla brottens allvar.

Jag vill avslutningsvis yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

(Applåder)

Anf. 34 GUDRUN NORDBORG (V):

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservation 6.

För Vänsterpartiet är det viktigt att Sverige har en välfungerande kriminalvård som fungerar brottsförebyggande och bidrar till ett tryggare samhälle. Vår kriminalvård har tidigare varit ett föredöme utomlands och internationellt. Så är det inte längre.

Det är ingen överdrift att den svenska kriminalvården nu utmanas till bristningsgränsen av Tidöpartiernas paradigmskifte. Det är en repressiv politik som kräver allt fler och allt längre straff. Vi har kötider till anstalter, häkten och fängelser, och många avtjänar i dag hela sitt fängelsestraff i häkte. Det är överfullt. Dubbelbeläggningar gäller så snart ett bostadsrum är sex kvadratmeter stort eller mer. Det är inte mycket, men där går gränsen för att man ska ha två boende.

Kriminalvårdens målsättning Bättre ut, alltså att man vid frigivning ska komma ut bättre än när man kom under kriminalvårdens hägn, utmanas och riskerar att bli det som Sverigedemokraterna önskat: billig förvaring och närmast ett straffverk.

Vi menar att det inte får handla om ren inlåsning eller förvaring. Det innebär ju att alla skulle riskera att komma sämre ut och bli farligare under och efter fängelsevistelsen. Risken med en sådan här täthet är också att de som inte har så allvarlig kriminalitet tidigare rekryteras in och fascinerar av dem som har det och i trängseln kanske inte klarar av att värja sig mot övertalningsförsök.

Jag vill också nämna att brottsligheten faktiskt minskar i Sverige. Vi kan dock inte bara vara glada över det, för både forskningen och andra ser att det handlar om färre men värre brott som begås.

Kriminalvården måste rustas för att möta både dem som är farligt våldsbenägna och dem som har gjort sig skyldiga till mindre allvarliga brott. Det bör leda till en variation av insatser, från genomgripande strukturförändringar och krav på myndighetssamarbete ned till små men kanske för vissa helt avgörande insatser i hur man till exempel planerar inför att möta en frihetsberövande insats eller inför att man ska lämna en sådan –

praktiska saker som gör att du är lite mer rustad när du möter din nya verklighet.

Den platsbrist som råder nu skapar inte bara press och stress hos de boende på anstalterna – den tränger också undan rum som tidigare har använts för besök, sysselsättning, utbildning eller behandling. Återfallsföregbyggande insatser begränsas alltså.

Ett exempel är att två tredjedelar av besöksrummen på anstalterna inom klass 1 och 2 har blivit bostadsrum i stället. Det påverkar det psykiska klimatet och orsakar stress och oro. Trängseln skapar naturligtvis risk för konflikter och våld i olika grupper bland de intagna och de anställda. Personalen utmanas också av hot och otillåten påverkan med risk för våld.

Jag lägger märke till att man har uppmärksammat kvinnor mer än tidigare. Kvinnor, som tidigare främst greps för narkotikabrott, kommer nu in för mer gängrelaterade brott. Man noterar även att de är i sämre psykiskt skick än tidigare och att de ofta har varit utsatta för allvarliga övergrepp. Deras brottsofferstatus är viktig att uppmärksamma, men jag ser tyvärr inte spår av det när det handlar om de manliga klienterna.

Det ni hörde mig uttala i talarstolen nyss, som jag har gjort flera gånger tidigare, handlade om att de som upplever våld under uppväxten löper ökad risk för att själva senare begå allvarliga brott. Vi måste bryta den machokulturen. Det är många som ser och reagerar på detta numera. Polisen gör det, Barnombudsmannen gör det och Bris gör det. Många pekar på att vi skulle kunna vinna mycket på att se och stödja dessa unga brottsoffer så att de inte blir kriminella.

Jag vill även beröra kompetensförsörjningen. Den är också väldigt oroande. Nyanställda lämnar kriminalvården i önskad omfattning. I texterna tar man upp personaleffektiva anstalter. Jag kan fundera över vad det är. Jag gissar att det handlar om att inte skapa för många trånga utrymmen och att det ska vara lätt att röra sig för personalen. Men jag förstår ändå inte riktigt hur det ska hjälpa, även om man naturligtvis bör planera klokt för nya anstalter.

Det kommer att krävas massor av nyanställningar för att hantera expansionen. Det bollas med siffror på åtskilliga tusen årsarbetsplatser. Där måste man anstränga sig. Det krävs en bra arbetsmiljö. Det riskerar man att inte ha i trånga fängelser.

Trygghetsberedningen har nämnts tidigare. Jag var delaktig i den utredningen. Det gav spännande men också oroande inblickar i hur situationen ser ut inom kriminalvården i dag. Det finns åtskilliga brister som förslagen i beredningens betänkande försöker peka på och lyfta fram och som borde gå att åtgärda men som kräver resurser.

Jag kan glädjas åt att vi i vissa delar var ense om sådana förslag, och det förvånade mig lite grann. Det glädde mig att man bland annat kan överväga ytterligare exempel där den dömda avtjänar en del av sitt straff med fotboja i stället för i fängelse. När det handlar om vissa mindre allvarliga brott skulle man helt och hållet kunna avtjäna sitt straff med fotboja. Trygghetsberedningen drog gränsen vid fängelsestraff på ett och ett halvt år. Fler har kunnat stödja sådana förslag i andra utredningar. Det är min förhoppning att sådana åtgärder väljs och utvecklas.

I kostnadsberäkningarna för vad expansionen av kriminalvården ska kosta har det framöver skissats på 10 miljarder. Där skulle jag innerligt önska att åtminstone en del av dessa miljarder gick till konkret förebyggande verksamhet så att vi får färre i kö till att sitta i häkte eller i fängelse.

Prot. 2024/25:107
29 april

Kriminalvårdsfrågor

Anf. 35 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut. Det innebär avslag på alla motionsyrkanden inom området kriminalvård.

Sverige befinner sig i ett allvarligt läge. Våldsbrott, gängkriminalitet och ständiga återfall i brott hotar hela vårt samhälles fundament. Medan polis och åklagare står i frontlinjen mot brotten bör kriminalvård vara vår främsta insats mot brottets återkomst. Det kan ske genom att hålla brottslingar inlåsta för att skydda samhället men också genom att rehabilitera den som begår ett brott och förebygga återfall.

Situationen i Sverige är oroväckande. I dag ligger andelen återfall i brott enligt Brå på 32 procent, och bland unga är återfallsfrekvensen ännu högre. Återfall i brott är ett kvitto på hur effektivt rättsväsendet fungerar, och i synnerhet tidiga återfall vittnar om otillräckliga insatser under fängelsetiden.

Kriminalvården har under en längre tid brottats med flera parallella utmaningar för vilka den tidigare socialdemokratiska regeringen bär ett tungt ansvar efter åtta år av otillräckliga aktiviteter, som skapat dagens situation. Det handlar om interna strukturer som utmanats av den allt grövre organiserade brottsligheten, en misslyckad integrationspolitik som påverkat brottsligheten och också om otillräckliga resurser som fått Kriminalvården att gå på knäna med överbeläggningar och omfattande platsbrist i fängelser och häkten som följd. Det har påverkat det återfallsförebyggande arbetet negativt. Flera viktiga program, till exempel tolvstegsprogrammet och klosterverksamheten, har lagts ned, enligt uppgift på grund av platsbrist.

Herr talman! Kristdemokraterna och samarbetspartierna har under denna mandatperiod tagit ansvar och gett Kriminalvården kraftigt utökade resurser och också underlättat för att fler fängelser ska byggas, i mycket snabbare takt. I dag är ett stort antal byggprojekt på gång, och antalet platser beräknas tredubblas över en tioårsperiod.

Som en kompletterande åtgärd är aktiviteter för att hyra fängelseplatser utomlands igång. Det är något vi kristdemokrater velat se sedan 2019. Men det är oroväckande och anmärkningsvärt att Socialdemokraterna säger nej, trots att de bär stort ansvar för den situation och den brist på platser som Kriminalvården har i dag.

Vi i regeringen vänder på alla stenar medan Socialdemokraterna sätter sig med armarna i kors och fortfarande är nej-sägare. För alla brottsoffers och för rättssystemets legitimitets skull måste de som döms få sitt straff. Därför är det relevant att som en snabb och effektiv åtgärd hyra anstaltsplatser utomlands. Dessutom ska fler svenska fängelsestraff kunna verkställas i dömda utlänningars hemländer, och fler kriminella ska utvisas. Den nuvarande regeringen tar sitt ansvar genom olika åtgärder för att se till att man tar sitt straff i sitt hemland. Det är något som tidigare S-regeringar inte lyckats genomföra.

Åtgärderna som jag nu nämnt är avgörande för att skipa rättvisa och förebygga brott. Om rättvisa ska skipas krävs fler fängelser där kriminella sonar sina brott, men om vi ska få en minskad brottslighet i framtiden krävs att tillräckliga resurser tillförs kriminalvårdens arbete med att förebygga återfall. Varför är det viktigt? Jo, för att vi inte kan acceptera att kriminella återvänder till samhället bara för att snart vara tillbaka bakom lås och bom.

Herr talman! Ett långt fängelsestraff kan vara återfallsförebyggande i sig, men det vore ett slöseri med resurser om inte tiden i fängelset också användes till att förbereda den intagne för ett laglydigt liv. För detta krävs ett aktivt arbete med fokus på rätt och fel och de värderingar som vårt samhälle bygger på. Kriminalvården måste ges rätt verktyg för att genomföra hela sitt uppdrag, också rehabilitering.

Missbruk är en av de största orsakerna till kriminalitet. Av de intagna har 70 procent olika drogproblem. Utan effektiva program, likt tolvstegsmodellen, finns en risk att samma personer begår samma brott om och om igen. Genom att återinföra till exempel tolvstegsprogrammet, som vi vet fick lyckade resultat, kan vi ge intagna med missbruksproblematik en bättre chans att bryta destruktiva livsmönster som leder dem tillbaka till kriminalitet.

Herr talman! Det står skrivet att människan inte ska leva av bröd allena. Så är det; det finns en annan dimension i livet. En viktig resurs för att bryta ett negativt och brottsligt livsval är den andliga vård i som finns inom kriminalvården och som bedrivs under ledning av Sveriges kristna råd genom Nämnden för andlig vård, NAV. De cirka 180 medarbetarna möter de intagnas behov av personliga samtal. De ordnar gudstjänster och erbjuder samtalsgrupper för vägledning i etiska och existentiella frågor.

En målande beskrivning av verksamheten är följande: ”Att avtjäna ett straff kan ge möjlighet till viktig reflektion. I mötena med NAV-medarbetarna får klienterna prata om stora och svåra frågor och ges andlig vägledning, oavsett tro eller religion. Samtalen visar sig ibland bli början på en avgörande förändring för individen. NAV-medarbetarna bidrar med kunskap, erfarenhet och nya perspektiv till Kriminalvårdens verksamhet.”

Detta säger Martin Holmgren, generaldirektör för Kriminalvården.

Det är alltså viktigt att NAV-verksamheten får både resurser och lokaler i den expansion av kriminalvården som sker just nu. Det handlar ju inte bara om att hålla brottslingar inlåsta utan också om att ge dem möjlighet till moralisk och andlig utveckling.

Klostret på Kumla är ett exempel på en verksamhet som hjälpte många att reflektera över sina liv och val. Det handlar inte bara om att korrigera beteenden kortsiktigt utan om att återknyta den intagne till grundläggande värderingar om rätt och fel. Därför anser vi kristdemokrater att sådana verksamheter bör finnas i fängelser.

Herr talman! En stark rättsstat bygger på tydliga värderingar: respekt för lagen, ansvar för sina handlingar och en vilja att återgå till samhällets gemenskap efter att ha sonat sitt brott. Kriminalvården ska vara en institution som förkroppsligar dessa värden. Det ska inte bara vara en plats där brottslingar förvaras tills de släpps ut utan en plats där de har möjlighet att lära sig vad som är rätt och fel.

Vid sidan av rehabilitering behövs naturligtvis skärpta straff för grova brott, fler poliser och ett stärkt brottsförebyggande arbete med fokus på trygga familjer, ett stärkt barnperspektiv och en kravbaserad integrationspolitik. När gängkriminella uppvisar en total likgiltighet och använder barn för att mörda andra barn behöver Sverige också en diskussion om rätt och fel.

Kriminalitet handlar om val, ansvar och moral. Att förneka det är att blunda för verkligheten. Ett rent materialistiskt perspektiv kommer inte att lösa de samhällsproblem som Sverige står inför. Det är därför vi kristdemokrater alltid betonar familjen och värderingar som samhällets viktigaste brottsförebyggare.

Som dagens debatt visar finns behov av ytterligare aktiviteter när det gäller platsbristen. Men kriminalvården behöver även fortsättningsvis fokusera på att bryta en destruktiv livsstil och ett drogberoende.

Som jag sa inledningsvis yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut, vilket innebär att jag yrkar avslag på alla motionsyrkanden. (Applåder)

Anf. 36 ULRIKA LILJEBERG (C):

Herr talman! När Kriminalvården tar över i rättskedjan är det oftast efter en lagakraftvunnen dom. Det brottsförebyggande arbetet har misslyckats, men det lagförande arbetet har lyckats. Polis och åklagare har för Sveriges domstolar redovisat de bevis som funnits. Vittnen har berättat, och brottsoffer har kommit till tals. Nu börjar en ny fas för alla inblandade. Men jag vill inleda med att säga att målsägandena, brottsoffren, fortsatt behöver vara ett viktigt fokus. De behöver få fortsatt respekt och få den information de önskar och behöver från Kriminalvården.

För den dömda personen börjar en tid av frihetsberövande av olika slag och av olika lång tid. Framför allt börjar det återfallsförebyggande arbetet för den dömda, för kriminalvården och för samhället. Kriminalvårdens vision är, som vi vet, Bättre ut. Vare sig det handlar om korta eller långa fängelsestraff måste målet vara att straffet markerar slutet på den dömda kriminellas bana.

Vi behöver därför ha verksamheter, åtgärder och insatser som vi vet är effektiva och verkningsfulla och inte bara slagord. Men vi ska även ha ett stort fokus på hög säkerhet för både medarbetare och intagna under den tid som påföljden avtjänas.

Den bild som kriminalvården ger är inte en bild av de bästa förutsättningarna för detta. Man har hög beläggningsgrad med fler hot och våldsincidenter, och antalet avskildhetsåtgärder ökar. Många är kvar i häktet alldeles för länge.

För att lösa problemet med överbelagda anstalter anser Centerpartiet att det behöver utredas i vilken mån så kallade restriktionsdomar kan införas. Det här är domar som kan innebära att en dömd kriminell, om det är lämpligt, under en viss tid och med vissa kontroller och med övervakning avtjänar ett fängelsestraff i frihet och att man förbjuds vistas i vissa områden.

Ett annat och kanske mer omdebatterat sätt att lindra den ansträngda situationen är att utöka möjligheten till intensiv övervakning med elektronisk kontroll, allmänt kallad fotboja. Det är att låta dem som dömts för

mindre allvarlig brottslighet i större utsträckning och när så är lämpligt avtjänat straff med just fotboja.

Det här är ingenting som Centerpartiet är ensamt om att tycka. Det finns en helt enig trygghetsberedning. Det finns en utredning om påföljder, återfall och verkställighet som har lagt fram förslag på nya regler vad gäller möjligheten till verkställighet utanför anstalt med fotboja. Men i dagens betänkande hänvisas till att förslagen bereds inom Regeringskansliet och att det därför inte finns någon anledning att ta något initiativ med anledning av motionerna.

Det här har vi hört många gånger nu från regeringen. Men remissvaren från Trygghetsberedningen har funnits i Regeringskansliet sedan december, i snart fem månader. Samtidigt reser regeringen till andra länder. Vi har hört om resor till Estland för att hyra platser där. Vi hör om dubbelbäggning som standard. Vi hör att säkerheten för både medarbetare och intagna riskeras. Och jag tror inte att någon kan beskriva utbyggnaden av nya anstalter som snabb. I det här läget borde regeringen fokusera på de förslag som gör att kriminalvården kan frigöra platser för att kunna fokusera på de långa påföljderna, det grova våldet och den grova organiserade brottsligheten.

Vad gäller fängelseplatser utomlands finns redan lagstiftning som tillåter det, och Centerpartiet står bakom den. Men det ska då ske via avtal i slutdelen av påföljder och till det land som den dömda ska utvisas till eller fortsatt ska vistas i. Det finns även ny lagstiftning på gång där det kan ske utan samtycke vid allvarliga brott. Detta är mycket bra, och Centerpartiet står bakom det. Men vi är fortsatt kritiska till att generellt låta andra länder verkställa svenska straff för alla dömda efter svenska brott och svenska domar.

Det har efterfrågats lösningar på platsbristen. Centerpartiet har en lösning som frigör platser redan i år: att tillåta fotboja för korta straff. Det är upp till regeringen att se till att något sådant skyndsamt kommer på plats. Jag yrkar därför bifall till reservation nummer 11, herr talman.

Anf. 37 MARTIN MELIN (L):

Herr talman! När vi pratar om kriminalvården är det lätt att vi fastnar i polisarrest, häkten och anstalter. Vi pratar om antalet intagna och den platsbrist vi ser i dag. Jag skulle i stället vilja lägga några minuter på att prata om frivården, den del av kriminalvården som tar hand om dem som befinner sig i kriminalvårdens försorg men inte är inlåsta. Jag vet att kriminalvården också hanterar folk som är inlåsta, men vi lämnar de klienterna åt sidan för en stund.

Personalen i frivården, frivårdsinspektörerna, har kontroll på dem som är dömda till straff utanför anstalt. Det handlar om dem som är dömda till skyddstillsyn, samhällstjänst, villkorlig dom och elektronisk fotboja. Frivårdsinspektörerna gör även den så viktiga personutredningen, som domstolarna sedan använder i sin utvärdering när de ska utdöma straff.

En stor del av frivårdens uppgifter handlar också om att stödja den straffade och se till att det finns ett liv efter straffet. På så sätt är frivården en jätteviktig del av kriminalvården när det handlar om att förebygga återfall.

För några veckor sedan var jag i Östergötland och träffade några som arbetar inom frivården i Norrköping och Linköping. Det var ett väldigt positivt möte. Jag slogs av med vilken hängivenhet dessa frivårdsinspektörer tog sig an sitt jobb, vilken ambition de hade och hur de brann för arbetet. De visade verkligen förståelse för jobbet, både genom att de måste vara tuffa och bestämda och fatta jobbiga beslut och genom att de hade empati och engagemang för klienterna. Så till alla inom kriminalvården: Har ni en frivård som den i Östergötland kan ni vara stolta!

Herr talman! Men – nu kommer men:et – kriminalvården står, som vi har hört i dag, inför stora utmaningar framöver. Man har i dag strax under 100 procents beläggning. Detta är ändå efter att man har infört dubbelbeläggning. Man har också, som vi har hört tidigare, gjort om utrymmen som annars skulle ha använts till annat till celler. Man har dammsugit Sverige på fastigheter att kunna göra om till fängelser. Man försöker helt enkelt trola med knäna för att få fram andra lösningar – moduler och så vidare.

Men för att inte återigen hamna på över 100 procents beläggning måste Kriminalvården hitta fler sätt att lösa platsbristen, och man jobbar frenetiskt med detta. Jag träffar regelbundet ledningen för Kriminalvården, och de har mitt största förtroende; de gör verkligen vad de kan.

Vi vet också att ett par nya anstalter är på gång och håller på att byggas, och fler är projekterade. Vi behöver inte älta att denna utbyggnad sker 15 år för sent. Jag hörde förut att sverigedemokraten menade att man pratade om detta 2010. Jag vill påminna om att Liberalerna stod i den här talarstolen 2004 och sa att vi nu måste börja bygga fler fängelser. Det står alltså 1-0 till Liberalerna mot Sverigedemokraterna.

Men – nu kommer ett men till, herr talman – en utökad kriminalvård kommer också att kosta pengar. När det gäller frivården kommer den förmodligen att få fler klienter att hantera och kommer därför att behöva växa. Det handlar om förslaget om att utöka användandet av fotbojor och ifall detta kommer att ta över i stället för inlåsning. Vi har hört att Trygghetsberedningen har föreslagit att man vid en straffsats på upp till ett och ett halvt år ska dömas till fotboja i stället för till inlåsning.

Detta kommer att innebära en högre belastning på frivården. Bland annat måste logistiken hanteras. Det kommer att medföra fler besök av frivården hos klienterna. Det blir fler klienter som ska övervakas, fler fotbojor som ska installeras i hemmen och så vidare. Framför allt måste det köpas in fler fotbojor, och då går det inte att köpa dem som är billigast.

Jag hoppas, slutligen, att regeringen tänker på detta och tar i ordentligt när man ska ta fram en budget nu i höst. Ska vi ha en fungerande kriminalvård och fortsätta ha en välfungerande frivård måste det få kosta. Jag skickar med detta till dem som ska förhandla om budgeten framöver, inte bara i år utan även kommande år.

Anf. 38 ADAM MARTTINEN (SD) replik:

Herr talman! Ett sådant angrepp som vi fick höra från Martin Melin kommer man inte undan med här i kammaren.

För det första: År 2004 hette Liberalerna Folkpartiet – 1-0 till Sverigedemokraterna. För det andra: Sverigedemokraterna satt inte i riksdagen 2004 utan först 2010 – 2-0 till Sverigedemokraterna. Därefter, från 2010 och framåt, har vi i våra budgetförslag gjort en ganska utpräglad satsning

på kriminalvården. Resterande partier har haft betydligt mindre anslag för sina satsningar på kriminalvården.

Vi påtalade som sagt detta behov redan 2012, tror jag, när vi började se ett skifte och anstalterna började bli lite mer fulla igen. Tidigare hade det varit lite luftigare, men från 2012 och framåt såg vi en utveckling där anstalterna blev betydligt mer ansträngda. Därefter har Sverigedemokraterna utmärkt sig särskilt, och det kan man kolla genom att läsa JuU1, som jag hänvisade till. Om man söker på riksdagens hemsida ser man utgiftsområdet och kan läsa budgettabellerna. Det uppmanar jag både Liberalerna och Folkpartiet, eller vad de nu vill kalla sig, att göra så att vi får historien rätt i talarstolen framöver.

Anf. 39 MARTIN MELIN (L) replik:

Herr talman! Jag ger ledamoten rätt i det här fallet. Men Liberalerna, eller dåvarande Folkpartiet, var i alla fall före Sverigedemokraterna med att tala om att vi behöver bygga anstalter. Men jag ger ledamoten rätt i att Sverigedemokraterna har drivit denna fråga på ett aktivt sätt och att man har stått i främsta ledet och påpekat att vi behöver bygga fler anstalter.

Anf. 40 MÄRTA STENEVI (MP):

Herr talman! Tack för möjligheten att med kort varsel rycka in i den här debatten! Ulrika Westerlund har åkt till Turkiet för att där stötta Joakim Medin, som ju sitter fängslad på helt bisarra grunder. Detta är en utveckling som vi tyvärr ser i alltför stora delar av världen just nu – mot mer auktoritära stater och mer ömhudade feodala ledare. Jag är väldigt stolt över att Ulrika kan vara där och visa det stöd som jag tror att hela kammarerna ställer sig bakom för Joakim Medin och hans journalistiska gärning.

Herr talman! Miljöpartiet har nyligen kritiserat planerna på att ändra i skollagen så att de intagna barn och ungdomar som från och med nästa sommar kommer att befinna sig inom Kriminalvården och inte som nu på Sis inte längre självklart kommer att ha rätt till undervisning på plats.

En bra skolgång är en viktig skyddsfaktor mot att barn och unga ska dras in i kriminalitet eller, för den delen, fortsätta på en kriminell bana. En förutsättning för att skolgången ska ha en brottsförebyggande roll är att eleverna deltar i undervisningen och träffar skickliga lärare i trygga miljöer. Skolans kärnuppdrag måste värnas. Detta förutsätter undervisning på plats.

Herr talman! Skolministern sa den 8 april att en bra skolgång närmast är ett vaccin mot gängens framfart. Hur detta rimmar med att göra undervisningen för barn på anstalt sämre och mindre anpassad till de behov som finns är väldigt svårt att få ihop. Att undervisning på distans är mer flexibel och kan ge mer undervisningstid och undervisning i fler ämnen är sant. Problemet är att detta också är en undervisningsmodell som ställer betydligt högre krav på den som deltar i den. Att barn som dömts för brott och redan ligger efter i skolan skulle klara det ställer vi oss tveksamma till.

Enligt uppgift från Statens institutionsstyrelse har så många som 95 procent av de unga som nu vistas på Sis behov av extra stöd i skolan. Erfarenheterna från pandemin visar att det inte är självklart för de barn som behöver detta stöd att kunna hantera distansundervisning.

Det är viktigt att alla intagna inom kriminalvården, oavsett ålder, ges möjlighet till grundutbildning och kompletterande gymnasieutbildning. För vuxna är det också önskvärt med en ökad möjlighet att delta i utbildningar på distans, såsom folkhögskoleutbildningar, utbildningar på högskolenivå eller yrkesutbildningar. Utbildningsmöjligheterna vid anstalterna bör helt enkelt generellt förbättras.

Herr talman! I det återfallsförebyggande arbetet måste samverkan mellan alla betydelsefulla aktörer – till exempel Kriminalvården, polisen, socialtjänsten, hälso- och sjukvården och Arbetsförmedlingen – stärkas. Alla olika aktörer behöver ta sin del av ansvaret.

Även den återfallsförebyggande hälso- och sjukvården behöver stärkas, och vården måste vara sammanhängande från att verkställigheten påbörjas på anstalt fram till frivård och inslussning och vidare i det fria livet i samhället. Om orsaken till brotten kan anses vara beroendesjukdom, neuropsykiatriskt tillstånd eller samsjuklighet behöver klienten garanteras en sammanhållen vårdkedja.

För att lyckas med detta krävs att regeringen tar tag i de strukturella hinder som försvårar arbetet, såsom krisen i kriminalvården och regionernas och kommunernas svåra ekonomiska situation. Det återfallsförebyggande arbetet måste prioriteras mycket högre.

Jag yrkar bifall till reservation 5.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 10.)

§ 8 Hushållningen med mark- och vattenområden

Civilutskottets betänkande 2024/25:CU15
Hushållningen med mark- och vattenområden
föredrogs.

*Hushållningen med
mark- och vatten-
områden*

Anf. 41 LARS BECKMAN (M):

Herr talman! Man vaknar på morgonen. Man ska duscha. Man ska dricka en kopp kaffe av ett välkänt kaffemärke från Gävle. Man ska borsta tänderna. Och man förväntar sig att vattnet ska komma ur kranen och att avloppsvattnet ska tas om hand. Det är det, herr talman, som det här betänkandet handlar om.

Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på motionerna.

Herr talman! Va-frågor är ett kommunalt ansvar, och här har det tyvärr byggts upp stora underhållsskulder ute i kommunerna. Väljarna har sannolikt efterfrågat idrottshallar i stället för ett fungerande va-nät, och kommunerna har helt enkelt tillåtit att bygga upp en stor underhållsskuld. Konsekvenserna av det kan vi se när vattnet inte kommer på morgonen när man ska dricka sitt morgonkaffe, och tyvärr har det blivit vanligare och vanligare att medier rapporterar om vattenläckor.

Herr talman! Jag utesluter inte att staten måste ta större ansvar för tillsyn och kontroll av hur kommunerna sköter den här frågan. Det påtalade också Riksrevisionen nyligen, när man hade granskat va-frågan.

Herr talman! Konsekvenserna av ett misskött va-nät kunde Gävleborna se när det kom ett stort regn. Det finns uppgifter om att det kan kosta skattebetalarna i Gävle över 1 miljard.

Var det då okänt att man inte hade skött va-nätet i Gävle kommun? Nej, såväl boende och företag som länsstyrelsen hade uppmärksammat Gävle kommun på bristerna, men kommunen underlät helt enkelt att åtgärda dem. Låt alltså Gävle vara det avskräckande exemplet på hur en kommun inte ska agera.

En annan fråga som skaver ute i landet är kommunernas tvångsanslutningar av hushåll till det kommunala va-nätet. Trots att det finns fungerande avlopp hos fastigheterna tvångsansluter man dem till kommunens nät.

Vi ser till exempel hur Sandvikens kommun agerar. Kommunen bräddar ständigt sitt avloppsnät, och ”bräddar” betyder att man pumpar ut ofiltrerat avloppsvatten i Storsjön. Tidningen Arbetarbladet har skrivit omfattande om detta. I det läget, när Sandviken inte har ett fungerande kommunalt va-nät, ska kommunen tvångsansluta 250–300 fastigheter till.

Det är klart att de boende blir fly förbannade, eller väldigt upprörda, när de har ett va-nät som de vet inte fungerar och ett enskilt avlopp som de vet fungerar och ändå ska bli tvångsanslutna. Konsekvensen för de boende i Sandviken blir alltså sämre miljö.

Det finns också en beredskapsaspekt på frågan. Vi kan ju se hur Ryssland har agerat i Ukraina – man har attackerat va-näten. Samhället blir alltså mer sårbart när man tvångsansluter hushåll till va-nät. Det är oerhört svårt att förstå varför politikerna i Sandviken gör som de gör.

Herr talman! Det här har vi i riksdagen uppmärksammat i tidigare tillkännagivanden, och frågan hur man ska agera ligger nu hos regeringen. Vi har ju ändrat lagstiftningen, vilket gör att kommuner inte längre behöver tvångsansluta fastigheter.

Herr talman! Det finns de som tycker att staten borde betala kommunernas underhållsskuld i va-nätet, men det är vi moderater djupt kritiska till. Vi har kommunalt självstyre, och vi har lagstiftning som tillåter kommunerna att ta ut full kostnadstäckning på sin va-taxa. De får dessutom konstruera taxan som de själva vill.

Om en kommun inte har prioriterat va-nätet tillräckligt kan väljarna lösa den frågan i nästa val. Det är inte rimligt att de skattepengar som nu behövs till försvaret ska gå till kommuner som misskött sina kommunala va-anläggningar.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till förslaget i betänkandet och avslag på motionerna.

Anf. 42 DENIS BEGIC (S):

Herr talman! Jag lyssnade på Lars Beckman, och inledningsvis tänkte jag att de som tittar hemma och de som sitter på läktaren nog kommer att tro att vi på något sätt har samma manus. Jag säger det bara inte exakt likadant som Beckman.

Människor där ute som lyssnar på vad vi pratar om kanske tänker: Vad är det de pratar om? Vatten och mark och annat känns ju självklart på något sätt. Du går fram till kranen och lyfter upp handtaget. Då kommer det rent vatten, och du dricker. Eller du går in i duschen. Det är klart att då kommer det rent vatten. Men, herr talman, om vi inte tar vårt ansvar, om vi inte värnar våra vattentäkter och vår vattenförsörjning, finns det risk att vi en

dag lyfter på kranen och ingenting händer. Inte heller händer det i duschen – eller om det händer kommer det något brunt och äckligt.

Det är därför vi måste agera medan vi fortfarande har möjlighet. Det vi diskuterar här i dag handlar om vår gemensamma grund: tillgången till rent vatten.

Vatten är något vi kan ta för givet. Svenskt Vatten har kommit med en siffra: Fram till 2040 måste vi investera mellan 500 och 800 miljarder i vatten och avlopp. Det handlar om att förnya och förstärka vår vatten- och avloppsinfrastruktur för folkhälsa, klimatberedskap och samhällsutveckling.

Om vi inte agerar nu har vi framför oss ökat vattenläckage, brist på dricksvatten och fler föroreningar i våra vattendrag. Det är helt uppenbart att ingen kommun kommer att klara detta ensam.

Vi socialdemokrater menar till skillnad från Moderaterna att det här är ett gemensamt ansvar. Det handlar om rättvisa, om solidaritet och om gemensamt ansvar.

Herr talman! Vi ser tydligt att många mindre kommuner riskerar att inte klara framtidens krav på vatten. Linköpings universitet visar att det behövs mer samverkan och mer statligt stöd. Det var därför vi föreslog en översyn av lagen om allmänna vattentjänster så att kommunerna får bättre förutsättningar.

Vi föreslår också att staten ska ta större ansvar för att stödja kommunernas investeringar i vatten- och avloppssystem genom att utveckla ett flexiblere och mer rättvist finansieringssystem.

Vi vill också utreda hur vattenbesparande åtgärder kan omfattas av till exempel rotavdraget.

Vi vill driva på för ekodesign inom EU så att nya kranar, toaletter och duschar blir mer vattensnåla.

Vi vill införa gröna tak som både hanterar dagvatten smartare och stärker den biologiska mångfalden.

Det här är konkreta åtgärder. Rent vatten är en rättighet, men det kräver också aktiv politik.

Herr talman! Vi måste också prata om hur vi använder och skyddar vår mark.

Systemet för riksintressen skapades för att skydda det mest unika och värdefulla. Men i dag fungerar det inte längre som tänkt. Boverkets översyn visar att fyra av fem myndigheter själva bedömer att deras riksintresseanspråk inte fullt ut lever upp till kriterierna.

Därför anser vi att antalet riksintressen måste minskas. Kriterierna måste skärpas, och legitimiteten måste återställas. Vi behöver ett system som värnar natur- och kulturvärden men samtidigt gör det möjligt att bygga framtidens bostäder, skolor och vårdinrättningar och klimatanpassad infrastruktur.

Det är fullt möjligt att göra både och. Det kräver bara mod, prioriteringar och ansvar.

Herr talman! Vi kan inte heller blunda för det som sker i Europa. EU driver just nu flera viktiga projekt. Strategin för vattenresiliens för att hantera torka, översvämningar och vattenbrist är på väg. Den nya jordstrategin ska säkerställa att Europas jordar är friska och produktiva. Vi socialdemokrater anser att Sverige också måste ta ansvar i dessa frågor. Vi kan inte

stå stilla medan våra grannar rustar sina samhällen för framtiden. Vi ska också vara ett föredöme.

Under vår tid i regeringsställning genomförde vi flera satsningar. Vi satsade på en förbättrad avloppsrening i Sverige, bland annat genom särskilt stöd till avancerad läkemedelsrening i kommunala reningsverk. Vi stärkte arbetet mot övergödning i våra sjöar, vattendrag och kustområden genom riktade åtgärder och investeringar. Vi investerade också i forskning, som är en viktig del. Dessa forskningsinsatser skedde inom ramen för Sveriges miljöpolitik.

Detta var konkreta insatser som gjorde skillnad, men arbetet kan inte stanna här. Det måste fortsätta, och det måste intensifieras.

Det vi diskuterar, herr talman, är inte någon liten sak. Det handlar om vilket Sverige vi ska lämna efter oss. Både jag och Lars ska lämna ett Sverige till framtida generationer som faktiskt ska kunna dricka vatten, duscha när de behöver det och koka kaffe. Vi ska också lämna mark och jord som inte är förstörd till framtida generationer. När det gäller detta behöver vi i den här församlingen fatta beslut om ansvarsfulla åtgärder.

Jag står förstas bakom alla våra reservationer, men jag väljer att enbart yrka bifall till reservation 1.

Anf. 43 LARRY SÖDER (KD):

Herr talman! En av de största utmaningar som medborgare och kommuner kommer att ha framgent är vattnet, bland annat i form av ökade vattenflöden under vissa perioder. Där man i dag tar höjd för byggnation ska betydligt högre vattenflöden än i dag klaras av. Samtidigt väljer myndigheter att riva ut småskaliga vattenkraftverk och ta bort dammar som ibland har funnits i över 100 år. För mig är det hål i huvudet.

Detta skapar ett ännu större flöde av vatten, och vattnet är inte på samma plats som tidigare. Bönder kan inte tillvarata det vatten som tidigare fanns. Det kommer att skapa problem längre ned.

När det gäller vatten är strandskydd ett stort hinder för många kommuner att fortsätta utvecklas och att kunna bygga i attraktiva områden. Det bästa för Sverige vore att låta kommunerna ha större rådighet över strandskyddet när det gäller var det ska vara och i vilken omfattning det behövs. Det skulle öka möjligheterna att vara flexibel i utvecklingen av den egna kommunen.

Vatten i form av va kommer att bli ett stort problem framgent, med de ökade krav som finns på va-rening och den underlåtenhet att reinvestera som funnits under många år. Många av våra va-ledningar är 70–80 år gamla och har tjänat sin livstid, men många kommuner har ingen plan för hur man ska reinvestera.

En regional analys som WSP gjort visar att det råder betydande skillnader mellan olika kommuntyper när det gäller magnituden på de utmaningar man har framför sig på va-området. Landsbygdskommuner med liten befolkning tenderar att i genomsnitt ha något sämre kvalitet och funktion inom va-systemet. Det kan bero på en kombination av varierande finansieringsförutsättningar, längre ledningsinfrastruktur per användare, geografiska förutsättningar och högre genomsnittlig ålder på va-infrastrukturen i stort.

Samtidigt är användarnas betalningsförmåga till följd av lägre inkomstnivåer ofta lägre i dessa kommuner jämfört med större städer och storstadsområden. Därmed blir det än mer kännbart för invånarna om kommunpolitikerna höjer va-taxan för att finansiera nödvändigt underhåll och reinvesteringar. Frestelsen blir då större för politiker och beslutsfattare att skjuta kostnaderna framför sig – vilket man har gjort – och leva på hoppet om att systemet kommer att hålla ytterligare en mandatperiod innan man behöver göra någonting. Å andra sidan menar vissa experter att dagens kommuninvånare inte vill betala för något som kommande generationer ska få nytta av när man redan har betalat för dagens va-nät. Det tycks därmed finnas en diskrepans mellan kravet om kvalitet på va-tjänsterna å ena sidan och viljan att faktiskt betala för det å andra sidan.

Oavsett om vi vill det eller inte menar jag att denna diskussion måste föras på nationell nivå. Detta gäller också hur staten kan främja att kommunerna tar det ansvar de har. Ansvaret ligger nämligen på kommunal nivå, men det kan inte hanteras enbart på kommunal nivå.

Vi hörde att Socialdemokraterna också har funderat en del på detta. Vi kristdemokrater har varit ganska tydliga med att vi tycker att det är ett problem som måste diskuteras mer. Det välkomnar vi. Vi har dock varit ganska tydliga med vårt förslag för att försöka få fram en diskussion.

Vi har föreslagit att staten faktiskt ska erbjuda kreditgarantier, det vill säga borgen, på lån i upp till 20 år för kommunal va-verksamhet i syfte att täcka de underhållsskulder som finns. Det ska i så fall åligga staten att subventionera 0,5 procentenheter av räntekostnaden för de lån kreditgarantin täcker.

Vi vill också att man ska ha en längre planeringshorisont för kommuner. I dag har man möjlighet att fondera tre år. Vi tycker att man ska kunna fondera exempelvis åtta år framåt för att kunna planera betydligt bättre och mer schematiskt i kommunerna.

Vi tycker också att Riksrevisionen ska få mandat att utföra granskningsrevision på kommunernas va-bolag, eller va-verksamhet, i syfte att öka transparensen och säkerställa att de va-avgifter vi har i Sverige är effektiva och följer självkostnadsprincipen och övrig KPI-utveckling. Vi kan se att många avgifter i kommunerna inte följer KPI-utvecklingen utan är betydligt högre. Det gäller också va-avgiften, och vi skulle tycka att det vore ganska bra om någon på ett eller annat sätt gjorde en revision av detta. Riksrevisionen kontrollerar ju myndigheter, och vi tycker att det fungerar bra i riksdagen. Vi tror att det skulle vara ett sätt att hantera detta även för kommunerna.

Med det sagt vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 44 MATS HELLHOFF (SD):

Herr talman! Jag står givetvis bakom alla våra reservationer, men jag nöjer med mig att yrka bifall till reservation 18.

Det är ingen hemlighet att Sverige inte är självförsörjande på livsmedel förutom när det gäller några få varor: spannmål, morötter och socker. När det gäller att öka vår självförsörjning kommer jordbruk och lantbruk därmed i fokus. Det saknas verkligen inte incitament för att skydda och även öka arealen av jordbruksmark när säkerhetsläget i Europa ser ut som det gör.

Jag menar att det är mycket angeläget att i största möjliga mån skydda jordbruksmark från att exploateras för till exempel så kallade solcellsparker. Precis som vid vindkraftsetableringar är detta långt ifrån några parker, utan det är stora industrianläggningar för produktion av energi.

Detta handlade om marken. Nu till något helt annat: vatten. Vatten är ett farligt gift vilket omger Visby stift, skrev Falstaff Fakir i sin välkända bok *En hvar sin egen professor eller Allt menskligt vetande i sammandrag*. Den har ni säkert läst – eller?

Skämt åsido, herr talman! Nu är det ju inte bara Visby stift som omges eller berörs av vatten. I stort sett allt i vår tillvaro är mer eller mindre beroende av vatten. Vatten är vårt i särklass viktigaste livsmedel. Och vi är ju ganska lyckligt lottade i vårt land som i stort sett alltid har tillgång till drickbart vatten. Men vi tar i alltför stor utsträckning vårt vatten för givet, vill jag påstå.

I EU:s vattendirektiv kan man i inledningen läsa: ”Vatten är ingen vara vilken som helst utan ett arv som måste skyddas, försvaras och behandlas som ett sådant.”

Sveriges vatteninfrastruktur består av 20 000 mil ledningar. Det är lika långt som fem varv runt jorden. Mycket av ledningsnätet är byggt på 1960- och 1970-talen och har alltså varit i bruk i mer än ett halvsekel. I landets kommuner finns det ett stort underhållsbehov. På många håll finns det en underhållsskuld, och på grund av regelverket har man svårt att finansiera renovering och underhåll. Vi har siffror på förskräckliga summor här – upp till 800 miljarder. Reglerna för finansiering bereds just nu i Regeringskansliet. Vi ser verkligen fram emot att reglerna för detta förändras till det bättre för kommunerna.

Ansvar för våra vattentjänster ligger i väldigt många händer. Det är kommunen, länsstyrelsen, Havs- och vattenmyndigheten, Sveriges geologiska undersökning, SMHI, Livsmedelsverket, MSB, Naturvårdsverket, Jordbruksverket, Skogsstyrelsen och Boverket – ja, ni hör ju själva.

För att man ska kunna försäkra sig om bästa möjliga samverkan och samordning mellan alla dessa myndigheter menar vi att det behövs en nationell samordningsfunktion. Visserligen förordar Va-beredskapsutredningen en bättre samverkan mellan de olika aktörerna, men vi menar att utredningen inte går tillräckligt långt där. Det räcker inte med uppmaningar.

En annan sak som inte kan förbises är säkerheten för våra vattenanläggningar. Vi har ju sett att man bara genom att bryta upp ett hänglås kan stoppa vattendistributionen till ett samhälle i flera dygn, och vi kan bara spekulera i hur många anläggningar med lika bristande säkerhet det finns i landet. Att uppgradera säkerheten för alla anläggningar i Sverige är en omfattande utmaning, och det kommer att kräva omfattande investeringar som det ännu inte planeras för.

I Ukraina ser vi hur Ryssland riktar attacker mot olika delar av infrastrukturen. Mycket riktas mot eldistribution men även mot vatten- och avloppsnät. Än så länge ser vi hur man ganska snart lyckas återställa eldistributionen och också hur man ganska snart kan distribuera dricksvatten till samhällena. Men när avloppsnätet skadas eller förstörs flyttar de flesta, eller så blir de evakuerade.

I ljuset av hur kriget bedrivs måste man fråga sig: Hur genomtänkt är det egentligen att centralisera olika verksamheter? När det gäller till exempel sjukvård är det en uttalad fördel att ha mindre, utspridda enheter jämfört med att ha stora centrala anläggningar. Detsamma bör gälla även vatten och avlopp.
(Applåder)

Prot. 2024/25:107
29 april

*Hushållningen med
mark- och vatten-
områden*

I detta anförande instämde Mikael Eskilandersson (SD).

Anf. 45 KAJSA FREDHOLM (V):

Herr talman! Andelen åkermark fortsätter att minska i Sverige, och samtidigt ökar exploateringen av jordbruksmark. Med exploatering av jordbruksmark menas att bygga på marken eller använda den på ett sätt som gör att det inte går att odla där igen.

Det främsta skälet till att åkermark försvinner är att marken inte längre brukas och därför växer igen. Samtidigt som detta sker har Sverige ett stort behov av att stärka sin självförsörjning av livsmedel. Klimatkrisen innebär därutöver att den odlingsbara marken globalt sett försvagas, vilket kommer att medföra ett ökat ansvar för Sverige att bidra till den globala försörjningen av livsmedel.

Herr talman! Naturvårdsverket bedömer att det inte är möjligt att nå miljökvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap med i dag beslutade eller planerade styrmedel. Förutsättningarna för att långsiktigt bevara jordbruksmarkens produktionsförmåga bedöms som otillräckliga. Tillståndet för många av odlingslandskapets arter och naturtyper är dessutom dåligt eller ogynnsamt. Näst efter skogen finns flest rödlistade arter i just odlingslandskapet.

Det är därför även nödvändigt att gynna fler bruksmetoder som bidrar till en hävd som stärker den biologiska mångfalden i jordbrukslandskap. Det behövs ett mer mosaikartat landskap med olika former av naturbete och minskad användning av bekämpningsmedel.

Vi i Vänsterpartiet anser att den höga takten i exploateringen av bördig åkermark, inte minst i södra Sverige, är mycket bekymmersam och oförenlig med en långsiktigt hållbar livsmedelsförsörjning. Även Utredningen om en ny livsmedelsberedskap konstaterar i sitt betänkande *Livsmedelsberedskap för en ny tid* att jordbruksmark bör skyddas bättre.

Det behövs nya nationella styrmedel för att minska exploateringen av jordbruksmark i kommunerna. Regeringen bör därför motverka exploatering av åkermark och återkomma med ett förslag till nationell målsättning för bevarande av bördig åkermark, vilket är innehållet i reservation 5, som jag yrkar bifall till.

(forts. § 11)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.16 på förslag av förste vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 15.30, då votering skulle äga rum.

§ 9 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 24 april

SoU17 Prioriteringar inom hälso- och sjukvården

Punkt 1 (Vård och behandling av olika sjukdomar)

1. utskottet

2. res. 3 (V)

Votering:

100 för utskottet

18 för res. 3

167 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 55 M, 19 C, 15 KD, 11 L

För res. 3: 18 V

Avstod: 87 S, 62 SD, 1 C, 15 MP, 2 -

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 4 KD, 3 MP, 5 L

Helena Lindahl (C) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 3 (Nationella screeningprogram)

1. utskottet

2. res. 5 (S)

3. res. 8 (MP)

Förberedande votering:

88 för res. 5

15 för res. 8

182 avstod

64 frånvarande

Kammaren biträdde res. 5.

Huvudvotering:

101 för utskottet

88 för res. 5

96 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 55 M, 20 C, 15 KD, 11 L

För res. 5: 87 S, 1 -

Avstod: 62 SD, 18 V, 15 MP, 1 -

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 4 KD, 3 MP, 5 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

Välkomsthälsning

Välkomsthälsning

Anf. 46 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

I would like to bid welcome to our friends from the parliament in Armenia who are here for two days visiting the Swedish Riksdag and participating in our working group of democracies project together with the Armenian parliament. Warmly welcome to the Swedish parliament and the ongoing voting! Thank you for coming!

(Applåder)

KrU8 Civila samhället, trossamfund och folkbildning

Punkt 1 (Stöd till civilsamhället)

1. utskottet

2. res. 2 (C)

Votering:

187 för utskottet

20 för res. 2

78 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 87 S, 55 M, 18 V, 15 KD, 11 L, 1 -

För res. 2: 20 C

Avstod: 62 SD, 15 MP, 1 -

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 4 KD, 3 MP, 5 L

Punkt 3 (Motverka fusk och felaktigt utnyttjande av bidrag samt en central databas)

1. utskottet

2. res. 6 (S)

3. res. 7 (SD)

Förberedande votering:

88 för res. 6

63 för res. 7

134 avstod

64 frånvarande

Kammaren biträdde res. 6.

Helena Lindahl (C) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

134 för utskottet

88 för res. 6

63 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 55 M, 18 V, 20 C, 15 KD, 15 MP, 11 L

För res. 6: 87 S, 1 -

Avstod: 62 SD, 1 -

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 4 KD, 3 MP, 5 L

Punkt 10 (Folkbildningsutredningen)

1. utskottet

2. res. 12 (MP)

Votering:

270 för utskottet

15 för res. 12

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 87 S, 62 SD, 55 M, 18 V, 20 C, 15 KD, 11 L, 2 -

För res. 12: 15 MP

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 4 KD, 3 MP, 5 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU11 Våldsbrott och brottsoffer

Punkt 2 (Eftervåld)

1. utskottet

2. res. 2 (S, MP)

Votering:

182 för utskottet

103 för res. 2

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 55 M, 18 V, 20 C, 15 KD, 11 L, 1 -

För res. 2: 87 S, 15 MP, 1 -

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 4 KD, 3 MP, 5 L

Prot. 2024/25:107

29 april

Punkt 5 (Stärkt arbete mot rasism och hatbrott i hela rättskedjan)

1. utskottet

2. res. 4 (V, MP)

Votering:

251 för utskottet

34 för res. 4

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 87 S, 62 SD, 55 M, 20 C, 15 KD, 11 L, 1 -

För res. 4: 18 V, 15 MP, 1 -

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 4 KD, 3 MP, 5 L

Punkt 7 (Utredningstid när barn utsatts för brott)

1. utskottet

2. res. 6 (S, C)

Votering:

177 för utskottet

108 för res. 6

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 55 M, 18 V, 15 KD, 15 MP, 11 L, 1 -

För res. 6: 87 S, 20 C, 1 -

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 4 KD, 3 MP, 5 L

Punkt 9 (Begränsning av våldspornografi)

1. utskottet

2. res. 8 (V)

Votering:

267 för utskottet

18 för res. 8

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 87 S, 62 SD, 55 M, 20 C, 15 KD, 15 MP, 11 L, 2 -

För res. 8: 18 V

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 4 KD, 3 MP, 5 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU15 Polisfrågor

Punkt 1 (Polisens trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete)

1. utskottet

2. res. 2 (V, MP)

Votering:

144 för utskottet

33 för res. 2

108 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 55 M, 15 KD, 11 L, 1 -

För res. 2: 18 V, 15 MP

Avstod: 87 S, 20 C, 1 -

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 4 KD, 3 MP, 5 L

Punkt 2 (Polisernas placering)

1. utskottet

2. res. 4 (S)

Votering:

197 för utskottet

88 för res. 4

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 55 M, 18 V, 20 C, 15 KD, 15 MP, 11 L, 1 -

För res. 4: 87 S, 1 -

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 4 KD, 3 MP, 5 L

Punkt 6 (Polisens fjällräddning)

1. utskottet

2. res. 5 (C)

Votering:

265 för utskottet

20 för res. 5

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 87 S, 62 SD, 55 M, 18 V, 15 KD, 15 MP, 11 L, 2 -

För res. 5: 20 C

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 4 KD, 3 MP, 5 L

Punkt 12 (Sexualbrott)

1. utskottet

2. res. 8 (MP)

Votering:

270 för utskottet

15 för res. 8

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 87 S, 62 SD, 55 M, 18 V, 20 C, 15 KD, 11 L, 2 -

För res. 8: 15 MP

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 4 KD, 3 MP, 5 L

Prot. 2024/25:107

29 april

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 10 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

FiU31 Extra ändringsbudget för 2025 – Ytterligare stöd till Ukraina

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU35 Regellättnader och ökad transparens på värdepappersmarknaden

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU10 Straffrättsliga frågor

Punkt 1 (Kontrollerande beteende m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (S, V, C, MP)

Votering:

144 för utskottet

141 för res. 1

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 55 M, 15 KD, 11 L, 1 -

För res. 1: 87 S, 18 V, 20 C, 15 MP, 1 -

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 4 KD, 3 MP, 5 L

Punkt 14 (Penningtvättsbrott m.m.)

1. utskottet

2. res. 5 (S)

Votering:

196 för utskottet

88 för res. 5

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 55 M, 18 V, 20 C, 15 KD, 15 MP, 11 L

För res. 5: 87 S, 1 -

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 4 KD, 3 MP, 5 L, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU14 Kriminalvårdsfrågor

Punkt 6 (Utbildningsmöjligheter för intagna)

1. utskottet

2. res. 5 (V, MP)

Votering:

250 för utskottet

34 för res. 5

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 86 S, 61 SD, 55 M, 20 C, 15 KD, 11 L, 2 -

För res. 5: 1 S, 18 V, 15 MP

Frånvarande: 19 S, 11 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 4 KD, 3 MP, 5 L

Ludvig Aspling (SD) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkt 13 (Krisen i Kriminalvården)

1. utskottet

2. res. 6 (S, V, MP)

Votering:

164 för utskottet

121 för res. 6

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 55 M, 20 C, 15 KD, 11 L, 1 -

För res. 6: 87 S, 18 V, 15 MP, 1 -

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 4 KD, 3 MP, 5 L

Punkt 22 (Verkställighet utanför anstalt i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll)

1. utskottet

2. res. 11 (V, C)

Votering:

247 för utskottet

38 för res. 11

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 87 S, 62 SD, 55 M, 15 KD, 15 MP, 11 L, 2 -

För res. 11: 18 V, 20 C

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 13 M, 6 V, 4 C, 4 KD, 3 MP, 5 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

Anf. 47 ALIREZA AKHONDI (C):

Herr talman! I dag är det tänkt att vi ska debattera civilutskottets motionsbetänkande *Hushållningen med mark- och vattenområden*. I stora drag handlar det om motioner om nationell samordning av havsplaner och riksintressen samt om skyddet av vattenområden och dricksvattentäkter.

Det är i grunden jätteviktiga frågor för att vårt samhälle ska fungera både när det är lugnt och när det krisar. Man kan konstatera att regeringen även inom området för detta motionsbetänkande lyser med sin frånvaro när det kommer till konkreta förslag.

Det känns lite vemodigt att behöva återupprepa argumenten från tidigare debatter. Jag tänker därför just i dag nöja mig med att konstatera detta och lyfta upp några av Centerpartiets förslag i betänkandet.

Vi föreslår bland annat att riksintressen inte bör gälla mark som redan omfattas av annan lagstiftning. Det borde säga sig självt, men så funkar det inte i dag. Centerpartiet föreslår att man vid exploatering av åkermark också får definiera vad som är väsentligt viktiga samhällsintressen. Med tanke på allt som har hänt i vårt närområde och i världen är det extra viktigt när det kommer till just åkermarksfrågan, vilket mina kollegor har lyft upp i debatten tidigare. I samma veva föreslår vi även att underjordiska vattenresurser ska kartläggas för främjande av återskapat grundvatten.

Vi föreslår också att vattentjänstlagen ändras så att extern finansiering av va-infrastrukturen tillåts. Vi vet ju att det är flera hundra miljarder i eftersatt underhåll när det kommer till va-näten, så i den kontexten är det här en viktig fråga.

Centerpartiet föreslår även att det ska göras en översyn av regler och avgifter när det kommer till kommunala krav för anslutning till kommunala vattentjänster. Kollegan Lars Beckman var i sitt anförande inne på att det kan bli helt orimliga situationer för den enskilde. Vi har fler förslag, men jag tänker inte ta upp kammarens tid med dem.

Centerpartiet står bakom alla sina reservationer, men för tids vinning yrkar jag bifall endast till reservation 3.

Anf. 48 MÄRTA STENEVI (MP):

Herr talman! Vatten, vilken grej ändå! För ungefär tio år sedan lärde sig mitt äldsta barn vattnets kretslopp. Hon går fortfarande runt och stänger av kranarna om någon i huset låter vattnet rinna för länge. Hon insåg redan då, på lågstadiet, det som väldigt många vuxna har så lätt att blunda för: Rent vatten är en begränsad resurs som är otroligt värdefull.

Klimatförändringarna är ett existentiellt hot mot mänskligheten. På lång sikt kan det bli omöjligt att uppehålla mänskligt liv på planeten. På lite kortare sikt kan Sverige och Norden hamna i korselden mellan feodala krigsherrar i Ryssland, Kina och USA när smältande polarisar gör det möjligt att borra efter oljan i Arktis.

Men klimatförändringarna orsakar också problem här och nu i vår vardag. Just nu är grundvattennivåerna dramatiskt låga i södra Sverige, och bevattningsförbud har redan införts på Gotland. De senaste åren har vi i stället för torka kunnat se skyfall som våra va-system inte har kunnat ta hand om. De har bland annat orsakat bräddning i systemet, det vill säga att

*Hushållningen med
mark- och vatten-
områden*

avloppssystemet blir överfullt av regnvatten och orenat vatten flödar ut i hav och vattendrag och gör det omöjligt att använda vattnet.

Betydligt värre än bajs i vattnet är dock evighetskemikalier. PFAS har blivit den mest kända förkortningen för de här kemikalierna – ett samlingsnamn för molekyler som inte bryts ned på väldigt lång tid utan som lagras i kroppen och orsakar stora skador på människor och djur.

Herr talman! Det är lätt att ta det jag håller i min hand för givet: ett glas med vatten – rent vatten som våra barn inte blir sjuka av men som vi i dag spolar toaletter med, vattnar gräsmattor med och fyller våra pooler med. Ändå är det här kanske det mest avgörande och värdefulla vi har: vatten, rent vatten. Det behöver skyddas.

Herr talman! Att skydda vattentäkterna är en naturfråga, men det är också en beredskapsfråga. I dag ligger mycket av ansvaret utspritt på kommunerna och på enskilda fastighetsägare, men vi menar att också regeringen måste ta ett större ansvar för att säkra tillgången till vatten i kris, oavsett om det är i händelse av krig och konflikt eller till följd av klimatkrisen.

Miljöpartiet har behandlat frågorna kring vatten i en lång rad motioner. Civilutskottets betänkande 15 innehåller också ett stort antal yrkanden som syftar till att ge en mer robust och stabil vattenförsörjning i såväl fred som, gud förbjude, krig. Det är en lång rad yrkanden eftersom det är en lång rad åtgärder som krävs, men jag respekterar kammarens praxis och yrkar bifall endast till reservation 9.

Herr talman! Vi lär våra barn vikten av vatten och om vattnets kretslopp i vår värld. Låt oss då också skydda vattnet så att de kan lita på att det finns rent vatten att dricka, vad som än händer.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 7 maj.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.59 på förslag av förste vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 18.00.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 18.00.

Övergripande skolfrågor

§ 12 Övergripande skolfrågor

Utbildningsutskottets betänkande 2024/25:Ubu9
Övergripande skolfrågor
föredrogs.

Anf. 49 FREDRIK MALM (L):

Herr ålderspresident! För 30 år sedan genomfördes mycket stora förändringar i det svenska skolväsendet. Huvudmannaskapet flyttades från staten till kommunerna. Två eller tre år därefter kom friskolereformen,

vilket öppnade för fri etablering av privata aktörer. Såväl ideella som vinstdrivande aktörer och olika konstellationer fick möjlighet att starta och driva skolor med skattefinansiering.

Vi fick alltså en kommunalisering och en friskolereform. En följd av de två reformerna var att vi också fick ett nytt system för att fördela resurser i svensk skola, det vi vardagligt kallar skolpengssystemet. Därtill förändrades – 1994 om jag inte minns fel – betygssystemet i svensk skola. Man gick ifrån det tidigare relativa betygssystemet, och vi fick ett kunskapsrelaterat system.

I samma veva tog man bort en stor del av regelstyrningen i skolan, bland annat regleringen av lärarnas undervisningstid och av klassrummens storlek.

De här förändringarna, särskilt friskolereformen, har med tiden lett till att en del saker som vi tidigare sett som självklara i svensk skola inte är lika självklara längre – att det finns matsalar, att det finns idrottshallar, att det finns skolbibliotekarier och så vidare.

Parallellt med dessa förändringar – kommunaliseringen, friskolereformen, det nya betygssystemet och skolpengssystemet – fick också nya pedagogiska trender ett starkare stöd. Det var trender som man lite generellt kan beskriva som postmoderna eller konstruktivistiska, om man vill använda ett annat ord, och som i huvudsak innebar mindre traditionell undervisning och mindre fokus på faktakunskaper.

Något senare, herr ålderspresident, kom den digitala omställningen, som med tiden har kommit att genomsyra skolsystemet alltmer. Inte minst har den inneburit en minskad tillgång till fysiska läromedel för elever. De senaste tio åren har vi sett alltmer växande problem med den kraftigt ökade skärmtiden, som har en negativ påverkan på barns och ungdomars sömn, koncentrationsförmåga, kunskapsinhämtning, rörelse och psykiska hälsa.

Många av dessa förändringar är en konsekvens av politiska beslut, men inte alla. En del är en följd av bredare samhällsförändringar, såväl i Sverige som globalt. Sammantaget har de dock fått en tydlig konsekvens: Svenska barn och ungdomar lär sig mindre i skolan. Det är en konsekvens av de förändringar jag just beskrev. De senaste Pisaresultaten och andra internationella mätningar visar detta svart på vitt.

Det vi nu bevittnar, herr ålderspresident, är inget mindre än en kunskapskollaps i svensk skola. Den viktigaste uppgiften för den regering och den riksdagsmajoritet som vi nu har är att vända denna förödande utveckling och höja kunskapsresultaten i den svenska skolan. Det är vår viktigaste uppgift, vid sidan av att stärka Sveriges nationella säkerhet och få bukt med den organiserade brottsligheten.

De stora förändringarna för drygt tre årtionden sedan innebar också en avreglering och en omfattande decentralisering av svensk skola. Konsekvensen av detta har blivit en frontalkrock med en av utbildningssystemets viktigaste grundpelare, nämligen likvärdigheten.

Det säger egentligen sig självt – det är ganska logiskt, om man tänker efter: Flyttar man det finansiella huvudansvaret från staten till nästan 300 kommuner kommer kommunerna att göra olika prioriteringar, fatta olika beslut och ha väldigt olika förutsättningar och varierande lokal kompetens. En del kommer att satsa mer på skolan; en del kommer att satsa mindre på skolan. Precis som i riksdagen är det olika politiska majoriteter i kommunerna, och de kan även skifta.

Herr ålderspresident! Alla dessa genomgripande reformer för tre decennier sedan har med tiden kritiserats alltmer kraftfullt, inte minst av oss i Liberalerna. Kritiken har i stor utsträckning handlat om just sjunkande kunskapsresultat och bristande likvärdighet.

Vi gör nu allt vi kan för att vända den negativa utvecklingen för kunskapsresultaten i svensk skola. Steg för steg genomför vi reformer som borde ha skett långt tidigare. De sker nu, tack vare Liberalerna och tack vare Tidöavtalet. Det handlar om friskolesystemet, skolpengssystemet, den ytterst problematiska betygsinflationen, lärarutbildningen, frågor om insyn, ägarprövning, att skapa ordning och reda, att förbättra elevhälsan, att införa nya läroplaner och mycket annat.

Från Liberalernas sida är vi beredda att gå mycket långt för att förändra den svenska skolan, återupprätta kunskapsskolan och höja läraryrkets status.

Samtidigt är det viktigt att slå fast, herr ålderspresident, att valfriheten i svensk skola är viktig. Den ska inte avskaffas. Vi kommer inte att bidra till att flytta makt från föräldrar och elever till politiska byråkrater, men vi kommer att strama upp regelverken så att valfriheten och de val elever och föräldrar gör leder till en god utbildning för alla och inte, som i dag, snarare blir ett lotteri för många. Vi måste återgå till att ha en skola i världsklass.

Herr ålderspresident! Skolan måste tillbaka till grunderna. Vi behöver mer ordning i klassrummet och mer ordning i skolsystemet. Vi behöver återupprätta en stark kunskapsskola med fokus på faktakunskaper och förmågor som att läsa, skriva och räkna. Vi behöver en trygg skola med tydliga förväntningar. Det är bra för alla, och det är särskilt bra för de elever som behöver skolan allra mest.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 50 ÅSA WESTLUND (S) replik:

Herr ålderspresident! Offentlighetsprincipen är en viktig princip för att allmänhet och medier ska kunna granska hur skattemedel används. Den garanterar också att anställda i verksamheter som omfattas av den meddelarfrihet som den innebär utan risk för repressalier kan berätta om missförhållanden som föreligger.

Offentlighetsprincipen är viktig och har tjänat oss väl. Den har lett till att skandaler har kunnat avslöjas och korruption undvikas.

Den 10 april förra året deklarerade Liberalerna att man bytt åsikt i frågan om huruvida också friskolor skulle omfattas av offentlighetsprincipen. Efter att tidigare ha motarbetat detta sa man sig nu ha inhämtat så mycket kunskap i frågan att man bytt åsikt.

Det fanns alltså äntligen en majoritet i Sveriges riksdag som ville att offentlighetsprincipen skulle gälla i alla landets skolor.

Men den 24 april 2024 röstade ändå Liberalerna nej till att uppmana regeringen att införa offentlighetsprincipen även för friskolor. Liberalerna var inte beredda att stå upp för frågan. De sa att de ville en sak och röstade sedan för en annan.

Nu står vi här igen, ett helt år senare, den 29 april 2025. Fortfarande lyser en proposition om offentlighetsprincipen med sin frånvaro.

Herr ålderspresident! Jag kan gissa mig till svaret, men jag tänker ändå ställa frågan: Säger Liberalerna även i dag att man är för offentlighetsprincipen, och kommer man ändå att rösta mot den?

Prot. 2024/25:107
29 april

*Övergripande
skolfrågor*

Anf. 51 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr ålderspresident! Jag tackar Åsa Westlund för frågan.

Det är oerhört viktigt att det finns transparens och insyn i verksamhet som är finansierad med skattemedel. Frågan har utretts i Skolinformationsutredningen. Utredningens förslag har också varit ute på remiss. Nu ligger frågan i Regeringskansliet. Huruvida Liberalerna tryckte på en eller en annan knapp för ett år sedan på en reservation från Socialdemokraterna spelar ingen som helst roll eftersom utredningen pågår. Då hade man röstat för att tillsätta en utredning som redan var tillsatt. Jag har svårt att se att det skulle innebära någon förändring. Vi måste ha ett lagförslag för att kunna rösta på något i riksdagen, och det är det man jobbar med i Regeringskansliet.

Frågan är under beredning, och vi får återkomma när den är klar.

Anf. 52 ÅSA WESTLUND (S) replik:

Herr ålderspresident! Jag tackar Fredrik Malm för svaret.

Nej! För ett år sedan var offentlighetsprincipen för friskolor redan utredd. Den förra S-ledda regeringen tillsatte en utredning. Ni gjorde ert bästa för att begrava den och ändra inriktning, men efter mycket opinionsbildning lyckades vi få er att tillåta att utredningen lade fram sitt förslag om offentlighetsprincip. Utredningen fanns!

För ett år sedan stod Fredrik Malm i talarstolen och sa att det inte behövdes något tillkännagivande från riksdagen eftersom regeringen ändå jobbade med frågan och skulle lägga fram ett förslag till Sveriges riksdag. Nu har det gått ett år till, och fortfarande finns inget förslag på propositionslistan från regeringen.

Det hade kanske varit bra, Fredrik Malm, att klargöra att det finns en majoritet i Sveriges riksdag som vill ha förändringen. I stället har regeringen sett till att det finns helt andra förslag att gå fram med till Sveriges riksdag. Man har skickat ut lite egna förslag på en remissrunda i stället.

Tror Fredrik Malm att det finns ett samband mellan de låga opinions-siffrorna för Liberalerna och det faktum att man hela tiden säger en sak och sedan röstar på något helt annat?

Anf. 53 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr ålderspresident! Jag förstår inte riktigt Socialdemokraternas kritik. Frågan har utretts, frågan har remitterats, och nu bereds en lagrådsremiss i Regeringskansliet. Det är precis den ordning vi har för att stifta lagar i Sverige. Socialdemokraterna kanske vill ha en parallell ordning på något sätt, men det är inte jag anhängare av. Jag tycker att vi ska utreda och remittera saker, och sedan bereder vi arbetet och tar fram lagförslag som vi sedan behandlar i utbildningsutskottet.

Så till själva sakfrågan. Liberalerna är för en offentlighetsprincip för svenska skolor. Det är vårt partis uppfattning. Jag hoppas att vi snart får den på plats.

Anf. 54 DANIEL RIAZAT (V) replik:

Herr ålderspresident! Man går till val och säger en sak. Sedan blir det val, och då säger man en annan sak. Det har varit mantrat för Liberalerna under de senaste åren. Jag vill ändå belysa att oavsett om representanten heter Johan Pehrson, Lotta Edholm eller Fredrik Malm är det samma princip som gäller. Liberalerna säger en sak innan valet, och sedan säger man en annan sak efter valet.

Men det finns undantag. Åsa Westlund från Socialdemokraterna var inne på en av de viktigare frågorna som handlar om offentlighetsprincipen. Jag minns debatten väl. Det var efterdebatter om frågan på sociala medier och andra platser. Fredrik Malm och Liberalerna menade att anledningen till att vi inte röstar för denna fråga är att det snart kommer ett förslag, och vi kommer alltså att få igenom en offentlighetsprincip. Då behöver vi alltså inte rösta för detta. Det var till och med så att man lyckades övertyga en del skoldebattörer om att det snart kommer ett beslut om offentlighetsprincipen.

Men precis som Socialdemokraterna nämnde tidigare har vi inte sett något förslag. Då kan man argumentera att det finns en viss praxis i Sverige och i svensk riksdag om hur processen går till. Men varför har det under tiden kommit andra förslag från regeringen inom en rad olika områden? De har utretts och behandlats på mycket kortare tid, och sedan har de lagts fram som lagförslag.

Det verkar som att de enda ärenden som hanteras snabbt i kammaren, riksdagen eller regeringen är förslag på repressiva åtgärder eller när människor i vårt land ska få det ännu sämre ekonomiskt, socialt eller på andra sätt. Men för att stoppa de oseriösa aktörerna med hjälp av en offentlighetsprincip går det sakta. Hur kommer det sig, Fredrik Malm?

Anf. 55 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr ålderspresident! Jag ska inte kommentera Vänsterpartiets historia eller att man säger att partiet är emot rasism, och sedan delar företrädare antisemitiska bilder på internet. Låt oss hålla oss borta från den typen av pajkastning, och sedan kan vi diskutera sakfrågan.

Sakfrågan här är att vi vill ha en offentlighetsprincip. Utredningen har tittat på frågan om en offentlighetsprincip. Man har också titta på en offentlighetsprincip med vissa lättnader för små skolor. De delarna har varit ute på remiss, och de bereds nu i Regeringskansliet. Lagförslag ska nu komma till riksdagen.

Vi får återkomma när det finns konkreta lagförslag. Då behandlar vi dem i utskottet, och sedan får vi ha en debatt.

Anf. 56 DANIEL RIAZAT (V) replik:

Herr ålderspresident! På den tiden då vänsterpartister anordnade demonstrationer mot apartheid och fascism sprang samarbetspartiet till Liberalerna runt och heilade på torgen. Jag skulle inte ge mig in i den debatten om jag var Fredrik Malm. På den tiden vänsterpartister gav röst åt motståndet mot antisemitismen var samarbetspartiet Sverigedemokraterna ett av de partier som, bokstavligen, grundade den organiserade antisemitismen i Sverige.

Låt oss gå vidare till skoldebatten. Det är återigen märkligt att det finns en majoritet i Sveriges riksdag för att genomföra ett visst förslag, men att

det inte genomförs. Det är inte första gången, utan det har hänt även tidigare. Det vanliga är att när det finns en majoritet för en viss fråga genomför man den. Om Liberalerna är osäkra på om de kommer att få igenom offentlighetsprincipen i regeringsställning har man nu en möjlighet att innan man åker ur riksdagen nästa år se till att rösta för förslaget och få igenom det. Vill Fredrik Malm under sitt sista år i riksdagen gå till historien som en av de politiker som blockerade mer öppenhet och ett mer demokratiskt skolsystem, eller vill han avsluta med flaggan i topp och säga att han var med och införde offentlighetsprincipen? Jag vet vilken sida jag hade valt. Å andra sidan är jag inte i den situation Fredrik Malm är i. Jag behöver inte förhandla med partier som absolut under inga omständigheter verkar vilja förändra det absurda skolsystem som Fredrik Malm själv har tagit upp i talarstolen.

Anf. 57 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr ålderspresident! Jag tror att Vänsterpartiet av de åtta partierna i kammaren är det sista partiet som ska slå sig för bröstet om att det stod upp för demokrati och mänskliga rättigheter på 60-, 70- och 80-talen. Det var det enda partiet som här i kammaren försvarade Berlinmuren. Glöm inte det när ni talar om historiska frågor, Daniel Riazat.

Den här regeringen blockerar ingenting. Vad vi gör är att vi utreder saker. Vi remitterar dem och bearbetar dem i Regeringskansliet, och sedan går regeringen till riksdagen med lagförslag.

Vi vill från vår sida ha en offentlighetsprincip för alla skolor i Sverige – kommunala och fristående skolor. Förslaget har utretts och bereds nu i Regeringskansliet. Vi får se exakt hur förslaget ser ut när det är färdigförhandlat.

Det finns vissa mindre skolor, små skolor, i Sverige som har hyst farhågor om mindre delar, egentligen detaljer, i utredarens förslag. De skulle vilja se vissa justeringar för att inte riskera att fullständigt duka under på grund av till exempel administration. De frågorna är också viktiga att ta in i beredningen, processen och diskussionen. Det finns många olika viljor.

Men utgångspunkten är att alla medborgare, som Daniel Riazat, jag själv och alla andra här i kammaren, journalister och föräldrar, som ska välja skola för sina barn, måste ha tillgång till information och transparent data om skolorna. Det är jätteviktigt för att kunna göra välavvägda val.

Jag ser med tillförsikt fram emot detta. Jag är ganska övertygad, herr ålderspresident, om att vi om inte alltför lång tid kommer att få ett lagförslag som kommer att innebära klara förbättringar för svensk skola.

(Applåder)

Anf. 58 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr ålderspresident! Jag tänker hålla mig till ämnet – det är kanske dags.

Det var ett mycket fint tal som Fredrik Malm höll i talarstolen. Vi ser också många debattartiklar från regeringen etcetera. Men vi ser samtidigt att regeringen, inklusive Liberalerna, säger nej till vårt förslag om satsningar på skolan på 5 miljarder extra i budgeten. De säger nej till att belöna de behöriga lärarna och dem som anställer behöriga lärare. Det lönar sig alltså fortfarande att inte anställa behöriga lärare. De säger nej till offentlighetsprincipen, vilket var uppe här tidigare. De säger nej till att ta bort

köer till skolorna. De säger nej till att säkra att skolor kan finnas och vara bra i hela landet. Det är liksom grunden för att det kan bli bra.

Kort och koncist – hur får vi till mer faktiska förändringar och inte bara debattartiklar från Liberalerna och regeringen?

Anf. 59 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr ålderspresident! En rad förändringar har genomförts. Om vi först tittar på det fiskala området, med ekonomiska resurstillskott, resursallokeringar och så vidare, ser vi att svensk skola har tillförts många miljarder i budgetpropositionerna för 2023, 2024 och detta år och i olika vårandringsbudgetar. Det är mycket stora belopp.

Det handlar också om kvantitet i bemärkelsen fler platser inom till exempel yrkesvux och yrkeshögskolan. Det handlar om kvalitativa förstärkningar av olika statsbidrag, även riktade statsbidrag för exempelvis läromedel. Det handlar om lagstiftningsförändringar och regelförändringar för exempelvis läromedel och skolbibliotek.

En rad andra frågor handlar om att upprätthålla studiero i skolan. De elever som stör undervisningen på ett sådant sätt att den inte fungerar och som går i vanliga klasser ska kunna gå i särskilda undervisningsgrupper. Vi utreder också andra möjligheter för de barn som behöver mer extra stöd.

På utbildningsutskottets sammanträde i dag hade vi besök av utredaren som har sett över hur vi kan förbättra elevhälsan och det extra stödet för de elever som verkligen behöver det.

I utskottet bereder vi också, vilket Niels Paarup-Petersen är högst medveten om, forsknings- och innovationspropositionen som kom nyss – den kommer i mitten av varje mandatperiod. I den finns historiska extra påslag för den högre utbildningen, för våra lärosäten, för forskning och spetsforskning särskilt inriktat mot STEM, naturvetenskapliga ämnen, och så vidare. Det sker jättemycket.

Nu förstår jag dock att Centerpartiet har satt på sig ett par ganska mörka solglasögon när det gäller detta, och de vill inte riktigt se detta. Men faktum är att det sker väldigt mycket.

Anf. 60 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr ålderspresident! Det Fredrik Malm säger här är ju fint. Men det var inte riktigt de sakerna han talade om i talarstolen när det handlar om att göra om skolsystemet i grunden. Det är en massa saker.

Det är klart att regeringen trots allt inte har gjort ingenting de senaste tre åren. Det har varit många utredningar etcetera. En hel del av dem ligger dock på hög i Statsrådsberedningen eller var de nu ligger någonstans. De kanske finns i en postlåda, i en papperskorg eller på ett förhandlingsbord. Det är lite svårt att veta när det gäller en del av dem i dagsläget. Vi hoppas att en del av dem blir av, men vi vet ju inte. Och om vi ska vara ärliga är det inte så lång tid kvar av den här mandatperioden och den här regeringens tid vid makten.

Regeringen har såklart skickat in pengar. Men enligt riksdagens utredningstjänst, RUT, är det faktiskt mindre än den kostnadsökning som inflationen inneburit. Lärarnas administrativa bördor har i dagsläget också ökat mer av regeringen än de minskat.

När det gäller att ha särskilda undervisningsgrupper är det klart att man får göra det. Det har man alltid fått ha. Det har aldrig funnits hinder för att

ha särskilda undervisningsgrupper. Det som gäller är att man kan få ett särskilt statsbidrag om man söker de pengarna. Men det gör att de små skolorna inte kommer att göra det, eftersom det är så besvärligt att söka dem i relation till de få pengar man får.

Ledamoten talade om de elever som är mest besvärliga. Ska Sollefteå skapa en akutskola? Det kommer de sannolikt inte att göra, eftersom de inte kommer att ha elevunderlag för det. Men då kan de inte få någon hjälp av regeringen. Det är nämligen bara om man gör precis som Lotta Edholm vill som man kan få någon typ av stöd. Annars får man inga pengar.

Samtidigt blir det mindre resurser till de stora grejerna. Det är fortfarande lönsamt att anställa obehöriga lärare. Det är fortfarande nej till att ta bort köer. Det är fortfarande nej till att säkra att skolor kan finnas och vara bra i hela landet. Och det är nej till offentlighetsprincipen, för att vi ska kunna veta vad som händer där. Det ändras inte av de saker som regeringen trots allt har gjort.

Anf. 61 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr ålderspresident! I skolpolitiken finns det en tydlig skillnad mellan Liberalerna och Centerpartiet. Det är att vi i Liberalerna är tydliga med vilken analys vi gör av problemen i svenskt skolväsen.

Det vi ser – vilket jag gick igenom i mitt anförande, herr ålderspresident – är kombinationen av en mycket kraftfull decentralisering och en mycket kraftfull avreglering under de sju, åtta, nio eller tio stora reformerna på 90-talet. Det har fått förödande konsekvenser för kunskapsutvecklingen i svensk skola. Det är kombinationen av kommunaliseringen, friskolereformen, skolpengssystemet, de nya betygssystemen, de flummiga läroplanerna och den minskade regelstyrningen och därefter svallvågen av digitalisering, skärmar och mobiltelefoner som har sköljt in över svensk skola.

Herr ålderspresident! Då säger Niels Paarup-Petersen och Centerpartiet: Ni gör ingenting åt det här. Men det är precis det vi gör. Vi gör någonting åt alla de saker som vi kan göra någonting åt.

Det finns dock ett aber i sammanhanget, herr ålderspresident. Den viktigaste frågan av alla finns det ingen majoritet för att gå vidare med, nämligen att återföra huvudmannaskapet i svensk skola till staten från kommunerna. Det är den enskilt viktigaste frågan för att verkligen, en gång för alla, få ordning på svenskt skolväsen. Men det finns ingen majoritet för att göra det. Det är Liberalerna, Vänsterpartiet, Sverigedemokraterna och en del spridda röster som är för det, men tyvärr inte Niels Paarup-Petersens eget parti.

När det gäller friskolorna har vi en stor utredning, skolpengsutredningen, som ska lämna två betänkanden. Det första har kommit, och det andra kommer senare, om jag inte minns fel. Och Läroplansutredningens betänkande har kommit. Vi jobbar också stenhårt för mindre skärm och mera pärm i skolan och så vidare.

Det är alla de här stora områdena, som jag beskriver, som regeringen och Liberalerna nu tar sig an att verkligen försöka reformera och reglera om, om så krävs.

(Applåder)

Anf. 62 ÅSA WESTLUND (S):

Herr ålderspresident! Många barn och unga har en bra skolgång. De lär sig mycket, de har kompisar och de tar sig väl rustade ut i arbetslivet. Men alldeles för många har det tufft i skolan. De får inte det stöd de behöver, vare sig för att lära sig eller för att må bra.

Det borde vara en prioriterad uppgift för varje regering att se till att var och en av alla elever som börjar skolan med pirr i magen och spänd förväntan lämnar skolan med en ryggsäck full med kunskaper och färdigheter och samma tilltro och spända förväntan på framtiden som när de började. Därför är jag djupt kritisk till regeringens och Sverigedemokraternas skolpolitik.

De besparingar som regeringen har tvingat fram i skolan har lett till att färre barn får det stöd som de behöver.

Regeringen har låtit skolan ta smällen i kostnadskrisen, inte för att de varit tvungna utan för att de tyckt att det varit viktigare att sänka skatten mest för dem som tjänar mest. Det här kommer att stå Sverige dyrt. En bra skolgång lägger nämligen grunden för att man ska kunna försörja sig själv, bidra till samhället på olika sätt och må bra resten av livet. Det är också en viktig skyddsfaktor för att man inte ska hamna i missbruk eller kriminalitet. Barn som inte får stöd och stimulans att utvecklas och som inte får känna gemenskap och självkänsla i skolan blir lätt offer för de kriminella gängerna. De senaste åren har vi också sett hur gängerna kunnat rekrytera allt fler yngre skolbarn till riktigt grov brottslighet.

Till skillnad från regeringen har Socialdemokraterna i varje budget sedan maktskiftet kompenserat skolan och den övriga välfärden för kostnadsökningarna. Hade vi fått bestämma hade det funnits fler vuxna – fler lärare, fler elevassistenter och fler fritidsledare – som stöttade eleverna i svensk skola.

Herr ålderspresident! När regeringen säger att drivkraften till vinst är ett stort problem i svensk skola och när man medger att friskolor får betalt för sådant de faktiskt inte ens gör vore det rimligt att regeringen och Sverigedemokraterna också gjorde någonting för att få bort skolkoncernernas vinster och överkompensationen till skolägarna. Men tyvärr – av SD-regeringens helrenovering av skolmarknaden blev det bara lite homestyling. I stället för att få bort vinstjakten och säkra våra barns utbildning har man valt att fortsätta berika skolkoncernerna.

Friskolor som bedriver grundskola får i år 2,7 miljarder kronor av våra skattepengar utan att de behöver göra någonting. De får 2,7 miljarder för mycket betalt. Så vårdslöst hanterar den här regeringen och Sverigedemokraterna våra gemensamma skattepengar. Så vårdslöst hanterar de våra barns framtid. 2,7 miljarder motsvarar över 4 000 grundskollärare. I stället för att se till att skolans pengar stannar i skolan har regeringen och Sverigedemokraterna medvetet valt att låta pengaregnet över skolägarna fortsätta i många år till. Det säger något om vems intressen det är man företrädare.

Herr ålderspresident! Vinstintressen ska inte driva skola. Det har alla länder utom Sverige insett vid det här laget. Efter att vinstintressen i skolan gett Sverige naturbruksgymnasium utan djur, fordonsgymnasium utan fordon, ökat betygssiffel, ökad segregation och förskolor i skolministerns egen friskolekoncern som ger vatten och knäckebröd till mellis för att spa-

ra pengar borde var och en inse att vinstintresset måste bort. Ingen kontroll i världen kommer att kunna tygla de här intressena.

Men regeringen och Sverigedemokraterna står fast vid att det ska gå att använda skolans pengar till privata våffeltugor, strandtomter och jakt-slott. Vi socialdemokrater vill dock förbjuda vinstuttagen. Vi vill att kommuner ska ha vetorätt mot friskoleetableringar.

Herr ålderspresident! Den samlade oppositionen vill också se en offentlighetsprincip för alla skolor. Vi vill ha samma insyn i hur skattepengar används i friskolor som i kommunala skolor. Vi vill att lärare på friskolor ska ha samma meddelarfrihet som lärare i kommunala skolor och alltså utan risk för repressalier ska kunna berätta om missförhållanden. Det tjänar hela samhället på – alla utom vinstjägarna. Ändå finns det fortfarande ingen proposition om en offentlighetsprincip även för friskolor på riksdagens bord.

Herr ålderspresident! Om alla barn i Sverige ska ha samma chans i livet ska det inte bero på om man har rätt föräldrar om man får gå på en skola eller inte. Så är det i Sverige i dag, men så vill vi inte ha det. Vi socialdemokrater vill skapa ordning och reda i skolvalet. Alla elever ska välja samtidigt i ett offentligt administrerat skolvalssystem. Det skulle garantera att det är elever som väljer skolor, inte skolor som väljer elever. Kötid som urvalsinstrument ska bort, eftersom vi vet att det är det urvalsinstrument som är mest segregande. I stället ska närhet och syskonförtur väga tungt.

Herr ålderspresident! Alltför många av de elever som behöver extra stöd i skolan får inte det. Får de stöd är det ofta först i de sista årskurserna. Vi vill därför att mer av statens resurser till skolan ska rikta in sig på de tidiga årskurserna. I år föreslog vi i vår budget 3 miljarder extra, motsvarande en extra pedagog i varje klass i årskurs 1. Bristande resurser i skolan leder till att många rektorer och lärare ställs inför helt omöjliga situationer i skolan i dag. De är enligt lag skyldiga att se till att varje elev får det stöd som den behöver. Samtidigt har de inte de ekonomiska resurser som krävs för att lagen ska följas. Vi socialdemokrater vill därför införa en lex Edico. En sådan princip skulle ge skolor skyldighet att slå larm när det brister och huvudmannen tydligt ansvar för att lösa bristerna.

Herr ålderspresident! Låt mig avsluta med några principiella ställningstaganden.

Vi socialdemokrater vill inte att skolor ska drivas av religiösa skäl. Om ledningens drivkraft är att påverka eleverna utifrån religiösa uppfattningar riskerar eleverna att få undervisning som inte följer läroplanen. Därför vill vi förbjuda religiösa skolor i Sverige, även om vi vill ta särskild hänsyn till att de nationella minoriteterna ska kunna bibehålla och utveckla sin kultur.

Vi socialdemokrater anser att svenska språket är ett viktigt kitt som håller samman vårt samhälle. Därför vill vi skärpa kravet på att svenska ska vara huvudspråk i skolan. Minst 75 procent av undervisningen ska vara på svenska i stället för dagens 50. De undantag i kraven på behöriga lärare som bland annat Engelska Skolan i dag åtnjuter ska naturligtvis tas bort.

Vi socialdemokrater vill förlänga skolplikten till 18 år. Samhället ska inte lämna omyndiga människor utan vettig sysselsättning. Vi vet att en gymnasieexamen i dag närmast är ett krav på arbetsmarknaden. En obligatorisk gymnasieskola skulle, förutom att ge unga en utbildning som gör

att de kan få in en stadig fot på arbetsmarknaden, också ge samhället nya möjligheter att fånga upp människor som riskerar att dras in i kriminalitet.

Herr ålderspresident! Jag yrkar bifall till reservationerna 10 och 26.
(Applåder)

Anf. 63 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr ålderspresident! När man lyssnar på Socialdemokraterna i riksdagen kan man ibland tro att de aldrig har suttit vid makten. Socialdemokraterna har suttit i opposition i alla år och har inget eget ansvar för någonting.

Men så är det ju inte, herr ålderspresident. Åsa Westlunds parti styrde Sverige i åtta år fram till år 2022. Under de åtta åren gjorde friskolekoncernerna i Sverige mycket positiva bokslut. De expanderade väldigt kraftfullt, och det skedde väldigt mycket. Det kom en mycket kraftig retorik från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och en del andra i skoldebatten. Men det blev verkligen ingenting gjort.

Köerna ville Socialdemokraterna förbjuda. Ja, alla partier här i riksdagen ville i olika grad minska köernas inverkan på urvalet till skolan. Vi i Liberalerna ville att intresseanmälan för att börja årskurs 1 i en skola skulle kunna göras tidigast ett år före skolstart. Centerpartiet tror jag hade från tre års ålder, men bara på hälften av elevplatserna, om jag inte minns fel. Kristdemokraterna, Moderaterna och Sverigedemokraterna var tydliga med att det var ett orimligt system att man kunde skriva in barn i kö till en skola nästan redan vid födseln. De tre rödgröna ville förbjuda detta helt.

Trots detta lägger Socialdemokraterna fram en proposition som faller i riksdagen. Det övergår nästan mitt förstånd, herr ålderspresident, hur man kan lyckas med konststycket att inte begränsa köerna när samtliga partier i riksdagen är för att begränsa dem. Det är en fråga om hantverk. Den här regeringen gör nu väldigt mycket som borde ha gjorts långt tidigare.

Anf. 64 ÅSA WESTLUND (S) replik:

Herr ålderspresident! Tack, ledamoten, för frågan och möjligheten att berätta lite om varför Socialdemokraterna inte kunde få igenom en politik som gjorde upp med de vinstuttag som sker i svensk skola.

Under halva den tid som Fredrik Malm refererar till var nämligen Liberalerna och Centerpartiet med och styrde landet tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet. Liberalerna och Centerpartiet sa att det var under villkor att vi inte gjorde någonting och att vi inte ens pratade om det här problemet, för annars hotades vi av misstroendevotum.

På den tiden var det viktigt även för liberaler att stå upp emot Sverigedemokraternas inflytande i svensk politik. Det var detta som höll oss samman. Men vi tyckte helt olika i den här frågan. Liberalerna lyckades tyvärr förhindra att vi kunde gå fram hårdare med regleringar av vinstdrivande skolor.

Sedan stämmer det inte att vi inte har gjort något under de gångna åren. Under den första mandatperiod som Fredrik Malm refererar till lade vi fram en proposition om tydliga vinstbegränsningar. Detta borde ha kunnat falla de partier som är lite mindre benägna att helt förbjuda vinstuttag i smaken, men nej. En riksdagsmajoritet röstade ned det förslaget.

Under slutet av förra mandatperioden styrde Socialdemokraterna själva och lade fram flera förslag om detta, men inget av dem accepterades av Sveriges riksdag. Det beror inte på bristande hantverk, Fredrik Malm, utan

det beror på att det i kammaren är antalet röster som räknas. Hade Liberalerna vid den tidpunkten förstått att vi borde göra någonting åt vinstuttagen hade våra propositioner kunnat gå igenom. Men det gjorde inte Liberalerna, utan de röstade nej.

Bristande hantverk är det däremot när man inte får igenom en proposition om offentlighetsprincipen trots att det finns en majoritet i kammaren. Det är brist på hantverk.

Anf. 65 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr ålderspresident! Det handlar om hur många röster det finns i kammaren, säger Åsa Westlund. Ja, så är det ju.

Våren 2022 hade januariavtalet fallit och Socialdemokraterna styrde med stöd av en avhoppad vänsterpartist som hade blivit oberoende eller vilde i riksdagen.

Men i denna kammare sitter det ju 349 personer, och alla vill i olika grad göra det mer restriktivt när det gäller köer som urval till skolan. Då hade ju Socialdemokraterna kunnat söka en uppgörelse med dem. Man hade till exempel kunnat lyfta telefonen och ringa till Niels Paarup-Petersen, till mig eller till någon annan och sagt: Kan vi komma överens här? Vi vill gärna förbjuda det helt och hållet, men vi ser att vi inte har majoritet för det. Men vi kanske kan komma halvvägs, några steg framåt?

Socialdemokraterna hade inte ens behövt ringa Sverigedemokraterna om de inte ville det. Det hade räckt att ringa några andra här för att säkra en majoritet och skriva ihop ett förslag. Men, herr ålderspresident, detta ville inte Socialdemokraterna av det skälet att de uppenbart ville att dessa lagförslag skulle falla, så att de skulle kunna använda dem som en mobilisering i valrörelsen.

Det var mycket kraftfull kritik under debatterna i kammaren mot detta förfarande, alltså att man eldar igång tiotals eller kanske hundratals tjänstemän i Regeringskansliet för att ta fram lagstiftningsprodukter som man inte ens vill ska gå igenom. Det är detta, herr ålderspresident, som vi har kritiserat vad gäller hantverket. Man har inte haft en uppriktig och ärlig vilja att faktiskt genomföra förändringarna.

Åtta år hade Socialdemokraterna på sig, och man åstadkom ingenting för att reglera friskolesystemet, skolvalet, köerna, skolplikten från 18 år eller någonting annat. Det är en jättebesvikelse, måste jag säga.

Anf. 66 ÅSA WESTLUND (S) replik:

Herr ålderspresident! Jag tror att de flesta kan bedöma trovärdigheten i det som Fredrik Malm nu säger – att han är ledsen över att Socialdemokraterna inte fick igenom socialdemokratisk skolpolitik.

Jag var ju inte skolminister eller utbildningsminister vid den tidpunkten, men jag måste för sakens skull ändå säga att den information jag har är att det ringdes samtal. Det är möjligt att Fredrik Malm har glömt de samtalen. I alla fall hade man gjort det när det var dags att votera. Men låt oss inte fastna vid det.

Vi kan fastna vid det som skedde här i kammaren. Den överkompensation som vi nu ser – 2,7 miljarder bara i år, Fredrik Malm – tas från elever i kommunala skolor och försvinner i väg till friskoleägare som inte behöver göra någonting. De får dessa pengar alldeles gratis för något som de inte gör. Det är för att ni röstade nej till att stoppa överkompensationen

2022. Det är ytterligare 4 000 lärare som hade kunnat finnas ute i de kommunala skolorna.

Är detta att ta ansvar? Nej, det är att skylla ifrån sig att säga att det är dåligt hantverk, för det var Fredrik Malm som tryckte på knappen och stoppade alla sådana förslag.

Nu ligger bollen hos er. Ni har suttit i tre år. Hittills har den helrenovering som ni har utlovat blivit en dubbelvinst för skolkoncernerna. De har fått en utredning som inte levererar ett vinststopp utan bara lite marginella förändringar. Dessutom innebär de marginella förändringarna att nya skolor får svårare att starta. Vilken present! Man förstår ju varför aktiekurserna hos skolkoncernerna går så bra. De har förstått att den här regeringen inte kommer att leverera någonting för att stoppa den riktiga vinstjakten i svensk skola.

(Applåder)

Anf. 67 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik:

Herr ålderspresident! Ledamoten Åsa Westlund uttrycker en väldigt stor oro för dagens elever. Det gör vi också från regeringens sida. Därför har vi just nu tolv utredningar igång. Vi ser att kvaliteten sjunker, och tyvärr ser vi också att det finns mycket otrygghet. Studieron fungerar inte riktigt som den ska.

Vi ser att det är mycket vi kan göra. Tolv utredningar gör vi nu för att förbättra i skolorna. Jag vill lugna ledamoten med att säga att det sker väldigt mycket nu. Det är sådant som tidigare regeringar tyvärr inte har gjort som vi måste kompensera för. Mycket kommer att hända. Det tar tyvärr lite tid innan vi riktigt hinner få ordning på alla våra utredningar. Men de kommer att komma. Det gör också att eleverna ska kunna känna sig trygga i skolan.

Åsa Westlund är orolig för skattesänkningar. Jag vill bara säga att de skattesänkningar som regeringen nu gör är för alla som arbetar. Det påstås ofta att det bara är för de rika, men det är för alla som arbetar. Det är också för att det ska kunna fungera här i samhället.

Det har gjorts mycket av den här regeringen som Socialdemokraterna inte har gjort tidigare. Det jag vill fråga ledamoten är: Vad är det som Socialdemokraterna skulle göra bättre än vi när det handlar om till exempel trygghet och studiero? Det är ju några av våra stora portalfrågor nu.

Vi jobbar med lugn och ro i klassrummen. Vi stärker lärarna. Vi ser över betygssystemet. Vi ser också över friskolorna. Jag funderar på vad mer Socialdemokraterna skulle ha gjort som vi inte gör, för jag tycker att vi gör otroligt mycket.

Anf. 68 ÅSA WESTLUND (S) replik:

Herr ålderspresident! Ja, vi hade sett till att det fanns fler vuxna som såg barnen i skolan och kunde ge dem den stödundervisning som de behöver. De skulle kunna stoppa unga människor på glid genom att ta dem i kragen och göra andra saker med dem, så att de vet att det finns en plats för dem i vårt samhälle vid sidan av gängen. Vi skulle ha stoppat överkompensationen. Det fanns ju en proposition om detta precis före regeringsskiftet som röstades ned här i Sveriges riksdag. Det förslaget hade den här regeringen kunnat återanvända om man hade velat stoppa den.

Det är 2,7 miljarder om året som försvinner iväg till friskolor för sådant som de inte ska ha betalt för. Det är ju ingenting som de faktiskt ansvarar för. Det hade kunnat ske nu. Men i stället låter ni överkompensationen bara fortsätta år efter år efter år.

Egentligen kan man sammanfatta allt det som ledamoten säger med att regeringen sviker dagens skolbarn. Dagens skolbarn hade behövt fler vuxna. De hade behövt fler lärare. De hade behövt fler fritidspedagoger i skolan och fler särskilda undervisningsgrupper. Men det får de inte, för den här regeringen har prioriterat att sänka skatten – en del för vanliga löntagare men också för dem som tjänar allra mest. De har fått en särskild skattebonus av den här regeringen.

Vi anser att de pengarna hade gjort bättre nytta i svensk skola, både för de elever som går där i dag och för vår gemensamma framtid i Sverige, för att vi ska ha en stark skola som ser till att alla barn får med sig det de behöver för att kunna få ett jobb, försörja sig själva, må bra och bidra till svensk utveckling framöver. Det ansvaret sviker tyvärr den här regeringen.

Anf. 69 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik:

Herr ålderspresident! I morse hade vi möte i utbildningsutskottet. Vi talade just om elevhälsoutredningen, som jag tycker är oerhört bra. Jag tror att det kommer att bli väldigt bra. Där talar vi just om att stöd ska komma tidigare. Vi avsätter förstås också resurser för att det ska kunna bli så. Det handlar om att eleverna kommer att få stöd på den nivå de behöver. De kan behöva stöd på olika sätt. Det kan vara mindre grupper eller större grupper. Vi pratar också om screening.

Vi gör mycket just för att hjälpa eleverna. Vi uppfattar det nog på olika sätt. Men jag anser att vi vill se varje elevs förmåga och hitta var någonsans de befinner sig för att de ska kunna få så bra stöd som möjligt. Det gör vi också en stor satsning på.

Sedan tänker jag på det här med friskolor. Regeringen säger när det gäller friskolor eller kommunala skolor att det viktiga är att det finns kvalitet i skolan. Det finns många friskolor som har jättehög kvalitet och många kommunala skolor som också har det.

Tyvärr kan det brista på båda håll. Skolinspektionen har nu tyvärr fått ta över en skola till – i Norrland eller kanske i Lappland – som inte fungerar. Det är otroligt viktigt att den möjligheten finns, om inte skolan fungerar, för det är kvaliteten som är det viktiga.

Friskolorna behövs, för de har många olika resurser som är väldigt viktiga. Men pengarna ska givetvis gå till utbildning. Det tycker vi absolut är prioriterat. Jag kan inte riktigt se skillnaden här. Regeringen satsar mycket på elevhälsoutredningen, som jag nämnde. Det kommer att vara mer stöd. Det kommer att finnas mer personal som kan delas upp på fler sätt. Men vi ser också på friskolan. Vi vill att det ska vara hög kvalitet på alla, och fungerar de inte ska vi givetvis se till att de inte är kvar. Det ska vara hög kvalitet, och vinsterna ska användas i skolan.

Anf. 70 ÅSA WESTLUND (S) replik:

Herr ålderspresident! Nej, det är precis det som är problemet. Ni avsätter inte pengar. Regeringen och Sverigedemokraterna avsätter inte pengar till detta. Man döper om vissa pengar. Man stöttar inte kommunerna, som i sin tur är ansvariga för att stötta skolorna genom den här kostnadskrisen.

Resultatet ute i skolor, runt om i hela landet, har varit att människor har fått gå från jobbet. Eller så har de inte fått nyanställning för att skolorna har behövt spara pengar under den här tiden.

Det är inte att satsa, utan det är att skära ned. Det är exakt det som har hänt. Det har förvärrats genom att de pengar som vi lägger på skolan går till fel saker. De försvinner iväg till våffelstugor, jaktstugor och strandtomter – privata saker som skolägarna tycker är viktiga – i stället för att gå till undervisning. Det hade ni delvis kunnat stoppa redan från dag ett. Men regeringen och Sverigedemokraterna har valt att inte göra det. Det tycker jag är beklagligt.

Jag tänker på dagens elever, de som går i skolan i dag och som började ettan när Sverigedemokraterna och regeringen påbörjade sitt maktinnehav. De har gått klart fyran när den här regeringen ska lämna över till nästa. Under den här tiden har de bara mötts av nedskärningar, och deras pengar till undervisning har gått till, som jag sa, våffelstugor och jaktstugor.

Det är att svika dagens elever. Jag tycker att detta är väldigt beklagligt både för deras skull och för Sveriges skull.

(Applåder)

Anf. 71 JÖRGEN GRUBB (SD):

Herr ålderspresident! Jag yrkar för tids vinning bifall endast till Sverigedemokraternas reservation nummer 9, men vi står naturligtvis bakom alla våra reservationer i detta ärende.

I dagens svenska skola lyckas många elever väldigt bra. De tangerar till och med de höga resultat våra elever hade för några decennier sedan, när vi var en toppnation i skolvärlden och i många andra delar.

Det som bekymrar Sverigedemokraterna mycket är att det finns många elever som inte når de grundläggande utbildningsmålen.

Dagens skola har alldeles för stora skillnader i skolresultat. Den kritiken delar vi med de världsomspännande institut som genomför de stora skolundersökningarna – Pisa och Pirls. De är bekymrade över att Sverige inte klarar av att hålla en jämnare nivå och att så många elever inte har de grundläggande kunskaperna.

Många hävdar att den stora anledningen till detta är socioekonomiska skillnader. Då pekar man ofta på den del av gruppen som har invandrarbakgrund. Troligtvis är detta en del av förklaringen, men det finns även andra faktorer som påverkat detta och försvårat för dem med sämre socioekonomiska förutsättningar.

Skolan har bland annat kommunaliserats, och läroplanerna har lämnat sitt kunskapsfokus. Någon sa här att det är en lite postmodernistisk inriktning – så kanske man kan kalla den. Nu fokuserar man mer på diskussion och analys.

Eleverna i grundskolan är faktiskt fortfarande barn. I de åldrarna – det kan även vara så i vuxenlivet – måste man först lära in kunskaper för att man i ett senare skede ska kunna använda dem och bearbeta dem i diskussioner och analyser. Det säger varje forskare inom detta område, och det har inte förändrats de senaste tusen åren.

Trenden att man ska googla fram fakta för att sedan sätta dem i sitt sammanhang är fullkomligt förkastlig. Trots detta görs det i vår skola, då läroplanerna tillåter det.

Till allt detta måste vi lägga de senaste decenniernas fria invandring, när dåtidens regeringar – alltså de som var före den nuvarande – inte hade en godtagbar plan för hur man skulle integrera alla dessa invandrare. Några har lyckats, men några har också bevisligen misslyckats.

Herr ålderspresident! Det är egentligen inte alls konstigt att vi har stora skillnader i skolan.

Det handlar om skolans kommunalisering, som jag sa innan. Kommunerna satsar olika mycket på skolan, inte bara i rena pengar utan även i kvalitet.

Det är läroplaner med lite fokus på faktakunskaper, vilket missgynnar dem som har svagare förutsättningar. Som exempel kan jag säga vad ett flertal föräldrar vittnar om. Jag har själv pratat med en hel del föräldrar, även med invandrarbakgrund. Till mig har de sagt att de inte vet hur de ska kunna hjälpa sina barn med läxor. Det hade varit mycket enklare för dem att hjälpa till om de hade haft fakta i en bok. De vill alltså hjälpa till men har svårt att göra det.

Föregående regeringar har alltså även gjort det svårt för föräldrar att stödja sina barn i skolarbetet. Dessutom har dessa regeringar, som sagt, ytterligare försvårat genom att de har fört en politik med fri invandring.

Jag kan bara konstatera att den svenska skolan har gått igenom stora förändringar sedan 70-talet, då den faktiskt var bäst i världen. Eftersom jag i dag är lite äldre var jag själv med på den tiden som elev. Då spelade det ingen roll vilken skola man gick i. Utbildningen var väldigt snarlik, och de socioekonomiska skillnaderna, som även fanns då, påverkade inte skolresultaten. De invandrare som då gick i vår skola var fullt integrerade och hade inga problem med det svenska språket. De var precis som alla andra. Det var inget konstigt.

Herr ålderspresident! De åtgärder man i flera decennier har använt för att få en mer likvärdig skola har bevisligen misslyckats. Det finns ingen som kan säga något annat. De har misslyckats, eftersom det har försämrats så mycket. Därför måste vi titta på nya eller nygamla åtgärder som kan fungera. Allt annat är stort slöseri med tid och medel för alla parter.

Det vi med säkerhet vet är att det inte lyfter skolresultaten dit vi önskar att köra på i skolan som man har gjort i 20–30 år. Alla vet detta. Därför har vi partier i Tidösamarbetet en mängd åtgärder som förhoppningsvis ska vända svenska skolan uppåt igen. De löser säkert inte alla problem, men jag lovar att det i alla fall blir åt rätt håll.

Vi kommer att lägga vår kraft på att rätta till de misstag som föregående regeringar begått.

Vi justerar läroplanerna så att det blir mycket mer fokus på inläring av fakta. Vi uppmuntrar skolor att använda mer läroböcker. Vi ser till att det blir tydligare att det är läraren som ska bestämma över och styra lektionerna. Vi ser över lärarnas arbetssituation gällande arbetstid och administration. Vi tar tag i trygghet och studiero och inför bland annat skarpare krav på ordningsregler och tydliggör skolpersonalens befogenheter. Vi ser även över elevhälsan och inför tydligare regleringar. Vi gör betygsnormerna mer rättvisa. Samtidigt blir det mycket, mycket svårare att ge glädjebetyg, vilket tyvärr sker i dag. Vi ser över behovet av mer öppenhet från friskolorna och tydligare kravställning med fokus på resultat.

Herr ålderspresident! Det går inte att bortse från att ett enormt stort problem är att det i många skolor och hos många elever finns enorma bris-

ter i det svenska språket. Så var det inte när den svenska skolan låg i topp – absolut inte. Jag vet.

Svenska språket är av oersättligt värde för vår sammanhållning. Det är därför viktigt att se till att den övervägande delen av undervisningen i svenska skolor bedrivs på svenska språket. I dag ska grundskolan enligt gällande regleringar ha minst 50 procent undervisning på svenska. Det är inte bra nog. Jag har hört kritik mot detta från talarstolen här. Vi värnar det svenska språket och önskar att denna procentsats regleras uppåt. Vi anser att samtalsspråket i skolan alltid ska vara svenska under lektionstid, undantaget språklektioner, skolor för nationella minoriteter samt internationella skolor som av hävd har tillstånd att undervisa på ett annat europeiskt språk.

Att tala svenska med sina svenska och utländska kamrater i skolan är sannolikt det mest effektiva sättet att lära sig god svenska. Förstärkt svenskundervisning ska ges till elever med undermåliga svenskkunskaper, och resurserna bör tas från den nuvarande modersmålsundervisningen.

Herr ålderspresident! Jag ska avsluta med att än en gång säga några visdomsord riktade till alla elever i vår skola. Jag har gjort det förut, och jag gör det igen.

Grundläggande för att klara sin utbildning kommer alltid att vara 1, att du som elev är närvarande i skolan, 2, att du uppför dig väl och 3, att du som elev gör ditt bästa.

För nästan alla elever skulle detta faktiskt medföra att de klarar av alla grundläggande utbildningskrav i skolan.

(Applåder)

Anf. 72 ÅSA WESTLUND (S) replik:

Herr ålderspresident! Att driva friskola i Sverige innebär i princip ingen ekonomisk risk och väldigt lättförtjänta pengar. Ett viktigt skäl till det är att alla friskolor får betalt utifrån hur mycket den kommunala skolan kostar per elev.

Problemet är bara att kommunala skolor har större ansvar än vad friskolor har. Kommunala skolor måste vara beredda att ta emot alla elever när som helst. Friskolor kan däremot hela tiden anpassa så att de enbart har fulla klasser. Kommunala skolor har en skyldighet att ha skolor även i glesbygd. Friskolor kan välja att bara finnas i tätort. Friskolor kan dessutom välja att ha hemliga köer som gör det lätt att få de mest lönsamma eleverna.

Det är därför helt galet att friskolor ska ha samma ersättning per elev som kommunala skolor. Olika ansvar borde betyda olika ersättning. Men så är det alltså inte – tvärtom. Varje år försvinner 2,7 miljarder i överkompensation till friskolorna. Regeringen och SD hade kunnat stoppa det här, men de har valt att inte göra det. I stället fortsätter den här överkompensationen år efter år.

Det är svårt att förstå varför Sverigedemokraterna ser genom fingrarna när 2,7 miljarder varje år försvinner i överkompensation till friskolor, en överkompensation som leder till lätta vinster och att de skattepengar som skulle gå till elevernas undervisning i stället blir till väffelstugor, strandtomter och jaktlott.

Jag vill förstås höra Sverigedemokraterna förklara varför de inte stoppar det här.

Anf. 73 JÖRGEN GRUBB (SD) replik:

Herr ålderspresident! Det är alltid intressant att stå i den här talarstolen när vi har haft skoldebatter de senaste åren och höra på den så kallade vänstersidan. Det enda de pratar om att de vill göra något åt och där de går hårt fram handlar om friskolorna, ungefär som att det är friskolorna som under 30 år har gjort den svenska skolan sämre än vad den var. Den är inte katastrof jämfört med andra länder, även om den är rätt långt nere nu. Men en gång var den på topp. Och nu är det alltså friskolorna som är det stora, hemska.

Jag tror att det är 14 procent av eleverna som frivilligt, märk väl, väljer att gå i friskolorna. Jag vet inte om de gör det för att de vill eller för att de inte vill, men de väljer frivilligt. Enligt vänstersidan är detta alltså det stora problemet med den svenska skolan.

Man pratar här om en siffra på 2,7 miljarder. Det är mycket pengar. Jag undrar: Är det dessa 2,7 miljarder som förstör den svenska skolan, eller finns det mer pengar inblandade? Är det detta som förstör den svenska skolan?

Anf. 74 ÅSA WESTLUND (S) replik:

Herr ålderspresident! De här 2,7 miljarderna, motsvarande 4 000 lärare som hade kunnat finnas i den svenska skolan, är ett riktigt slöseri med skattebetalarnas pengar – 2,7 miljarder går till människor som inte gör någonting för att få dem. De behöver ingen ersättning; de får för mycket betalt. Men dessa 2,7 miljarder betyder ingenting, tycker Sverigedemokraterna.

Jag har en fråga om det och även några andra frågor: Vilka andra grupper i samhället tycker Sverigedemokraterna ska få 2,7 miljarder utan att göra någonting för det? Varför är det just friskoleägarna som ska få de här pengarna? Finns det andra grupper som också kan få pengar av staten på det här lättvindiga sättet?

I sitt anförande refererade ledamoten själv till segregationen i svensk skola. Jag tror att det är en väldigt stor orsak till de problem vi ser. Ledamoten refererade också till OECD som referenspunkt när han flera gånger refererade till de svenska skolresultaten.

Redan när en borgerlig majoritet här i kammaren för 30 år sedan röstade igenom friskolesystemet varnade OECD för att det skulle leda till just segregation – de problem som ledamoten refererade till i talarstolen.

Sedan dess har OECD regelbundet, år ut och år in, återkommit till detta: att friskolesystemet så som det är riggat i Sverige med vinstdrivande skolor spär på segregationen och den stora ojämlikheten i svensk skola.

Ja, det är ett stort problem, och ledamoten sa det själv: Det är de som föds av icke-akademiska föräldrar som inte klarar sig bra i svensk skola. Det är de som drabbas av segregationen. Det finns även många andra saker, men det här är ett stort problem.

Anf. 75 JÖRGEN GRUBB (SD) replik:

Herr ålderspresident! Det är rätt fascinerande att Åsa Westlund beskyllder mig och mitt parti för något som borgerligheten gjorde. Och vad jag minns var även Socialdemokraterna med och införde en hundra procentig kompensation till friskolorna. Vi har inte varit inblandade alls i den matchen – ni har varit det, och andra regeringar har varit det.

Jag fick ingen annan siffra än 2,7 miljarder, vilket är väldigt mycket pengar. Men i det totala är det bara en liten del. Det är inte ens 1 procent av vad som används i hela skolan. Vi har länge velat ta bort modersmålsundervisningen, som vi inte ser någon vinst med. Det är heller inget som skadar några elever, men det handlar om 2,2 miljarder. Det fixar vi om ni bara stöder oss. Jag är övertygad om att det finns pengar att omfördela.

Vi gillar naturligtvis inte heller att ge pengar för någonting som inte görs, och det tror jag inte att någon här i kammaren gör. Därför har vi tillsammans med de andra partierna i vårt Tidögäng tillsatt en utredning om att man ska skärpa kraven gällande friskolorna.

Friskolorna har funnits i 25 år. Varför har ni inte gjort något? Det är helt ofattbart. Ni har en förmåga att slussa över alla era brister på andra.

Jag kan stolt stå här, för det här är första gången som vårt parti, via Tidöänganget, får något inflytande. Vi har varit väldigt tydliga med vad vi har gemensamt och har gått ut till hela folket med det i det här avtalet. Jag tycker att det är fantastiskt kul att vi kan göra något som gör den svenska skolan bättre. Men ni försöker kladda på oss saker som ni själva har varit inblandade i och har hållit på med i 25–30 år. Jag tycker att det är märkligt.

Anf. 76 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr ålderspresident! Det var många olika saker som togs upp i replikerna och i talarstolen av ledamoten Grubb. Vi kan börja med lite fakta omkring att alla invandrare förr i tiden skulle ha varit superintegrerade. Det fanns ju en tid när danskarna var de mest kriminella i Sverige! Det kan jag ta på mig.

Det är inte så att det inte fanns segregation förr i tiden. Det var bara det att villapriserna var olika på olika sidor av gatorna. Man valde inte vilken skola man kom till, eftersom det inte fanns något skolval.

På 70-talet kom det varningar om sjunkande läsförståelse, stök etcetera – särskilt bland dem utan läsvana hemifrån. Men man kan säga att det fortfarande är de som inte pratar svenska hemma som är den stora utmaningen i svensk skola. Det är där vi har låga skolresultat i Sverige. Annars är det mycket som är bra i svensk skola.

Det är klart att vi ska fokusera på det svenska språket. Jag kan låna lite från en diskmedelsreklam och säga: "Det är klart att grabben ska prata svenska." Vi kan gärna öka andelen undervisning på svenska från 50 procent. Men inget av det här blir ju av så länge vi inte har bra och duktiga behöriga lärare. Ska vi inte se till att belöna de skolor som anställer behöriga lärare i stället för dem som anställer obehöriga lärare?

Om vi ska se till att alla pratar bättre svenska – särskilt de som kommer från hem där man inte pratar svenska – varför är det fortfarande så när Sverigedemokraterna nu fokuserar på det svenska språket att de samtidigt är jättenoga med att det måste vara möjligt att fortsatt ha skolor där man inte alls pratar svenska och anställer obehöriga lärare? Det säkerställer ju att eleverna lär sig undermålig svenska eller inte pratar svenska alls i skolan – och det med lärare som inte har behörighet. Hur hjälper det fler att prata bättre svenska?

Anf. 77 JÖRGEN GRUBB (SD) replik:

Herr ålderspresident! Jag är några år äldre än Niels Paarup-Petersen. Jag tror inte han minns jättemycket från tidigt 70-tal. Jag gick i skolan då.

Jag började grundskolan 1969 i Malmö, på Hagaskolan. Jag hade ett flertal invandrare som mina närmaste kamrater. Deras föräldrar pratade rätt taskig eller obefintlig svenska, i alla fall ett bra tag. Men konstigt nog pratade barnen flytande svenska – malmöitiska, till och med. Det fanns inte ett spår av brytning. Jag vet inte, men jag minns att det var så. Därför vill jag bara korrigera ledamoten. Men det är önskvärt att alla kan prata svenska, för det handlar självklart om de vuxna i arbetslivet också. Det förstår jag.

Vi har inte gått ut med något om att alla skolor ska tvingas att ha behöriga lärare. Jag önskar att man kunde göra det, men det finns inte så många behöriga lärare. Om Niels Paarup-Petersen har en magisk formel för att få fram detta – ta fram den! Självklart vill vi att skolan ska ha behöriga lärare. Det är inte konstigare än så.

Vi har inte riktigt en socialistisk syn på detta. Vi tittar ofta på kvalitet. Det finns absolut kvalitetsbrister i både kommunala skolor och friskolor. Vi vill fokusera på resultat. Det handlar om resultat.

Det pratas om vinster och så vidare. Ja, det finns kommunala skolor som gör vinster. Vi har rätt taskiga kommunala skolor i Malmö, och de har en sådan administration att man inte kan tro att det är sant. Där finns pengar att spara; det vet jag. Jag tror att Niels Paarup-Petersen också vet det, för han känner till ganska bra hur det funkar i Malmö.

Anf. 78 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr ålderspresident! Jag har inte nämnt ordet vinst, så jag vet inte varför det plötsligt kom upp.

Det finns absolut dåliga kommunala skolor i Malmö. Det vet jag. Det är därför jag sitter i riksdagen och har valt utbildningsutskottet. På till exempel Värner Rydénsskolan var det bara en tredjedel av eleverna som fick behörighet under en period. När Skolinspektionen var där gav de ändå grönt ljus för allting. Jag är förbannad över den enorma utslagning vi har i Sverige. Men jag har inte gått i den svenska skolan, så jag har väldigt svårt att ha barndomsminnen därifrån.

Vad gäller att skolor ska tvingas att ha behöriga lärare står det i skollagen att man ska ha behöriga lärare. I vanliga fall är lag lika med tvång. Men så är det inte på skolans område. Då är det valfritt. Det är lite speciellt, kan man säga.

Ja, Centerpartiet har en magisk formel. Visst är det fantastiskt när det efterfrågas en magisk formel och man faktiskt har det? Vi har lagt fram ett förslag som finns med i vår skolpolitik som läggs på riksdagens bord. Det är så bra som det kan vara. Det ger Sverigedemokraterna alla möjligheter att rösta för.

Den magiska formeln är helt enkelt att den som anställer en behörig lärare får bättre betalt än den som inte gör det. Jag vet inte om det är magi, men det är tydligt och relativt enkelt. Det gör att man får mer pengar om man anställer behöriga lärare. Det skapar en bättre arbetsmarknad för behöriga lärare och gör att incitamenten i svensk skola rör sig mot behörighet i stället för bort från den.

Den andra delen av förslaget är ett slags dubbelmagi. Det handlar om att för dem som inte är behöriga lägger vi ett utbildningskrav på huvudmannen. De får ett uppdrag att se till att de obehöriga blir behöriga. Vi betalar alltså för behörighet och för att obehöriga ska bli behöriga. Jag tycker inte att det är supersvårt. Jag vet inte varför Centerpartiet är de enda

som har tänkt på det. Men behöriga lärare ska få mer pengar och obehöriga ska bli behöriga. Det är våra magiska formler för att få fram fler behöriga. Jag ser fram emot Sverigedemokraternas stöd.

Anf. 79 JÖRGEN GRUBB (SD) replik:

Herr ålderspresident! Ja, det var en fantastiskt magisk formel. Joe La-bero, houtta dig i väggen!

Det är intressant, men jag tror inte att det blir fler lärare för det. Att man anställer för att man får mer pengar innebär ju inte att de obehöriga blir utbildade. Att skolorna skulle ta tag i detta kanske skulle funka på några ställen, men det är också en rätt stor utmaning för skolorna att helt plötsligt ombesörja och betala för allt detta. Vi har massor med högskolor och universitet som kan utbilda lärare. Det blir alltså lite svårt, om det är så ledamoten menar. Jag vet inte. Jag tror inte att det hade hjälpt särskilt mycket.

Jag har inget emot, och jag vill definitivt, att man ska anställa lärare. Sedan vet jag också att utbildade lärare, bland annat i Malmö, har sökt jobb men fått höra att de inte var intressanta och inte fått komma på någon intervju. Det finns naturligtvis mycket sådant.

Jag tror att vi kan vara överens om att vi vill ha behöriga lärare i skolan. Vi är nog inte ensamma om det, jag och ledamoten Niels Paarup-Petersen. Där stannar vi just nu. Men tillsammans kanske vi hittar en annan formel som jag tror mer på. Jag är inte övertygad om att den så kallade formeln från Niels Paarup-Petersen är den rätta, men det kanske finns någon annan. Det hade varit bra för den svenska skolan, förmodligen.

Det finns lärare som inte är behöriga men som är väldigt duktiga. Kanske hade de fått en liten extra skjuts om de fått behörighet. Det kanske blir ännu bättre.

Anf. 80 DANIEL RIAZAT (V) replik:

Herr ålderspresident! Sverigedemokraterna lägger ut dimridåer gällande att elever ska prata svenska och liknande. Målet för Sverigedemokraterna är ju någonting helt annat.

Om vi ändå utgår från att Sverigedemokraterna vill detta blir det väldigt märkligt att de röstar emot samtliga förslag som leder till det forskningen menar är grundförutsättningar för att skapa bättre inkludering, minska segregation och att elever till exempel ska prata bättre svenska. Forskningen är tydlig med att modersmålsundervisning bidrar till detta. Elever som kan sitt modersmål kan också lära sig det svenska språket bättre. Det är ingen raketforskning. Utredning efter utredning visar dessutom hur skolmarknaden och marknadsexperimentet i skolan har lett till att elever inte längre möts i lika stor utsträckning, vilket påverkar elevernas språkkunskaper.

Vi vet också att det undantag som vissa skolor har från kravet på lärarlegitimation och att tala svenska i skolan leder till att eleverna inte får lika stor tillgång till svenska språket. Sveriges näst största skolkoncern har detta undantag.

Jag väntade bara på att få höra Jörgen Grubb ta upp detta. Jag tyckte att det lät lite för bra i början. Men återigen bevisade Jörgen Grubb att Sverigedemokraterna står för en skolpolitik som går helt emot vad forskningen säger.

Hur kommer det sig att Sverigedemokraterna röstar nej till att ta bort kö som urvalsgrund? Varför röstar de nej till ett skolsystem bortom marknaden, där eleverna möts i en och samma skola? Och varför röstar de nej till att undantagen för de internationella skolorna tas bort? De vill ju samtidigt att elever lär sig bättre svenska i skolan. Hur går dessa saker ihop?

Anf. 81 JÖRGEN GRUBB (SD) replik:

Herr ålderspresident! Det finns klart delade meningar om modersmålsundervisning. I Danmark har man en annan uppfattning än vad Daniel Riazats så kallade forskare har. Vi har tittat på detta i utredningar. Vi ser inget som pekar på att det ger någon större vinst. Däremot medför det en kostnad som nästan når upp till det ni klagar på vad gäller friskolorna: 2,2 miljarder för modersmål och 2,7 miljarder för friskolorna.

Anf. 82 DANIEL RIAZAT (V) replik:

Herr ålderspresident! Friskolorna – åtminstone de största skolkoncernerna – får 50 miljarder och inte 2,7 miljarder. Sverigedemokraterna är med och sänker skatten med över 100 miljarder kronor årligen, varav det mesta går till höginkomsttagare. I år har man aviserat en extra skattesänkning till bland annat donatorer till Moderaternas valkampanjer och liknande. Jag undrar vad de 2 miljarderna blir i jämförelse med detta. Regeringen, med Sverigedemokraterna i spetsen, lägger hundratals miljarder på att minska skatten för miljardärer och miljonärer, men de har samtidigt problem med 2 miljarder, vilket är en väldigt liten andel av skolans totala budget.

Låt oss återgå till frågan. Jag vill jättegärna att Jörgen Grubb ger mig källorna och namnen på de där forskarna. Jag vill veta vad det är för forskningsstudier som Sverigedemokraterna har bedrivit själva som har kommit fram till detta. Gjordes detta av samma person som tog fram Sverigedemokraternas vitbok, eller gjordes det av någon annan?

Vi har kollat de utredningar som har gjorts, och de visar att elever blir hjälpta av att kunna sitt modersmål. Det är egentligen ingen diskussion utan mer ett konstaterande: elever som kan sitt modersmål kan också lära sig bättre svenska.

Jag vill bara veta vad de forskare som Sverigedemokraterna har anlitat heter. Är det medlemmar i Sverigedemokraterna som har tagit fram detta, eller har ni något som helst bevis för att modersmålsundervisning skulle vara dåligt för eleverna?

Anf. 83 JÖRGEN GRUBB (SD) replik:

Herr ålderspresident! Jag reflekterar över att vi nu har olika siffror. Nu säger Vänsterpartiets ledamot att det är 50 miljarder man gör i vinst och handlar våffeltugor för. Enligt Socialdemokraterna är det 2,7 miljarder, vilket lät mer trovärdigt i mina öron. Jag påstår att modersmålsundervisning kostar 2,2 miljarder, och det är 55 procent av eleverna som väljer detta.

Det finns ingen tydlig koppling till att det skulle ge någon vinst. Det finns heller ingenting som säger att det hamnar på minussidan. Det finns ingenting som säger att det blir minus om elever sportar mer, rider mer, spelar mer ishockey eller något annat som vi också kunde ha lagt 2,2 miljarder på.

Vi baserar mycket på en stor dansk undersökning, som gjordes för nästan 20 år sedan när man tog bort kravet på modersmålsundervisning i Danmark.

Jag har aldrig hört Daniel Riazat nämna alla sina fantastiska källor heller. Vi tittade på en RUT-utredning. Där fanns ingen med tydliga anspråk. Och det finns väl heller ingen annan som har hittat dem?
(Applåder)

Anf. 84 MATHIAS BENGTTSSON (KD):

Herr ålderspresident! Skolan är den starkaste skyddsfaktorn mot kriminalitet, arbetslöshet och psykisk ohälsa. Det finns ingenting som minskar risken för utanförskap lika mycket som att gå ut skolan med godkända betyg i alla ämnen. Det är det bästa skyddet som Sveriges ungdomar kan få, men tyvärr får en fjärdedel av dem inte det skyddet. Var fjärde elev går i dag ut årskurs 9 utan fullständiga betyg, och ungefär 16 procent gör det utan gymnasiebehörighet. Det är inte tillräckligt bra.

Det är regeringens och politikens uppgift att lösa de problem som finns i svensk skola. Vägen framåt handlar inte om att sänka kunskapskraven. Svensk skola behöver i stället ha höga förväntningar på eleverna. Vi behöver lärare som har tid för eleverna och som kan skapa arbetsro på lektionerna och trygghet i korridorerna. Familjerna och föräldrarna behöver också vara med och ta ansvar, och vi behöver vända den djupt oroande trenden med ökad psykisk ohälsa bland de unga.

Det finns en hel del forskning om att psykisk ohälsa och skolmisslyckande hänger ihop. Orsak och verkan går ofta åt båda håll. Psykisk ohälsa leder till skolmisslyckanden, och skolmisslyckanden leder till psykisk ohälsa.

I en stor undersökning från förra året uppgav 15 procent av Sveriges skolelever – motsvarande 110 000 barn – att de mår dåligt just då. Eleverna själva uppgav att deras psykiska hälsa påverkade deras skolresultat. Det är inte svårt att förstå. Sömnsvårigheter, ångest och hög frånvaro ger såklart utslag i betygen.

Vissa former av psykisk ohälsa kräver professionell vård och behandling, men mycket kan lindras med rätt stöd och förståelse. Skolan har en avgörande roll i arbetet med att förebygga psykisk ohälsa, men dagens elevhälsa räcker ofta inte till. Stödinsatser sätts in för sent, och tillgången till elevhälsa varierar stort mellan olika skolor.

Kristdemokraterna driver på i regeringsarbetet för att statsbidrag ska riktas till elevhälsan. I Tidöavtalet finns Kristdemokraternas förslag om en elevhälsogaranti med. Varje elev ska få rätt att komma i kontakt med elevhälsan inom rimlig tid. Arbetet med att ta fram ett lagförslag pågår nu, och i samma utredning ses också huvudmannaskapet för elevhälsan över.

Kristdemokraterna anser att det vore bättre att låta regionerna ta ett samlat ansvar för elevhälsan, så att budgeten till skolkuratorn inte ska konkurrera med annan skolpersonal och så att inget barn ska falla mellan stolarna i överlämningen mellan elevhälsan och bup. Samverkan mellan olika aktörer är helt enkelt en nyckel, och alla behöver hjälpa till.

I vissa fall borde socialtjänsten få placera socialpedagoger eller socio-
nomer på skolan som under en tid kan ge fullt fokus på ett barn som behöver extra stöd. Det finns en poäng med att det är personal från andra yrkes-

grupper så att detta arbete slipper ställas mot andra skolinsatser i skolbud-
geten.

Herr ålderspresident! Vi måste bli bättre på att upptäcka och förebygga
psykisk ohälsa i ett tidigt skede. Kristdemokraterna vill att det införs ru-
tinmässiga samtal med kurator, precis som elever i dag har hälsokontroller
hos skolsköterskan.

Elever behöver få undervisning om att hantera psykisk ohälsa. Krist-
demokraterna vill att det här ska skrivas in i läroplanerna. Det ska finnas
på schemat med regelbundna lektioner på mellanstadiet, högstadiet och
gymnasiet, då eleverna får lära sig att förstå och hantera oro, stress och
ångest. De bör få lära sig vad som påverkar den psykiska hälsan, inklusive
fysisk aktivitet och skärmtid.

Många länder har redan infört detta. WHO rekommenderar det, och
forskning visar att det fungerar. Barn mår bättre, och den psykiska ohälsan
minskar. Dessutom ökar möjligheterna att klara skolan.

Ett överlappande område för psykisk ohälsa och skolresultat handlar
om familjen. I familjer som fungerar och har tid älskas vi villkorslöst. Där
mäts inte kärlek i antalet lajks och prissätts inte utifrån märket på tröjan.
Där älskas vi för den vi är, inte för vad vi presterar eller hur vi ser ut.

För barn som lider av psykisk ohälsa finns det ingen bättre plats att
vara på än i en trygg familj. Det bygger ett skyddsnät som är viktigare än
något annat. Trygga familjer bygger tryggare barn, och trygga barn bygger
ett tryggare samhälle. Det kommer även öka kunskapsresultaten.

Elever behöver stöd hemifrån. Föräldrarnas och familjens betydelse för
elevernas skolgång kan inte nog betonas. Hur kompensatorisk skolan än
vill vara, hur mycket vi än försöker ställa saker till rätta och hur mycket vi
än önskar att familjebakgrund inte skulle spela någon roll för skolresulta-
ten kommer vi inte ifrån faktumet att föräldrar som involverar sig och bryr
sig om sitt barns skolresultat är otroligt viktiga för barnens skolgång.

Föräldrar behöver därför få stöd i att hjälpa barnen att klara skolans
krav och mer aktivt involveras i deras lärande. Därför har Kristdemokra-
terna i över 20 års tid drivit på för förväntansdokument i den svenska sko-
lan – ett slags kontrakt som skrivs på inför höstterminens start, exempelvis,
där föräldrarnas, elevernas och skolans ansvar tydliggörs. För min del får
det gärna innehålla skrivningar om att föräldrarna förbinder sig att sätta
gränser och sätta upp regler för barnets läxor, sömn, fritid, skärmvanor och
så vidare så att föräldraansvaret blir en självklar del av skolans krav på
hemmet.

Ett sådant dokument skulle också kunna hjälpa föräldrar att sätta grän-
ser – att exempelvis säga nej när barnen vill ha mobilen sent på kvällen,
om det är matteprov dagen efter. Det skulle helt enkelt ge kämpande för-
äldrar råd och stöd i sitt föräldraskap.

Men ett sådant kontrakt skulle också tydliggöra elevens och skolans
ansvar. Eleven skulle förbinda sig att följa skolreglerna, att komma i tid
och att visa respekt för sina lärare och sina klasskamrater. Och skolans
ansvar skulle förtydligas när det gäller att ge eleven det stöd som behövs.

Detta är helt enkelt ett sätt att inkludera hela familjen och faktiskt även
hela samhället i utbildningen. Det är så vi uppvärderar synen på skolan i
Sverige, och det är så vi vänder kunskapsutvecklingen.

Med detta skulle jag vilja yrka bifall till utskottets förslag till beslut.
(Applåder)

Prot. 2024/25:107
29 april

*Övergripande
skolfrågor*

Anf. 85 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr ålderspresident! Som vanligt uppskattar jag väldigt mycket när Mathias Bengtsson lyfter frågan om psykisk ohälsa, där jag vet att det finns ett genuint intresse och engagemang. Det är väldigt uppskattat, för vi kan konstatera att många barn i svensk skola mår riktigt dåligt. Välmåendet i skolan måste bli bättre. I slutändan är barn tvingade att vara i svensk skola, och då borde vi också vara tvingade att ta väl hand om dem, kan man tycka.

När man tittar på dem som mår dåligt och hur de klarar skolan ser man att de som inte klarar skolan mår sämre. Och de som mår sämre klarar också skolan sämre. Det är ibland lite svårt att veta i vilken ordning det kommer. Men vi kan konstatera att de som klarar sig bättre i skolan mår mycket bättre.

I Sverige har vi en enorm utslagning. Det är varje år 20 000 elever som går ut skolan utan behörighet att gå vidare. De får veta att de inte är good enough, och det är ungefär det de får veta. Så har det varit under väldigt lång tid. Med regeringens reformer kommer det att vara minst 100 000 elever till innan vi har kommit någonstans.

När man inte satsar de pengar som behövs och när man fortsätter att acceptera obehöriga lärare, som ju ger lägre resultat, vet vi att detta kommer att fortsätta bidra till ökad psykisk ohälsa. Det gör i sig att vi kommer att fortsätta se detta. Vi kommer att fortsätta sitta kvar i det här vansinniga systemet, där elever slås ut i en helt ofattbar omfattning jämfört med i alla andra jämförbara länder – på grund av det system vi har. Det är det som skapar ohälsan.

Vi har pratat mycket om utredningar, och det kommer säkert att komma upp igen. Men det händer ju ingenting när det gäller det som faktiskt kan göras redan nu – saker som gör skillnad på kort sikt, som att öppna upp gymnasieskolorna etcetera. Jag skulle jättegärna vilja veta hur Mathias Bengtsson ser på möjligheterna att på kort sikt göra något åt det som är det riktiga problemet, nämligen den stora utslagningen.

Anf. 86 MATHIAS BENGTTSSON (KD) replik:

Herr ålderspresident! Tack, ledamoten Niels Paarup-Petersen, för att ledamoten lyfter denna fråga, som är otroligt viktig. Det är i detta nu 110 000 barn som uppger att de mår dåligt. Det är naturligtvis svårt för ett barn som funderar på om man över huvud taget vill fortsätta leva att koncentrera sig på att lösa ekvationer på mattelektionen.

Vad gör regeringen för detta? Jo, det handlar om ett flertal områden. Jag var inne på några delar i mitt anförande, och ledamoten var inne på några delar i sin fråga. Det handlar om elevhälsa. Det handlar om att skapa trygghet och studiero i skolan. Det handlar om lärare som kan visa ledarskap.

Vi behöver duktiga, skickliga lärare som kan skapa lugn och ro på lektionerna. Ska vi få fler behöriga lärare i skolan behöver vi utbilda fler lärare. Då behöver lärarutbildningen utvecklas och bli mer attraktiv. Vi behöver minska lärarnas administrativa börda, tror jag, så att fler vill söka sig till yrket. Och vi behöver avlasta lärare med annan skolpersonal så att lärarna kan fokusera på det de en gång utbildade sig för, nämligen att undervisa.

När det gäller det som ledamoten är inne på, utslagningen, behöver vi också se över så att det finns en väg vidare för alla elever. Jag tror att till exempel en kortare, enklare yrkesskola som ett gymnasiealternativ skulle kunna vara vägen vidare för de elever som har svagare betyg.

Men när det gäller det som Centerpartiet ibland tycks vara inne på, att släppa vidare alla elever på dagens nationella program, är jag rädd för att det bara skulle leda till ett senare misslyckande – att elever som inte har med sig tillräckliga kunskaper för att klara de nationella programmen släpps in ändå och misslyckas i ett senare skede. Det vore direkt kontra-produktivt när det gäller den psykiska ohälsan.

Jag tror mer på att ge bättre stöd i grundskolan och skapa fler alternativ på gymnasiet så att alla kan komma vidare till ett alternativ som passar just dem.

Anf. 87 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Herr ålderspresident! Vi vill inte att alla elever ska kunna gå vidare. Däremot vill vi att vissa elever ska gå vidare. Det vill vi alltid, inte bara ibland.

Regeringen säger att vi med en ny betygsreform ska sänka kraven för att gå vidare till det existerande gymnasieprogrammet; det är konsekvensen. De elever som enligt regeringen kommer att kunna gå vidare efter en ny betygsreform – om fem, sex, sju eller åtta år, när ni har fått ordning på de digitala proven och ert nya betygssystem och allting – med de resultat de har i dag kanske, säger vi, kan gå vidare redan i dag. Det är samma elever, samma antal. Det är bara det att de i dagsläget inte får gå vidare – helt i onödan. Ni säger själva att dessa elever borde kunna gå vidare; de skulle kunna klara det. Men på grund av att vi har infört ett vansinnigt betygssystem ska de under de kommande fem, sex, sju eller åtta åren fortsätta att slås ut, helt i onödan.

Jag tycker att detta är förfärligt för de här eleverna, och det är det som mer än något annat orsakar att den psykiska ohälsan är större i vårt skolsystem än i något annat. Konstigt nog hänger det ihop med att vi har den största utslagningen och det sämsta betygssystemet. De siffrorna hänger ihop. Därför vill vi bryta upp detta, inte om sju eller åtta år utan i dag. Det kan jag absolut stå för, varenda dag i veckan.

Ja, vi ska ha studiero, så låt oss få bra lärare som skapar studiero. Det är därför vi vill ha fler behöriga lärare genom vår behörighetsreform. Fler lärare? Ja! Men regeringens reformer leder till färre lärare eftersom det blir svårare att komma in på lärarutbildningen. Det kommer att leda till att 1 100 lärare färre går ut varje år. Det är fint att vi ska ha bättre lärare – det håller jag med om. Men den reformen ger färre lärare, inte fler, särskilt under de kommande 20 åren.

Sedan vill ni ha minskad administration. Ja, men i dagsläget levererar regeringen mer administration. Dessutom ska lärare börja gå runt och söka igenom elevernas väskor. Det hjälper inte.

Anf. 88 MATHIAS BENGTTSSON (KD) replik:

Herr ålderspresident! Niels Paarup-Petersen är inne på flera viktiga frågor, bland annat att reformerna behöver tillämpas så snabbt som möjligt. Ingen vore lyckligare än jag om alla regeringens initiativ gick att införa så snabbt som möjligt. Vi har en ordning i Sverige där förslag enligt grund-

lagen ska utredas och ska ut på lagrådsremiss och så vidare. Det är i grunden bra, men ledamoten har helt rätt i att vi behöver ett högre tempo.

Ledamoten är inne på detta med högre antagningskrav för lärarutbildningen. Det är för att vi i dag ser att det är för många som kommer in på lärarutbildningen men inte kommer ut. Det är för många som i brist på andra alternativ väljer lärarutbildningen men inte har de kunskaper som krävs för att klara utbildningen. Detta leder bara till att utbildningens attraktivitet minskar. Det leder till att undervisningsnivån sänks för att man behöver anpassa sig till elever som sedan hoppar av. Och det leder till att vi slösar bort resurser på att undervisa folk som helt enkelt inte blir färdiga lärare.

Det finns inget som säger att högre antagningskrav skulle leda till att färre kommer ut. Det blir naturligtvis fler som kommer in, men på sikt är detta något som ökar attraktiviteten så att fler lärare kommer ut i yrket.

När det kommer till att ge lärare befogenheter i klassrummet är det något absolut nödvändigt för att kunna stärka attraktiviteten.

Lärare kan i dag till exempel se att en elev lägger ned ett farligt eller otillåtet föremål i väskan och lägger in det i skåpet, och sedan får inte skolan möjlighet att öppna den väskan. Det är helt befängt. Det om något leder till att utbildade lärare slutar jobba i yrket.

Att Centerpartiet vänder sig emot att lärare ska få fler befogenheter är beklagligt. Men som tur är sitter det än så länge bara i opposition.
(Applåder)

Anf. 89 CAMILLA HANSÉN (MP) replik:

Herr ålderspresident! Tack, Mathias Bengtsson, för anförande och spännande replikskifte, som väcker ännu fler frågor.

Jag ska inleda med det som ändå fick mig att fundera lite under Mathias Bengtssons anförande. Jag tror att vi alla delar oron över hur svenska ungdomar mår och den psykiska ohälsan. Det är väl bra om vi kan lyfta fram olika sätt att göra någonting åt det.

Mathias Bengtsson sa någonting som väckte frågor hos mig. Det skulle vara en poäng att allting, elevhälsan och skolhälsovården, skulle finnas hos regionen för att man skulle komma undan budgetkonflikterna som man i en kommun hamnar i.

Det är inte bara kommunerna som regeringen har lämnat i sticket med inflation och kostnadsökningar efter pandemi och krig. Det är också regionerna med ansvaret för kollektivtrafiken, regional utveckling och hela sjukvården.

På vilket sätt skulle skolhälsovården vara någonting som garanterat skulle prioriteras i den regionala hälso- och sjukvården? Hur skulle det kunna vara lösningen?

(Applåder)

Anf. 90 MATHIAS BENGTSSON (KD) replik:

Herr ålderspresident! Det finns helt enkelt flera olika poänger med att ha samma huvudman för elevhälsan och skolhälsovården som för de övriga delarna i vårdsystemet, till exempel barn- och ungdomspsykiatri.

Det är för att till exempel samla kompetensen. Även om man har kontakten på skolan är man anställd av regionen och har tätare kontakt med

kollegor inom spetskompetensyrkena. Det skulle också innebära att överlämningen mellan elevhälsan och BUP blir smidigare.

I dag är det tyvärr elever som har kontakt med elevhälsan och pratar med kurator. Men sedan känner kuratorn: Det här är för stor problematik för mig att hantera, jag skickar vidare eleven till barn- och ungdomspsykiatri. Då faller eleven mellan stolarna och får inte den hjälp och det stöd som den behöver. Det skulle lättare undvikas om det var samma huvudman. Jag tror att det finns flera poänger med det.

Jag tror inte heller att alla förebyggande insatser för att minska den psykiska ohälsan nödvändigtvis kostar pengar. Det kan handla om att ha mer ordning och reda i skolan, att skapa tryggare klassrumsmiljöer och korridorer, att ge lärare mer befogenheter och att de får ta det ledarskapet.

Det kan till exempel vara att skolorna ska ha evidensbaserat antimobbningsarbete. Det behöver inte vara mer resurskrävande, utan det kan vara bara ändrade arbetssätt och ändrade regler som kan förebygga den psykiska ohälsan. Det finns flera delar att jobba med. Att låta regionen ta över huvudmannaskapet för elevhälsan är en sådan del.

Anf. 91 CAMILLA HANSÉN (MP) replik:

Herr ålderspresident! Jag kan se poängen med att hålla ihop kompetens. Om man nu har sin placering någon annanstans än där de övriga kollegorna är kanske det ändå är en ganska svag koppling.

Jag förstår inte riktigt hur köerna till barn- och ungdomspsykiatri blir kortare därför att man flyttar en yrkesgrupps anställning från kommunen till regionen.

Jag tror fortfarande att det handlar om att regeringen måste slanta upp pengar i budgeten för både kommuner och regioner. Ledamoten får gärna utveckla hur det skulle gå snabbare att komma in på barn- och ungdomspsykiatri på grund av ändrade anställningsförhållanden för kuratorn eller skolpsykologen.

Jag håller helt med ledamoten om att det inte behöver kosta jättemycket pengar att göra rätt saker. Jag delar verkligen frustrationen när det gäller den bristande förmågan att jobba evidensbaserat för att förebygga mobbing. Det gäller också den bristande förmågan för skolväsendet att jobba med hälsofrämjande insatser på universell nivå i skolan.

När det gäller detta med ordning och reda skulle jag jättegärna vilja höra hur en skriftlig överenskommelse mellan skolan och föräldrarna om självklara saker skulle ändra någonting.

När förslaget kom hade jag några praoelever från årskurs 8 på besök här i riksdagen. Jag frågade dem vad de tyckte. Det är bra att gå till experterna. Då sa de: Det är inte så att de som är bråkiga i klassrummet är det för att de inte vet att man inte får slåss.

De trodde inte riktigt på att en överenskommelse mellan rektor och föräldrarna skulle göra susen. Vad tror ledamoten?

Anf. 92 MATHIAS BENGTTSSON (KD) replik:

Herr ålderspresident! Vad tror jag om ett ansvarskontrakt mellan föräldrar, skolan och elev? Jag har träffat många elever, föräldrar och skolpersonal som använder det på flera skolor på ett framgångsrikt sätt.

De säger själva: Det är ett sätt att involvera föräldrarna i utbildningen och att se till att föräldrarna pratar mer med sina barn om vilken kultur som gäller på skolan, hur det går med läxor och med kamrater. Det är ett sätt att få föräldrarna att involvera sig mer i skolan.

Jag tror att det är vad som behövs. Föräldrarna behöver få hjälp att ta sitt ansvar. Hela samhället behöver involveras mer, och vi behöver uppvärdera skolan som en auktoritet och en viktig institution.

När det kommer till köerna till barn- och ungdomspsykiatri är det klart att det handlar om resurser. Därför har regeringen med Kristdemokraternas initiativ och ledning anslagit historiska summor till barn- och ungdomspsykiatri. Det är större anslag riktat till barn- och ungdomspsykiatri än vad någon regering någonsin har anslagit, och större anslag och satsningar än vad en regering stödd av Miljöpartiet någonsin har kommit med.

Det är klart att Miljöpartiet i en skuggbudget eller oppositionsbudget kan anslå större summor och slänga ut pengar till både det ena och det andra. Men regeringen har en majoritet. Vi samarbetar och får igenom våra förslag.

Ingen vet hur Miljöpartiets riktiga alternativ ser ut när man ska samarbeta med andra partier. Det finns inte ett ord på pränt om hur Miljöpartiet, Centerpartiet och Vänsterpartiet ska komma överens för att få fram de satsningar som Camilla Hansén talar om. Det gör det lite svårt att jämföra.
(Applåder)

Anf. 93 DANIEL RIAZAT (V):

Herr ålderspresident! Jag vill börja med att yrka bifall till vår gemensamma reservation 21, som handlar om kö som urvalsgrund. Jag vill också yrka bifall till reservation 23. Jag brukar inte yrka bifall till två reservationer. Men i och med att vi alla står bakom samma reservation vill jag även yrka bifall till Vänsterpartiets egen reservation. Det är reservationerna 21 och 23. Om jag har sett fel får ni gärna säga till.

Herr ålderspresident! Jämlika samhällen mår bättre än ojämlika sådana. En rättvis och likvärdig tillgång till kunskap och bildning skapar förutsättningen för att bygga upp en kunskapsnation. Genom att bygga en kunskapsnation läggs grunden för ett samhälle där vi lyckas ta oss an de nutida och framtida utmaningarna.

Det gäller oavsett om det handlar om att ha tillräckligt många byggnadsarbetare som kan bygga bostäder och järnvägsräls, oavsett om det handlar om att utbilda tillräckligt många lärare och sjuksköterskor och oavsett om det handlar om att lära barn och unga hur de ska stå emot demokratiska tendenser i vårt samhälle och i vår värld. Det var tanken med svensk skola en gång i tiden.

I riksdagens skoldebatter hinner vi sällan göra skolan rättvisa. Jag vill ändå försöka göra detta genom att nämna en del detaljer som vi inte brukar ta upp.

Skolan är inläring av faktakunskaper kombinerat med kritiskt tänkande och analyser. Skolan är teoretiska, praktiska och estetiska ämnen. Skolan är syslörd och träslörd. Skolan är idrottslektioner. Skolan är att få lära sig om samtycke, sex och samlevnad. Skolan är de fantastiska lärarna och studieyrkesvägledarna, rektorerna, elevhälsopersonalen, de som arbetar i skolans kök, de som städar lokalerna och vaktmästarna.

Skolan är elevassistenterna. Skolan är platsen där många blir förälskade för första gången och där många också gör slut för första gången. Skolan är de fantastiska föreställningarna under lucia och jul, nouruz och eid. Skolan är bal, vårfester och mycket mer än så. Skolan är platsen där våra barn får lära sig att alla människor är lika mycket värda. Visst är det fantastiskt? Ja, det håller jag med om.

Men låt mig också berätta om den andra sidan av skolan. Skolan är välfärdsverksamheten som har blivit utsatt och är utsatt för ett marknads-experiment sedan 35 år tillbaka. Skolan är välfärdsverksamheten där elever med olika bakgrund inte längre möts i samma utsträckning som tidigare. Skolan är välfärdsverksamheten där vem som helst kan få tillstånd att starta just en skola.

Skolan är välfärdsverksamheten där kösystemet och skolpengssystemet ökar segregationen rejält och leder till sämre likvärdighet. Skolan är välfärdsverksamheten där du som kapitalist kan få miljarder av det offentliga för att bedriva verksamhet men där det offentliga inte har någon som helst rätt att kräva full insyn.

Skolan är välfärdsverksamheten där politiker och skolägare lätt byter plats med varandra och säljer verksamheter till varandra utan att det kallas för korruption, vilket det hade gjort på de flesta andra platser i världen.

För att dra det till sin spets: Skolan är välfärdsverksamheten vars styrande politiker ändrar sin politik om just marknadsskolan efter middagar med högerens arbetsgivarorganisationer som Almega och Svenskt Näringsliv. Skolan är välfärdsverksamheten vars politiker har majoritet i riksdagen för att införa offentlighetsprincipen men väljer att inte göra det.

Herr ålderspresident! Det finns inget annat land i världen där aktiebolag och riskkapitalbolag kan bedriva skolverksamhet med offentliga medel och ta ut de enorma vinster som de gör i vårt land. Kommersialiseringen och marknadslogiken är huvudanledningarna till att skolan har blivit allt mindre jämlik och likvärdig.

De vinstdrivande skolorna har etablerat sig där de vet att de har bäst marknadsutsikter. Offentliga skolor är skyldiga att ta notan. Det sker delvis genom att man för varje peng som satsas på eleverna i den kommunala skolan måste betala till de fristående. Men det sker också genom att de offentliga skolorna får ta hand om de elever som friskolorna inte har velat ta emot.

Det här skolsystemet har lett till resursslöseri och segregation. Det leder dessutom till större skillnader mellan skolor och ett ökat behov av kontroll och granskning, vilket i sin tur leder till ännu mer ökade kostnader för det offentliga, det vill säga kommunen och staten.

Vänsterpartiet menar att aktiebolag måste förbjudas att bedriva skolverksamhet. Skolan är inte vilket företag som helst. Skolan är inte ämnad att drivas som ett företag. Barn och elever är inte kunder. Lärare är inte servicepersonal. Skolpengen är inte pengar på en marknad, eller ursäkta: Den ska inte vara pengar på en marknad.

Tänk att vi har låtit det gå så långt att elever ses just som kunder! Jag fastnade på det när jag sa det själv. Varje gång jag säger det rycker jag till extra mycket. Är det inte absurt att den viktigaste verksamhet vi har i vårt samhälle, nämligen skolan, som är till för att ge elever kunskap och bildning, kan ha namn som slutar med ett AB – som om det vore en pizzeria, en klädbutik eller en glasskiosk?

Herr ålderspresident! Tyvärr är det inte heller bara en skolmarknad vi har att göra med, utan det är en hel marknadslogik och ett skolsystem som har bäddat för denna. Man införde inte bara friskolereformen på 90-talet, utan man såg också till att införa en rad andra reformer för att underlätta för de stora aktörerna.

Vi vet alla att dagens skolvalssystem varken är rättvist eller fritt. Köerna som friskolorna – främst de vinstdrivande aktörerna – använder sig av i dag leder till att öka segregationen. Det är inte eleverna som väljer sina skolor; det är skolorna som väljer sina elever.

I många fall vet vi att det krävs många års kötid för att bli antagen till skolan. Vilka elever är det då som har möjligheter att söka sig till de skolorna? Vad skapar detta för slags skolsystem? Jo, forskningen – till och med högers egna forskare – säger väldigt tydligt: Det här skapar extrem segregation. Det här ökar den befintliga boendesegregation vi har i vårt samhälle.

Därför menar vi att den möjlighet som finns i dag att använda sig av kösystem för fristående skolor måste avskaffas. Det var den reservationen jag yrkade bifall till tidigare.

Jag ber om ursäkt för att jag har överskridit talartiden, men jag vill ändå ta upp en väldigt viktig fråga här på slutet. Den handlar om offentlighetsprincipen.

Gång på gång har vi lagt fram förslaget om att det offentliga måste få insyn i vad som händer inom friskolorna, men gång på gång har det blivit nedröstat av högerpartierna. Att friskolor i dag inte omfattas av offentlighetsprincipen när de samtidigt förväntar sig att bli finansierade av det offentliga är orimligt.

Offentlighetsprincipen är en central del av den svenska demokratin och finns inom flera delar av den, och att skolan är undantagen betyder bara att man inte vill att det ska finnas insyn. Jag kan inte se något annat skäl till att man inte ska kunna ta del av all statistik kring elever och lärare, till exempel. Att det kan kallas för affärshemligheter är lika absurt som att elever kan kallas för kunder och att skolor kan kallas för AB.

Så byggdes inte det jämlika svenska skolsystemet en gång i tiden. Därför måste man helt enkelt införa offentlighetsprincipen för alla skolor i Sverige. Men, herr ålderspresident, om vi ska kunna göra detta är jag övertygad om att vi inte bara kan sitta och vänta på att den nuvarande regeringen ska göra något. Det kommer att ske när vi helt enkelt byter regering och byter politik till en rödgrön sådan efter nästa val.

Anf. 94 NIELS PAARUP-PETERSEN (C):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 17 och reservation 21 – för en gångs skull alltså två stycken.

Enligt dagordningen ska vi i dag debattera övergripande skolfrågor. Ska vi bygga en bra skola ska det byggas på fakta. Det är mycket om hur man ska bete sig i skolan och så vidare, så vi kan väl börja med att ta lite ansvar för oss själva här i kammaren. Det har ju sagts rätt mycket om hur olika saker har varit, så jag ska i alla fall försöka ge mina fakta.

Vi har haft en diskussion om huruvida man fick prata om problemen med fristående skolor under januariavtalet. Ja, det fick man absolut. Visa mig gärna den socialdemokrat som inte pratade om detta mellan 2018 och 2020 – jag tror att de är få. Det fick man prata om. Däremot var det också

så, vilket andra inte riktigt ville prata om, att vi, Liberalerna och andra partier på den borgerliga sidan hindrade reformer som faktiskt skulle ha kunnat läggas fram.

Dock var det inte heller så mycket samtal från regeringens sida med de partier som faktiskt var öppna för att ändra, till exempel på kösidan. Där hade det faktiskt funnits ett fönster. Mycket annat som regeringen då hade velat göra fanns det inget fönster för. Det får vi andra också vara ärliga med. Vi kanske kan bygga lite på ansvar och så, som vi önskar att eleverna ska göra.

Fru talman! Liberalernas Fredrik Malm framförde tidigare att Liberalerna var väldigt tydliga i sin analys av problemen i svensk skola. Jag kanske lyssnade lite selektivt, men vad jag förstod var alla de saker som lyftes saker som Liberalerna hade genomfört från statens sida – statliga regler införda när Liberalerna styrt eller varit med om att bestämma skolpolitiken. Det är dessa saker som Liberalerna nu säger måste lösas genom att Liberalerna får mer makt i staten. Jag kan vara lite skeptisk till den lösningen, men det kan vi ha olika syn på. Låt mig i stället dra Centerpartiets analys, för vi har också en sådan, och även hur vi ser att vi borde gå framåt.

Fru talman! Centerpartiet vill att skolan ska ha färre pekpinnar från staten. Regeringen vill att skolan ska ha fler pekpinnar. Det är olika analyser.

Centerpartiet vill ta bort köerna från skolan. Regeringen vill behålla köerna i skolan.

Centerpartiet vill ha gemensamt skolval. Regeringen vill ha ett splittrat skolval.

Centerpartiet vill att lärarna ska lägga mer av sin tid på att undervisa elever. Regeringen vill att lärarna ska lägga mer av sin tid på att undersöka väskor.

Centerpartiet vill att rektorer ska vara pedagogiska ledare. Regeringen vill att rektorer ska vara poliser på låtsas.

Centerpartiet vill att små skolor i glesbygden ska trivas. Regeringen vill att små skolor i glesbygden ska rivas. Det är lite olika.

Centerpartiet vill att skolors ekonomi och beslut ska vara offentliga. Regeringen vill att skolors ekonomi och beslut ska vara kvar i det dolda.

Centerpartiet vill att skolan ska styras av professionen. Regeringen vill att skolan ska styras av Lotta Edholms pressmeddelanden.

Centerpartiet vill att skolorna ska få bättre betalt om de anställer behöriga lärare. Regeringen vill att skolorna ska få lika mycket betalt oavsett om de anställer behöriga lärare eller inte.

Centerpartiet vill att varje lärare ska ha färre elever. Regeringen vill att varje lärare ska ha färre kollegor. Det är också olika.

Centerpartiet vill att skolan ska ha mer pengar. Regeringen vill att skolan ska ha mindre pengar.

Centerpartiets politik lyfter eleverna. Regeringens politik slår ut dem, så som det ser ut i dag.

Det är detta vi måste prata om när vi pratar om övergripande skolfrågor, fru talman. Oavsett hur mycket man pratar om detaljer är det faktiskt detta det kommer till i slutändan: det som faktiskt skapar ramarna för eleverna, för lärarna och för skolan.

Fru talman! Så länge vissa skolor har gräddfil, så länge skolpolitiken styrs av pressbehov, så länge det saknas pengar, så länge det lönar sig att anställa obehöriga lärare, så länge ministern tror sig veta mer om skolan än professionen och så länge så många som 20 000 elever slås ut vartenda år så att det kommer att bli hundratusentals innan någon av de reformer som är igång just nu kommer att ha någon effekt – så länge det ser ut så här kommer vi inte att lösa svensk skolas utmaningar. Därför är det ett jätteproblem att regeringen står och väntar på att faktiskt få saker gjorda.

Anf. 95 CAMILLA HANSÉN (MP):

Fru talman! I dag diskuterar vi en rad skolfrågor på övergripande nivå. Det är ett brett betänkande, men jag kommer att fokusera på några utvalda områden: marknadsskolan, offentlighetsprincipen och digitaliseringen.

Men för att börja med det allra viktigaste: En skola som ger kunskap är en där skickliga lärare har tillräckligt med tid för sina elever. Det är en skola med en bred kunskapssyn där kunskap kommer till uttryck på olika sätt – fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Det är en skola där elevernas rätt till utbildning står i fokus.

Ett land där många drömmer om att bli lärare kommer att vara en kunskaps- och bildningsnation.

Regeringen är uppenbart stolt över alla utredningar man tillsatt, och nu väljer tusentals sidor utredning över oss. Regeringen vill väl verka handlingskraftig. Visst kan också förslagen vart och ett för sig verka lockande – inte alla, för min del, men kanske några – även om flera av dem inte kommer att lösa det grundläggande problemet: att skickliga lärare inte får tillräckligt med tid för sina elever.

Förslagen leder till färre utbildade lärare, ökade kostnader för elevhälsa och ökade kostnader för lärarförsörjning när rättmätiga krav på bättre förutsättningar för att göra jobbet kräver fler lärare. Och nej, fler kommer inte att drömma om att bli lärare för att det krävs högre betyg i svenska för just lärarutbildningen, alltså bara för just den yrkesgruppen.

De här reformerna kostar, och jag har inte sett att regeringen är beredd att prioritera satsningar på skolan.

Fru talman! Marknadsskolan har försvårat arbetssituationen för rektorer och lärare eftersom den har gjort elever till intäkter och föräldrar till kunder. Dessutom sker det en utveckling mot större och större detaljreglering av skolan för att man ska kunna vakta på olika skolbolag så att de inte ska kunna skära ned på kvaliteten för mycket för att göra så mycket vinst som möjligt. Detta drabbar lärare – alla lärare – eftersom det ökar den administrativa bördan och krymper deras professionella utrymme till sådant som är lätt att mäta och jämföra.

Vår vision är i stället en tillsysstyrd skola där tillit och respekt för skolans professioner är ett bärande inslag. Det är lärare, rektorer, speciallärare och specialpedagoger som är experter på att utbilda elever, och det måste också vara det de ägnar sin tid åt. Att vi som nationella politiker signalerar att vi litar på skolans professioner är en viktig del i att uppvärdera läraryrket och övriga professioner i skolan.

Politikens uppgift är inte att detaljstyra och kontrollera läraren i det dagliga arbetet i klassrummet utan att ge förutsättningar för att skolans medarbetare ska kunna använda sin fulla kompetens. Vi ser nu ett skifte

vad gäller läraryrkets status. Man säger att man vill stärka lärarprofessionen, men i de utredningar som kommer ges till exempel tydliga instruktioner om att lärare ska ställa frågor till sina elever för att befästa och kontrollera kunskaper. Enligt skolministern måste lärarkåren ha så detaljerade instruktioner från regeringen eftersom det finns så många obehöriga lärare. Det är ett häpnadsväckande vägval att detaljstyra en högt utbildad yrkeskår på det sättet i stället för att se till att skickliga och såklart behöriga, utbildade och legitimerade lärare har rätt förutsättningar att göra sitt jobb.

Fru talman! Skolans syfte ska alltid vara utbildning, aldrig vinst. Därför hör aktiebolag med vinstsyfte inte hemma i skolan. Marknadsskolan har skapat en logik i utbildningssektorn som ändrar villkoren inte bara för de skolor som är vinstutdelande utan också för andra fristående skolor och kommunala skolor. Om vi vill skapa ett samhälle som håller ihop måste skolan vara en del av lösningen och inte, som nu, något som ökar skillnaderna mellan grupper i samhället. Därför är det hög tid att förbjuda de vinstutdelande aktiebolagsskolorna och få bort marknadslogiken ur skolan.

Fru talman! En del av marknadens logik är affärshemligheter. Det ligger lite i sakens natur; har man kommit på något bra vill man ju inte dela med sig till andra utan tjäna pengar på det själv.

I konkurrenssituationer är det inte konstigt att man hemlighåller receptet på framgång, men i ett offentligt finansierat utbildningssystem är det inte bara konstigt utan även skadligt och orättvist. Därför finns inget skäl att inte omedelbart återinföra offentlighetsprincipen på alla skolor i Sverige.

I Sverige har vi en lång tradition av öppenhet och transparens när det gäller myndighetsutövning. Skolor ägnar sig åt myndighetsutövning och förvaltar stora mängder skattepengar. Att friskolor inte omfattas av offentlighetsprincipen är därför helt orimligt.

Förra året stod vi här i kammaren och debatterade just det gemensamma tillkännagivandet från oppositionen om att offentlighetsprincipen ska gälla alla skolor. Det kändes självklart, särskilt som Liberalerna hade anslutit sig till den politiken – men inte till det faktiska politiska förslaget när det lades fram i kammaren.

Vi har inte sett något mer av förslaget om offentlighetsprincipen för alla skolor. En regering kan prioritera frågan och ta fram förslag till en lagändring snabbt – om man vill. Vi ser tydligt att den här regeringen verkligen vill genomföra förändringar på vissa områden – pressar igenom utredningar och propositioner i hög takt – men inte i den här frågan som man vet att det finns stöd för.

Fru talman! Den snabba digitala omvandlingen av samhället är såväl en utmaning som en möjlighet. Digitalisering i utbildning och forskning handlar om allt från när och hur mycket det är lämpligt att använda digitala läromedel till att förbereda barn, elever och studenter för ett arbetsliv och samhällsliv som inte kommer att likna något annat vi tidigare har varit med om. Det handlar om att använda digitaliseringens möjligheter för samhällsutvecklingens bästa. Förändringarna går mycket fort och påverkar oundvikligen alla samhällssektorer. Samtidigt ställs vi inför utmaningen att agera snabbt och eftertänksamt.

Att digitaliseringen ofrånkomligen kommer att vara en del i den värld vi lever i innebär dock inte att andra kunskaper blir oviktiga, som man ibland låter påskina. Det gäller till exempel vanan att läsa böcker, att skriva för hand och även hantverk och estetiska praktiker. Här är det viktigt att komma ihåg vilka som är experter på barns och ungas lärande. Det är förskollärarna och lärarna – de som arbetar i skolan.

En av de viktigaste förmågorna i arbetslivet är att lära sig nytt genom hela yrkeslivet. Eleverna behöver tillsammans med sina lärare fylla på sina verktygslådor med olika strategier för lärande som baseras på både analoga och digitala sätt att ta in, organisera och fördjupa kunskap.

Det finns alltså ingen motsättning mellan analoga och digitala läromedel. Läraren väljer det som passar bäst utifrån syftet med undervisningen. Digitalisering står heller inte i motsats till att läsa böcker eller skriva för hand. Däremot kan digitala läromedel visualisera matematik på sätt som en bok inte kan, och att förstå komplex digital information är en särskild förmåga som man behöver träna på i digitala miljöer. När samhället förändras behöver också skolan förändras.

Sverige som land behöver en strategi för hur vi tar oss an digitaliseringen på ett ansvarsfullt sätt och som stärker alla i Sverige – vi som lever här och nu och de som kommer i framtiden. Den här regeringen har svajat betänkligt när det gäller behovet av en digitaliseringsstrategi. Först var det superviktigt, och sedan hände ingenting. Jag tror inte heller att regeringen kommer att ta på sig ledartröjan när det gäller skolväsendets digitalisering. Skälen till det är att man förbjöd AI-kommissionen att lägga fram förslag vad gäller skolan, och vi väntar nu på en nationell digitaliseringsstrategi. I höstas fick vi veta att strategin skulle komma nu i vår. April är helt klart en vårmånad, och det är väl även maj. Juni är en sommarmånad. Om strategin inte har lagts fram till juni är den helt enkelt försenad.

Nästa fråga från min sida är om förslaget över huvud taget kommer att innehålla en strategi för digitaliseringen av skolan. Jag tror inte det. Det som nu måste hända är att skolans huvudmän får titta på andra länder där man går före.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 33, som är en gemensam reservation från hela oppositionen om att återinföra offentlighetsprincipen i fristående skolor.

Jag yrkar också bifall till reservation 40 om att skolans digitalisering ska bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet där staten tar ansvar för strategiska beslut och skolhuvudmännen tar ansvar för det professionella genomförandet.

(Applåder)

Anf. 96 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M):

Fru talman! Jag inleder med att yrka bifall till förslaget i betänkandet.

Jag vill också göra en liten korrigering. Jag brast lite i mina geografiskunskaper. Skolan som Skolinspektionen har tagit över ligger i Gällivare kommun i Norrbottens län i landskapet Lappland. Det är förstås viktigt med kunskaper!

Den svenska skolan står vid ett vägskäl. I flera år har vi nu sett hur kunskapsresultaten har dalat i skolan, men kraven på arbetsmarknaden ökar. Vägen till en lyckad framtid går genom en kunskapsskola som rustar barnen med verktyg för att lyckas. Skolan är den avgörande vägen för att

möjliggöra klassresor och ge människor friheten att skapa sin egen framtid.

Moderaternas vision för skolan är tydlig, nämligen en skola där kunskap återigen står i centrum, en skola där elever möts av höga förväntningar oavsett bakgrund och en skola där lugn och ro i klassrummet är en självklarhet. Så är det inte i dag – i alla fall inte på alla ställen som vi önskar.

Fru talman! Kunskapsresultaten måste höjas. Det skarpaste verktyget för att bryta utanförskap är kunskap. Trots det ser vi att det tyvärr inte förmedlas tillräckligt med kunskap i skolan i dag. Alldeles för många elever lämnar skolan utan tillräckliga kunskaper. Detta är särskilt allvarligt för elever med svaga socioekonomiska förutsättningar. För dessa barn kan skolan vara deras enda chans att bryta ett socialt utanförskap.

Flera rapporter visar att en av de främsta orsakerna till sjunkande kunskapsresultat är bristen på studiero. Många elever säger att det inte råder arbetsro eller studiero, och det påverkar deras lärande, hur de mår och hur läraren kan undervisa. Lärarna tvingas ta av studietid för att få ordning i klassrummet i stället för att fokusera på undervisningen. Därför har vi i Tidöavtalet tagit med att det är oerhört viktigt att det ska vara ordning och reda i skolan och studiero. Rektorn har både en rättighet och en tydlig skyldighet att se till att det är ordning i skolan. Därför är en våra högsta prioriteringar att det ska bli tryggt med studiero i skolan.

Fru talman! En skolas framgång står och faller med lärarna. Forskningen är entydig. Det måste finnas skickliga lärare; det är den viktigaste faktorn för elevernas framgång. I dag råder en akut lärarbrist, och de närmaste tio åren kommer nästan 10 000 lärare att saknas. Utvecklingen måste vändas. Det kan ske genom att stärka lärarrollen, genomföra förändringar i lärarutbildningen och öka kraven på kvalitet. Lärarstudenter får alldeles för få undervisningstimmar i utbildningen. Vi kommer därför att öka omfattningen av praktik i lärarutbildningen. Vi vill utöka VFU-tiden, det vill säga tiden i klassrummet där man lär sig hantverket och får handledning av erfarna kollegor.

Fru talman! Möjligheten att välja skola är också grundläggande för Moderaternas utbildningspolitik. Det måste finnas valfrihet. Det är viktigast genom hela skolsystemet. Både elever och föräldrar måste kunna välja vilken skola man ska gå på.

Vi vill ha ett obligatoriskt skolval i alla kommuner. I dag är det oftast resursstarka familjer som gör aktiva val, men vi vill att alla ska kunna göra ett aktivt skolval.

Fru talman! Skolan ska ge varje elev chansen att lyckas oavsett bakgrund eller förutsättningar. Många elever lämnas utan hjälp. Det är inte bara ett tragiskt slöseri med deras potential utan det kan också bli ett framtida socialt problem. Eleverna är det viktigaste vi har. Därför vill vi att det ska inrättas en lovskola och obligatorisk läxhjälp.

Vi bygger nu en skola där vi säger att kunskap åter ska stå i centrum, tryggheten ska garanteras och lärarna ges förutsättningar att vara lärare. Lärare måste få tid att vara lärare, och de måste få tid att se varje elev. Varje elev, oavsett bakgrund, ska få bästa möjliga start i livet där vi satsar på kunskap, trygghet och kompetenta lärare, så att eleverna kan få en bättre morgondag.

Prot. 2024/25:107
29 april

*Övergripande
skolfrågor*

Därmed yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet. Jag menar att det fortsatta Tidösamarbetet kommer att göra skolan så bra som möjligt.
(Applåder)

Anf. 97 ÅSA WESTLUND (S) replik:

Fru talman! Jag tänker ställa en fråga om svenska språket.

Svenska språket är ett viktigt kitt som håller ihop vårt samhälle. Att stärka undervisningen i svenska språket i skolan borde vara självklart för varje regering som prioriterar integrationen och att öka människors samhörighet i den polariserade tid vi lever i.

Ändå har vi i dag ett skolsystem i Sverige där vi låter skolkoncerner bedriva hälften av sin undervisning på engelska och dessutom ha undantag för lärarnas behörighetskrav. De får alltså ha fler obehöriga lärare.

Vi socialdemokrater vill att alla elever ska ha behöriga lärare. Vi vill också att språket i svenska skolor ska vara svenska och att reglerna ändras så att minst 75 procent av undervisningen ska bedrivas på svenska, inte 50 procent som det är i dag.

Ledamoten yrkade precis bifall till förslaget i betänkandet där utskottsmajoriteten avslår vårt förslag om svenska som huvudspråk i svensk skola med motiveringen att man i stället står bakom just gällande rätt.

Min fråga är helt enkelt: Varför tycker ledamoten och Moderaterna att tioåringar, som ganska nyligen har börjat lära sig skriva och läsa på svenska, ska gå i skolor där engelska är huvudspråk och där obehöriga lärare står för undervisningen?

Anf. 98 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik:

Fru talman! Moderaterna och regeringen vill ha ett fritt skolval. Väljer man en internationell skola eller en skola som har undervisning på ett särskilt språk gör man ett aktivt val för att kunna få undervisning på både svenska och till exempel engelska, om det är en engelsk skola man väljer.

Vi har gjort många besök i de engelska skolorna och pratat om hur man tycker att det fungerar både med elevernas svenska och med elevernas engelska. Några skolor har aktivt valt att ha lite fler ämnen på svenska, för att prioritera det. Men skolan har kunnat välja själv.

Vi vill att det finns. Det är ett aktivt val att välja en engelskspråkig skola. Vi tycker att det fungerar väl. Det viktiga är som sagt att man får lov att välja skola.

Det viktiga är också att skolan har bra kvalitet. Vi vet att många av de här skolorna har hög kvalitet på undervisningen. De har höga betyg, och det är oftast stor trygghet i skolorna.

Anf. 99 ÅSA WESTLUND (S) replik:

Fru talman! Höga betyg är med dagens betygsfiffel inte ett bevis på god kvalitet.

Jag skulle nog ändå säga att svenska språket är viktigt. Det är viktigt att alla i Sverige talar god svenska. Vi vet också från forskningen att man lär sig bäst på sitt huvudspråk. Majoriteten av eleverna och de unga i Sverige har svenska som modersmål och skulle alltså lära sig bättre om de undervisades på svenska.

Många lärare högre upp, på gymnasiet och på högskolan, vittnar dessutom om att de elever som har läst på engelskspråkiga skolor enligt svensk läroplan faktiskt inte är bättre på engelska. Ännu värre är att de inte kan vokabulären i de språk som de har läst på, till exempel engelska, trots att det handlar om matematik, NO eller sådant. De varningssignalerna borde man ta på allvar, även om man inte tycker att svenska är viktigt som ett sammanhållande kitt.

Visserligen är valfrihet i skolsystemet viktigt, men det ska ändå bara vara mellan skolor som är bra för eleven. Det hoppas jag i alla fall att vi är överens om.

Min fråga kvarstår ändå: Varför är det viktigt för Moderaterna att de här skolorna ska kunna undervisa på ett annat språk än vårt huvudspråk i Sverige, svenskan? Varför ska inte merparten av undervisningen ske på det språket i alla skolor i Sverige, för att på det sättet kunna trygga en bättre kunskapsinhämtning bland eleverna?

Anf. 100 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik:

Fru talman! Tack så mycket för frågan, Åsa Westlund!

Jag tyckte att jag var tydlig, men Socialdemokraterna vill kanske inte ha valfrihet lika mycket som Moderaterna och regeringen vill.

Den mer internationella prägeln med mer engelska är något som man väljer, om man önskar det. Det kan variera ganska mycket mellan skolorna om huvudparten av barnen har svenska som modersmål eller om det är barn till forskare som kommer från andra länder och behöver internationella skolor.

Självklart ser vi till att det hela tiden ska vara hög kvalitet på skolan man går på. Men vi ser ändå att det finns så pass mycket svenska att man kan klara sig på det språk som man får där.

Vi tycker att läsning är oerhört viktigt och satsar mycket på att man måste få läskunskaper tidigt i grundskolan. Vi vill ha en läsa-skriva-räkna-garanti redan när barnen är små. Har man då bekymmer med svenska ska man kunna få stöd i detta.

Samtidigt vill vi ha valfriheten att välja engelska som huvudspråk, eller rättare sagt till 75 procent, och att man ändå ser till att det är hög kvalitet.

När det gäller betygen har vi nu betygsutredningen. Man ska alltid känna att det är rätt betyg man får. Och som det är nu har många elever goda resultat när de går ut från till exempel de internationella skolorna. Vi ser att det är ett välfungerande system, men för oss är det ändå viktigast att man har valfriheten, att man kan välja den skola som passar familjen.

Anf. 101 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Fru talman! Jag tryckte egentligen bara på knappen för att begära replik för att tvinga Fredrik Malm att stanna kvar lite – nej!

Marie-Louise Hänel Sandström lyfter upp många relevanta och viktiga saker. Att det är viktigt att barnen lär sig att läsa, skriva och räkna tror jag att vi alla är överens om. Att vi måste ha undervisning av hög kvalitet är mycket bra. Och vi ska se till att alla får rätt betyg. Det är tre saker av många som nämndes och som var rimliga och bra.

Men alla de sakerna och många fler förutsätter att det finns behöriga lärare. Det är svårare att lära sig att läsa med en lärare som inte har utbildats i svenska över huvud taget. Det är svårare att lära sig skriva om läraren inte har fått lära sig hur man rent pedagogiskt får små barn att ta till sig själva skrivandet och uppfattningen om bokstäver. Detsamma gäller såklart för maten. Det är mycket svårare utan behöriga lärare.

När det gäller hög kvalitet visar alla undersökningar att undervisningen blir bättre om man har behöriga lärare än när man inte har det. Jag tror att det är 10 poäng bättre på någon skala, men jag kommer inte ihåg det just nu. Man får mycket bättre resultat om man har behöriga lärare.

I fråga om rätt betyg är det bara behöriga lärare som kan sätta rätt betyg. På jättemånga skolor är obehöriga lärare med och sätter betyg, men det blir inte rätt.

Ändå säger alla regeringspartierna nej till alla insatser som ska leda till fler behöriga lärare. Det finns insatser som man hoppas eventuellt kan leda till fler lärare om 10–15 år, men man vet att det blir färre lärare på kort sikt. Det betyder bara att vi får fler obehöriga lärare i stället för behöriga lärare.

Hur tänker Moderaterna se till att vi faktiskt får fler behöriga lärare, så att vi kan uppnå de saker som Marie-Louise Hänel Sandström helt korrekt säger är viktiga?

Anf. 102 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik:

Fru talman! Tack så mycket, Niels Paarup-Petersen, för frågorna!

Det är positivt att ledamoten instämmer i vad som är viktigt i skolan, och som vi också prioriterar mycket.

Självklart är vårt mål att vi ska ha behöriga lärare. Jag nämnde också i anförandet att vi är oroliga för att det blir brist på lärare. Därför försöker vi höja statusen på lärarutbildningen. Vi vill också förbättra lärarutbildningen och underlätta mer i den fortsatta utbildningen. Ett förslag är till exempel att man ska ha C i svenska för att komma in på lärarutbildningen och D för att komma in på förskollärarutbildningen. Vi vill såklart att en behörig lärare ska kunna bra svenska.

Vi är oerhört angelägna om att få fler lärare. Vi tittar också på att personer med en annan bakgrund, till exempel de som har jobbat som civilingenjörer, kan gå en pedagogisk kompletteringskurs för att kunna utbilda. Det är ett sätt att få fler lärare.

Det handlar också om att få tillbaka lärare. Den senaste siffran jag hörde var att det finns 40 000 som är lärare som inte jobbar som lärare. Dem vill vi förstås få tillbaka till skolan.

När man frågar vid intervjuer är det oftast inte lön som det handlar om, utan det är arbetsmiljön som inte är bra. Därför vill vi förstås förbättra arbetsmiljön, så att lärarna vill komma tillbaka. Det handlar återigen tyvärr om trygghet för lärarna, men också om att man ska få mer tid för att kunna förbereda sina lektioner. Vi pratar också om att man kanske till exempel ska ha mer mentorskap när man kommer som ny lärare, så att man stannar kvar. Det behöver göras flera saker för att man ska bli trygg i sin lärarroll. Vi har många förslag för att behålla lärare och få tillbaka lärare.

Men jag är också nyfiken på vad ledamoten själv har för förslag. Ledamoten pratade lite om magi här tidigare – den magiska formeln för att

Anf. 103 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Fru talman! Det är underbart att höra regeringen säga två gånger på samma kväll att vår politik är magisk. Jag håller ju med, såklart. Men det är ändå underbart. Det är inte så ofta vi får höra det från regeringssidan, och inte från så många andra partier heller tyvärr.

Det är bra att regeringen är orolig över den brist på lärare som råder. Men det är ändå så att man i lärarutbildningsutredningen säger att det vartenda år kommer att vara 1 100 färre lärare som kommer ut med de förslag som finns där. Det räcker inte att vara orolig om man sedan förstärker effekten. Det är jätteviktigt att ha med sig. Jag har fortfarande inte riktigt hört någonting från regeringen om vad man tänker göra. Om man vrider på den kranen blir det färre, men jag har inte hört någonting om vad man på riktigt vill göra för att vrida på en annan kran som inte bara kan kompensera för det utan också kan se till att det blir ännu fler. Det handlar om jättemånga lärare. Jag hör jättegärna mer om det.

Mer pengar, krav på behörighet etcetera har vi ju pratat om. Det är såklart bra att vi pratar om tryggheten för lärarna. Vi är helt överens. Jag tror att vi på typ alla punkter är överens om vad som ska genomföras.

Det som vi har sagt är att de som anställer behöriga lärare ska få bättre betalt, så att det lönar sig att anställa behöriga lärare och så att de blir eftertraktade på arbetsmarknaden. Nu är det tvärtom så att det faktiskt lönar sig att anställa obehöriga lärare. Det kan vara jobbigt att anställa en behörig lärare i stället, för då blir det dyrare. Det är inte en rimlig ordning. Det är ett sjukt incitament i skolstrukturen. I lagen står det egentligen att alla ska vara behöriga, men så är det verkligen inte.

Den andra biten är att vi vill att huvudmännen ska få ett utbildningskrav för dem som är obehöriga, så att man ser till att de blir behöriga. Det finns ingenting sådant i dagsläget. Det är bara att fortsätta stapla de här ettårsanställningarna ovanpå varandra. Det är inte heller rimligt.

Det är de två sakerna som utgör den här magiska formeln, där 1 plus 1 blir – jag vet inte – 700 kanske, bara för att ta en siffra. Vi vill jättegärna ha Moderaternas och regeringens stöd för att genomföra det. Jag tror verkligen på riktigt att det är det som krävs för att vi ska få fler behöriga lärare.

Anf. 104 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik:

Fru talman! Jag tackar Niels Paarup-Petersen så mycket för svaret om den magiska formeln. Men jag får väl göra ledamoten lite besviken. Det var egentligen en citering. Ledamoten ansåg att man hade en magisk politik. Det är inte säkert att regeringen instämmer i detta, utan det var nog ledamoten själv som tyckte det. Jag tackar givetvis ändå för svaret.

Vi vill självklart ha behöriga lärare. Det vill vi absolut. Vi vill också se till att de som börjar läsa till lärare går igenom hela utbildningen. Vi ser nu att nästan hälften hoppar av utbildningen. Det kanske är fel personer som kommer in på lärarutbildningen. Det kanske inte är de som vill bli lärare som kommer in på utbildningen. Vi måste se till att man startar sin utbildning och sedan blir färdig. Annars är det ett slöseri för alla, framför allt för de studenter som börjar läsa och inte blir färdiga med sin utbild-

*Övergripande
skolfrågor*

ning. Det är viktigt att vi höjer kraven för att man ska få studenter som blir färdiga lärare.

Sedan tror vi också att det är jätteviktigt att det finns handledare när man är ute på sin VFU, sin verksamhetsförlagda utbildning, och att de hinner vara handledare. Kanske ska det också vara så på fler skolor att man har flera studenter som kan stötta varandra. Det kan förstås vara tufft när man kommer ut i arbetslivet och ska komma igång och lära sig. Pedagogiken måste man lära sig under sin utbildning, och då måste man förstås också vara ute i klassrummet.

Vi gör mycket för att behålla dem som läser till lärare. Vi vill behålla våra lärare, och vi försöker rekrytera lärare som har valt någonting annat. Sedan vill vi också till exempel få fler med akademisk utbildning att vilja bli lärare. Vi har många förslag för att kunna få fler lärare.

Man kan fundera över Centerns förslag, som jag inte kan ställa mig bakom i nuläget. Men självklart är vi alltid angelägna om att ha behöriga lärare. Det är högsta prio hela tiden. Precis som vi sa är det viktigaste verktyget att ha lärare som är skickliga och som vill jobba som lärare. Det är det bästa för att få en undervisning som fungerar, så att både elever och lärare blir nöjda.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 7 maj.)

§ 13 Sveriges tillträde till konventionen om upprättande av Square Kilometre Array Observatory

Utbildningsutskottets betänkande 2024/25:UbU16
Sveriges tillträde till konventionen om upprättande av Square Kilometre Array Observatory (prop. 2024/25:106)
föredrogs.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 7 maj.)

§ 14 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Propositioner

2024/25:159 Godkännande för F-skatt – nya hinder och återkallelsegrunder

2024/25:165 Stärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende

Motioner

med anledning av skr. 2024/25:147 Riksrevisionens rapport om sektorsansvaret i funktionshinderspolitiken

2024/25:3398 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S)

2024/25:3399 av Christofer Bergenblock m.fl. (C)

2024/25:3400 av Nils Seye Larsen m.fl. (MP)

§ 15 Anmälan om interpellationer

Prot. 2024/25:107
29 april

Följande interpellationer hade framställts:

den 28 april

2024/25:636 Statens servicekontor i Bollnäs

av *Kristoffer Lindberg* (S)

till statsrådet Erik Slottnér (KD)

2024/25:637 En nationell reform för egenvård och farmaceutiska tjänster

av *Ulrika Westerlund* (MP)

till statsrådet Acko Ankarberg Johansson (KD)

§ 16 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 28 april

2024/25:1101 Sanktionsavgifter för den lilla lanthandeln

av *Martina Johansson* (C)

till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2024/25:1102 Svenskt utträde ur Ottawakonventionen

av *Björn Söder* (SD)

till försvarsminister Pål Jonson (M)

§ 17 Kammaren åtskildes kl. 20.34.

Sammanträdet leddes

av andre vice talmannen från dess början till och med § 7 anf. 30 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 15.59,

av tjänstgörande ålderspresidenten Mikael Damberg därefter till och med § 12 anf. 94 (delvis) och

av andre vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

ANN LARSSON

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Justering av protokoll	1
§ 2 Anmälan om granskningsrapport	1
§ 3 Ärenden för hänvisning till utskott	1
§ 4 Extra ändringsbudget för 2025 – Ytterligare stöd till Ukraina	1
Finansutskottets betänkande 2024/25:FiU31	1
Anf. 1 EDWARD RIEDL (M)	1
Anf. 2 JOAKIM SANDELL (S)	3
Anf. 3 CHARLOTTE QUENSEL (SD)	5
Anf. 4 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V)	6
Anf. 5 MARTIN ÅDAHL (C)	7
Anf. 6 HANS EKLIND (KD)	9
Anf. 7 CECILIA RÖNN (L)	10
Anf. 8 MARTIN ÅDAHL (C) replik	11
Anf. 9 CECILIA RÖNN (L) replik	11
Anf. 10 MARTIN ÅDAHL (C) replik	12
Anf. 11 CECILIA RÖNN (L) replik	12
Anf. 12 JACOB RISBERG (MP)	12
(Beslut fattades under § 10.)	13
§ 5 Regellättnader och ökad transparens på värdepappersmarknaden	14
Finansutskottets betänkande 2024/25:FiU35	14
(Beslut fattades under § 10.)	14
§ 6 Straffrättsliga frågor	14
Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU10	14
Anf. 13 LARS JILMSTAD (M)	14
Anf. 14 HELÉNE BJÖRKLUND (S)	15
Anf. 15 TORSTEN ELOFSSON (KD)	17
Anf. 16 GUDRUN NORDBORG (V) replik	18
Anf. 17 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik	19
Anf. 18 GUDRUN NORDBORG (V) replik	19
Anf. 19 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik	19
Anf. 20 ADAM MARTTINEN (SD)	19
Anf. 21 GUDRUN NORDBORG (V)	21
Anf. 22 ULRIKA LILJEBERG (C)	23
(Beslut fattades under § 10.)	23
§ 7 Kriminalvårdsfrågor	24
Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU14	24
Anf. 23 ADAM MARTTINEN (SD)	24
Anf. 24 ANNA WALLENTHEIM (S)	25
Anf. 25 ADAM MARTTINEN (SD) replik	27
Anf. 26 ANNA WALLENTHEIM (S) replik	27
Anf. 27 ADAM MARTTINEN (SD) replik	28
Anf. 28 ANNA WALLENTHEIM (S) replik	28
Anf. 29 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik	29
Anf. 30 ANNA WALLENTHEIM (S) replik	29
Anf. 31 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik	30

Anf. 32 ANNA WALLENTHEIM (S) replik.....	30
Anf. 33 MIKAEL DAMSGAARD (M).....	31
Anf. 34 GUDRUN NORDBORG (V).....	33
Anf. 35 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD).....	35
Anf. 36 ULRIKA LILJEBERG (C).....	37
Anf. 37 MARTIN MELIN (L)	38
Anf. 38 ADAM MARTTINEN (SD) replik	39
Anf. 39 MARTIN MELIN (L) replik	40
Anf. 40 MÄRTA STENEVI (MP)	40
(Beslut fattades under § 10.).....	41
§ 8 Hushållningen med mark- och vattenområden.....	41
Civilutskottets betänkande 2024/25:CU15	41
Anf. 41 LARS BECKMAN (M).....	41
Anf. 42 DENIS BEGIC (S)	42
Anf. 43 LARRY SÖDER (KD).....	44
Anf. 44 MATS HELLHOFF (SD).....	45
Anf. 45 KAJSA FREDHOLM (V).....	47
(forts. § 11).....	47
Ajournering.....	47
Återupptaget sammanträde.....	48
§ 9 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 24 april.....	48
SoU17 Prioritering inom hälso- och sjukvården	48
Välkomsthälsning	49
Anf. 46 FÖRSTE VICE TALMANNEN.....	49
KrU8 Civila samhället, trossamfund och folkbildning	49
JuU11 Våldsbrott och brottsoffer	50
JuU15 Polisfrågor.....	52
§ 10 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens	
sammanträde.....	53
FiU31 Extra ändringsbudget för 2025 – Ytterligare stöd till	
Ukraina	53
FiU35 Regellättnader och ökad transparens på	
värdepappersmarknaden	53
JuU10 Straffrättsliga frågor	53
JuU14 Kriminalvårdsfrågor.....	54
§ 11 (forts. från § 8) Hushållningen med mark- och	
vattenområden (forts. CU15)	55
Anf. 47 ALIREZA AKHONDI (C).....	55
Anf. 48 MÄRTA STENEVI (MP)	55
(Beslut skulle fattas den 7 maj.)	56
Ajournering.....	56
Återupptaget sammanträde.....	56
§ 12 Övergripande skolfrågor.....	56
Utbildningsutskottets betänkande 2024/25:Ubu9	56
Anf. 49 FREDRIK MALM (L)	56
Anf. 50 ÅSA WESTLUND (S) replik.....	58
Anf. 51 FREDRIK MALM (L) replik	59
Anf. 52 ÅSA WESTLUND (S) replik.....	59
Anf. 53 FREDRIK MALM (L) replik	59
Anf. 54 DANIEL RIAZAT (V) replik.....	60

Anf. 55	FREDRIK MALM (L) replik.....	60
Anf. 56	DANIEL RIAZAT (V) replik	60
Anf. 57	FREDRIK MALM (L) replik.....	61
Anf. 58	NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	61
Anf. 59	FREDRIK MALM (L) replik.....	62
Anf. 60	NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	62
Anf. 61	FREDRIK MALM (L) replik.....	63
Anf. 62	ÅSA WESTLUND (S).....	64
Anf. 63	FREDRIK MALM (L) replik.....	66
Anf. 64	ÅSA WESTLUND (S) replik.....	66
Anf. 65	FREDRIK MALM (L) replik.....	67
Anf. 66	ÅSA WESTLUND (S) replik.....	67
Anf. 67	MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik	68
Anf. 68	ÅSA WESTLUND (S) replik.....	68
Anf. 69	MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik	69
Anf. 70	ÅSA WESTLUND (S) replik.....	69
Anf. 71	JÖRGEN GRUBB (SD).....	70
Anf. 72	ÅSA WESTLUND (S) replik.....	72
Anf. 73	JÖRGEN GRUBB (SD) replik.....	73
Anf. 74	ÅSA WESTLUND (S) replik.....	73
Anf. 75	JÖRGEN GRUBB (SD) replik.....	73
Anf. 76	NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	74
Anf. 77	JÖRGEN GRUBB (SD) replik.....	74
Anf. 78	NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	75
Anf. 79	JÖRGEN GRUBB (SD) replik.....	76
Anf. 80	DANIEL RIAZAT (V) replik	76
Anf. 81	JÖRGEN GRUBB (SD) replik.....	77
Anf. 82	DANIEL RIAZAT (V) replik	77
Anf. 83	JÖRGEN GRUBB (SD) replik.....	77
Anf. 84	MATHIAS BENGTSSON (KD).....	78
Anf. 85	NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	80
Anf. 86	MATHIAS BENGTSSON (KD) replik	80
Anf. 87	NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	81
Anf. 88	MATHIAS BENGTSSON (KD) replik	81
Anf. 89	CAMILLA HANSÉN (MP) replik.....	82
Anf. 90	MATHIAS BENGTSSON (KD) replik	82
Anf. 91	CAMILLA HANSÉN (MP) replik.....	83
Anf. 92	MATHIAS BENGTSSON (KD) replik	83
Anf. 93	DANIEL RIAZAT (V).....	84
Anf. 94	NIELS PAARUP-PETERSEN (C)	86
Anf. 95	CAMILLA HANSÉN (MP).....	88
Anf. 96	MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M)	90
Anf. 97	ÅSA WESTLUND (S) replik.....	92
Anf. 98	MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik	92
Anf. 99	ÅSA WESTLUND (S) replik.....	92
Anf. 100	MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik	93
Anf. 101	NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	93

Anf. 102 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M)	Prot. 2024/25:107
replik.....	29 april
Anf. 103 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik	
Anf. 104 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M)	
replik.....	
(Beslut skulle fattas den 7 maj.)	
§ 13 Sveriges tillträde till konventionen om upprättande av	
Square Kilometre Array Observatory	96
Utbildningsutskottets betänkande 2024/25:UbU16	96
(Beslut skulle fattas den 7 maj.)	96
§ 14 Bordläggning.....	96
§ 15 Anmälan om interpellationer.....	97
§ 16 Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	97
§ 17 Kammaren åtskildes kl. 20.34.....	97